

КОЛЕКЦІЯ ДОСВІДУ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ПІДХОДАХ І СТАНДАРТАХ РАДИ ЄВРОПИ,

в умовах збройної агресії
Російської Федерації проти України

МІНІСТЕРСТВО
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**КОЛЕКЦІЮ РОЗПОЧАТО
У ЛИСТОПАДІ 2022 РОКУ
В МЕЖАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОЄКТУ РАДИ ЄВРОПИ
«МОЛОДЬ ЗА ДЕМОКРАТІЮ В УКРАЇНІ: ФАЗА II»
У МЕЖАХ ПЛАНУ ДІЙ РАДИ ЄВРОПИ
ДЛЯ УКРАЇНИ НА 2018 – 2022 рр.
ТА ПІДГОТОВЛЕНО
В МЕЖАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОЄКТУ РАДИ ЄВРОПИ
«МОЛОДЬ ЗА ДЕМОКРАТІЮ В УКРАЇНІ: ФАЗА III»
У МЕЖАХ ПЛАНУ ДІЙ РАДИ ЄВРОПИ
ДЛЯ УКРАЇНИ НА 2023 – 2026 рр.**

Колекція досвіду молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи, в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Погляди, висловлені в цій публікації, є відповідальністю авторів/авторок і можуть не збігатися з офіційною політикою Ради Європи.

Усі запити щодо відтворення чи перекладу всього цього документа або його частини належить адресувати Директорату з питань зв'язку (F-67075 Strasbourg Cedex) або на адресу: publishing@coe.int.

Усю іншу кореспонденцію щодо цього документа потрібно надсилати до Департаменту Ради Європи з питань молоді.

Колекцію розпочато в межах діяльності проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» у межах Плану дій Ради Європи для України на 2018 – 2022 рр.

та підготовлено в межах діяльності проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» у межах Плану дій Ради Європи для України на 2023 – 2026 рр.

Переклад є виключною відповідальністю перекладачів/перекладачок.

Авторський колектив:

Людмила Кіндрат

Надія Павлик

Олена Черних

Алонсо Ескамілья

Розроблення концепції методології за участю:

Ірини Беляєвої

Руї Гомеша

Обкладинка та макет:

Денис Коновалов

Редагування:

Валентина Лєснова

Технічне координування:

Віола Попенко

Фото:

надані учасниками та учасницями колекції

Фото обкладинки:

Олеся Мусієнко

Зміст

ВСТУП	6
ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОЄКТУ РАДИ ЄВРОПИ «МОЛОДЬ ЗА ДЕМОКРАТІЮ В УКРАЇНІ: ФАЗА II» У 2022 РОЦІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	8
ІСТОРІЇ ДОСВІДУ	25
АЛЬОНА ГЛАЗКОВА	26
ГАННА РЯСНА	31
ІВАН САПСА	38
КАТЕРИНА ПРЯЖНІКОВА	45
ЮЛІЯ ЄЛФІМОВА	51
ЛІДІЯ ІНДИЧЕНКО	57
ОКСАНА МАЛЬЧЕНКО	63
ОЛЕНА АРУТЮНЯН	70
ОЛЬГА ДОНЕЦЬ	78
ПАВЛО МЕДИНА	85
ЮЛІЯ КРАЧКОВА, ОЛЕКСІЙ БОЙЧУК	91
АНЖЕЛА ТИМЧЕНКО, РОМАН ГОМОЛЯКО	98
ВІКТОРІЯ БЕЗСМЕРТНА	104
ВОЛОДИМИР СОНЬКО, ЛЮДМИЛА ЛУК'ЯНОВА	110
ІРИНА СІМОНОВА	117
КАТЕРИНА РОМАНЕНКО	123
ОЛЕНА КРАВЧУК	128
РОМАН РАСЕВИЧ	133
ТЕТЯНА СТОРОЖКО	138
ЯНА САЛАХОВА	143

— ВСТУП

Молодіжна робота – це широкий термін, що охоплює чималий спектр діяльності соціального, культурного, освітнього, екологічного та/або політичного характеру, яку здійснює молодь або яку здійснюють разом із молоддю та для молоді в групах чи індивідуально. Молодіжну роботу виконують молодіжні працівники/працівниці на оплачуваній чи неоплачуваній основі, така робота ґрунтується на неформальних та інформальних процесах навчання, орієнтованих на молодь і на добровільну участь. Молодіжна робота фактично є соціальною практикою, роботою з молодими людьми та суспільствами, у яких молодь живе, така робота сприяє активній участі й залученню молоді до громад і до процесів прийняття рішень.

Рекомендація CM/Rec(2017)4 про молодіжну роботу.¹

Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» зібрав у листопаді 2022 року та описав досвіди і практики реалізації молодіжної роботи в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України в період після 24 лютого 2022 року.

До колекції ввійшли 20 історій досвіду та рефлексій – як командні проєкти, ініціативи молодіжних центрів, громадських організацій тощо, так і індивідуальні досвіди, спрямовані на соціальні, культурні, освітні, екологічні перетворення, реалізовані молодими людьми разом з молодими людьми і для молодих людей.

12 жовтня 2022 року Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» спільно з Міністерством молоді та спорту України опублікували відкрите запрошення поділитися досвідом і практиками молодіжної роботи у воєнний час.²

1. <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>

2. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/invitation-to-contribute-to-collection-of-experience-of-youth-work-in-time-of-war>

Для створення й поширення **колекції досвіду і практики молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи**, у воєнний час задля документування, навчання й натхнення молодіжних працівників і працівниць в Україні та в інших країнах-членах Ради Європи відповідно до методології до участі у створенні колекції досвіду були запрошені:

- учасники та учасниці заходів і навчань Департаменту молоді Ради Європи;
- партнерські організації проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» (перша та друга фази 2020 – 2022 роки).

Збір та опис досвіду молодіжної роботи не передбачає оцінювання й не претендує на репрезентативність та охоплення всієї молодіжної роботи в Україні у 2022 році. Досвіди й рефлексії представлено в колекції в довільній послідовності.

У кожній історії колекції спочатку подано короткий огляд, а згодом повне інтерв'ю про досвід, що відображає в деталях практики, роздуми, ресурси та підходи Ради Європи, які сприяли молодіжній роботі, що базується на принципах прав людини та участі молодих людей.

Структура опису досвіду для колекції

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОЄКТУ РАДИ ЄВРОПИ «МОЛОДЬ ЗА ДЕМОКРАТІЮ В УКРАЇНІ: ФАЗА II» У 2022 РОЦІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

*«Молодіжна робота має сьогодні **підтримати** молодих людей у тих ситуаціях, у яких вони знаходяться, **адаптувати** до нових реалій. Бо якщо не молодіжна робота, то що? Сьогодні стільки всього невизначеного: незрозуміло, де молоді люди, чим вони займаються, де і як вони навчаються, у якому інформаційному просторі перебувають. **Молоді люди знаходяться в складному небезпечному просторі.** Відповідно, хто їх може зараз підтримати, якщо не молодіжна робота?»*

Цитата з інтерв'ю, Дослідження з розроблення проєкту професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»³

1 січня 2022 року Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» розпочав свою другу фазу. Проєкт був побудований на результатах і досвіді першої фази у 2020 – 2021 роках. Проєкт підкреслював важливість Стратегії молодіжного сектора Ради Європи до 2030 року⁴ та відображав Національну стратегію державної молодіжної політики до 2030 року⁵, Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2021 – 2025 роки⁶.

Під час першої фази у 2020 – 2021 роках Проєкт посилив участь молоді та громадську активність у селах і містах України (зокрема молодих людей з інвалідністю, молодих представників/представниць меншин, а також молодих мігрантів/мігранток, біженців/біженок і внутрішньо переміщених осіб) шляхом розвитку спроможності зацікавлених сторін молодіжної політики та підвищення якості молодіжної політики й роботи з молоддю відповідно до стандартів Ради Європи.

3 лютого 2022 року на реалізацію Проєкту суттєво вплинули наслідки збройної агресії Російської Федерації проти України. Зважаючи на ситуацію та Пріоритетні зміни до Плану дій Ради Європи для України на 2018 – 2022 рр.⁷, ухвалені 132-ою сесією Комітету міністрів, Проєкт було сфокусовано на сприянні реалізації молодіжної політики, заснованої на участі, для врахування конкретних потреб молодих людей під час війни.

3. <https://rm.coe.int/-08-2022-ydfuiai/1680a8e55b>

4. <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>

5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>

6. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text>

7. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a694b6

Це стало можливим завдяки *ad-hoc* реагуванню Проєкту на потреби, що виникли в галузі молодіжної роботи та молодіжної політики в Україні після 24 лютого, і заходам, яких було вжито для посилення спроможності зацікавлених сторін молодіжної політики та молодіжної роботи під час війни для задоволення потреб молодих людей на основі стандартів і підходів Ради Європи.

Згідно зі звітом про ситуацію Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА) 27 квітня 2022 р. Міжнародна організація міграції повідомила⁸ що 7,7 мільйона людей в Україні переміщені. Понад 8,3 мільйона виїхали з країни. У Міністерстві молоді та спорту України зазначили, що більш ніж 1,9 мільйона молодих людей були вимушено переміщені через воєнні дії, що тривають в Україні, а понад два мільйони виїхали з країни.

Опитування, проведене Проєктом наприкінці **березня 2022 року** у співпраці з Міністерством молоді та спорту України та ПРООН в Україні, показало, що 60% молодіжних працівників і працівниць стали внутрішньо переміщеними особами. За даними цього опитування, 51,35% потребували обміну досвідом з іншими молодіжними працівниками і працівницями; 50,27% – інформаційного підтримання щодо можливостей у молодіжній галузі; 47,03% – коштів для надання гуманітарної допомоги; 30,27% звернулися по фінансову допомогу для командної роботи та командного підтримання, 27,03% – для програмної діяльності в молодіжній галузі.

3 березня 2022 року Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» забезпечив науково обґрунтований підхід до всіх його заходів, **досліджуючи потреби й виклики фахівців і фахівчинь, які працюють з молодими людьми** в період збройної агресії Російської Федерації проти України.

**ЯКІ
ПРІОРИТЕТИ
МОЛОДІЖНОЇ
РОБОТИ
ЗАРАЗ?**

**ЩО ПОТРІБНО
РОБИТИ / ВИ
РОБИТЕ, АБИ
ПІДТРИМАТИ
МОЛОДИХ
ЛЮДЕЙ?**

**ЩО ДЛЯ ЦЬОГО
НЕОБХІДНО ТА
ВІД КОГО?**

Серію чотирьох щотижневих зустрічей було проведено у квітні 2022 року у відповідь на результати опитування щодо актуальних питань і потреб молодіжних працівників і працівниць в Україні. Організаторами дослідження наприкінці березня та серії зустрічей у квітні були Міністерство молоді та спорту України, Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II», Програма розвитку ООН в Україні та Державна установа «Державний інститут сімейної та молодіжної політики».

«Бо важливо відчувати й підтримувати зв'язок зі спільнотою, ділитись досвідом і разом обговорювати можливості; підтримувати одне одного та надихатись одне від одного».

Молодіжна працівниця, учасниця серії зустрічей у квітні

8. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/116339192/Podcast+on+Ukraine_bakground+info.pdf/6e756207-92ee-a3e3-f1b4-778a8b673085?t=1652107921000

Під час **першої зустрічі** молодіжні працівники та працівниці ознайомилися з результатами опитування щодо поточних **потреб молодіжних працівників і працівниць**, які виникли внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України; їм було надано інформацію про підтримання та гуманітарну допомогу, яку можна отримати у воєнний час.

Друга зустріч була присвячена досвіду **молодіжної роботи в інших країнах** під час війни та в повоєнний період і можливостям адаптації цих підходів молодіжними працівниками та працівницями в Україні для відповіді на виклики, що виникають внаслідок агресії Російської Федерації проти України. Учасники були ознайомлені з посібником [«Крок за кроком разом. Підтримка, поради, приклади та можливості для молодіжної роботи з біженцями та біженками»](#) та запропонували перекласти його українською мовою, щоб більше молодіжних працівників і працівниць по всій країні могли з ним ознайомитися. (Забігаючи наперед, зазначимо, що пізніше переклад було здійснено на запит Проєкту у співпраці з Партнерством Ради Європи та Європейського союзу в молодіжній галузі).

Під час **третьої зустрічі** молодіжні працівники та працівниці представили **досвід** гуманітарної й молодіжної роботи в різних регіонах України у воєнний період.

На **четвертій зустрічі** було обговорено різноманітні **грантові можливості** для молодіжної роботи під час війни, зокрема конкурс на пілотну [діяльність Європейського молодіжного фонду](#) та його спеціальний конкурс у межах європейської молодіжної кампанії «Демократія тут, демократія зараз».

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА І ПОСИЛЕННЯ УЧАСТІ МОЛОДІ

Починаючи з **квітня 2022 року** Проєкт щотижня розробляв і проводив серії тренінгів і освітніх заходів для молодіжних працівників і працівниць, представників і представниць управлінь та відділів молоді на регіональному й місцевому рівнях, аби допомогти в реагуванні на нові проблеми й виклики в молодіжній галузі, зокрема масове переміщення по всій країні, скорочення доступу до електроенергії та інтернету, небезпеку (окупація, ракетні обстріли).

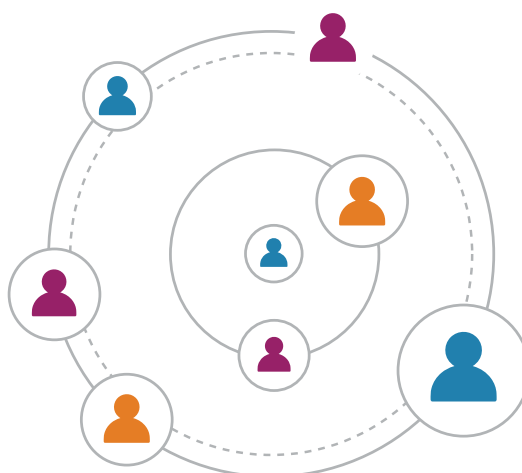
НАВІЩО МОЛОДІЖНА РОБОТА?

ДАТИ МОЖЛИВІСТЬ

молодим людям робити те, що вони хочуть робити разом або індивідуально

надати молодим людям можливості для розвитку їхньої **САМОСТІЙНОСТІ** та автономії

створити можливості для організації здорового й безпечного довілля та **ВІДПОЧИНКУ** молоді

РОЗШИРИТИ МОЖЛИВОСТІ

молодих людей змінювати ситуації, які, на їхню думку, мають бути змінені в їхньому безпосередньому оточенні та в суспільстві загалом

допомогти молодим людям **ВЗАЄМОДІЯТИ** з владою й політиками

створити для молодих людей можливості залучення до неформальної **ОСВІТИ**, що сприяє розвитку їхніх компетентностей

13 червня 2022 року відбулась **партнерська зустріч молодіжних центрів з обміну досвідом молодіжної роботи у воєнний період** та подальших кроків, потрібних для посилення участі молодих людей, зокрема внутрішньо переміщених, у роботі молодіжних центрів – партнерів першої фази Проєкту.

14 червня 2022 року відбулось **навчання «Молодіжна робота під час війни. Як зробити (не)звичні формати сенсовними та релевантними задля посилення участі молоді?»** з метою посилення участі молодих людей і спроможності молодіжних працівників і працівниць упроваджувати молодіжну роботу в умовах війни. Учасники та учасниці обговорили формати молодіжної роботи з молодими людьми під час війни, поділилися власним досвідом молодіжної роботи під час війни, зокрема дискутували про те, як формат молодіжної роботи відповідає місії та меті роботи/проєкту, потребам цільових аудиторій.

15 червня 2022 року відбулось навчання **«Цінність молодіжної роботи: як відрефлексувати досвід волонтерської роботи з молодю людиною?»**. Учасники та учасниці дослідили цінність молодіжної роботи як діяльності, яка сприяє формуванню компетентностей активного громадянства в молодих людей. Зокрема пригадали цінність і характеристики молодіжної роботи відповідно до підходів Ради Європи в молодіжній галузі та обговорили, як молодіжні працівники та працівниці можуть допомогти відрефлексувати досвід волонтерської роботи з молодю людиною і трансформувати цей досвід в опис компетентностей у CV молодої людини.

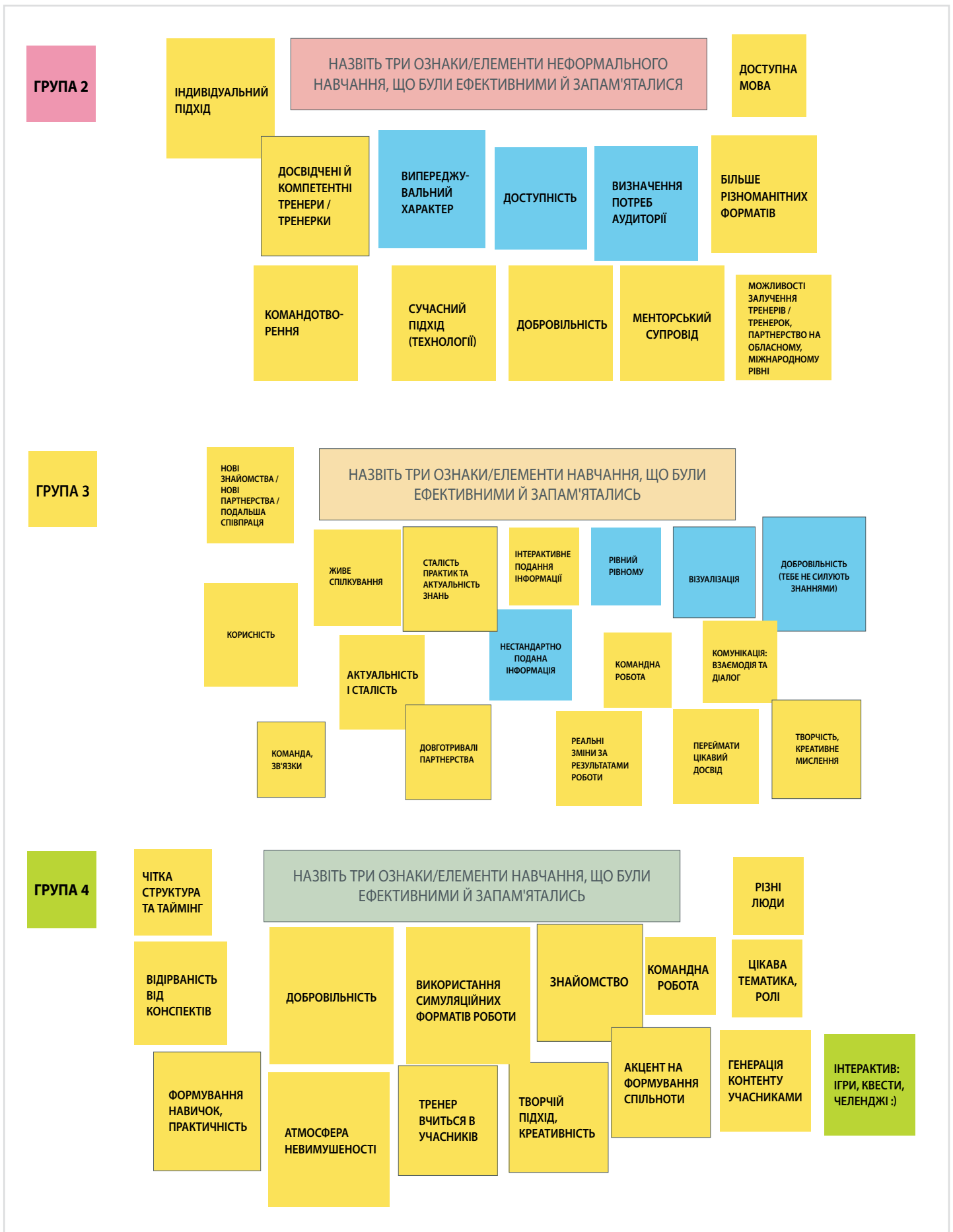
27 – 29 вересня 2022 року Проєкт провів **триденну майстерню «Спочатку зміст: вступ до тренерства»** для представників і представниць молодіжних центрів та молодіжних організацій, управлінь молоді локального рівня й молодих людей. За результатами проведення триденної майстерні й аналізу потреб учасників та учасниць у поглибленні тренерських компетентностей Проєкт оголосив закритий набір серед тих, хто долучився до майстерні, для участі в п'ятиденному тренінгу для тренерів і тренерок «Вступ до тренерства: продовження»⁹, який відбувся 24 – 28 жовтня 2022 року в онлайн-форматі. Метою навчання стало посилення участі молодих людей через **зростання спроможності молодіжних працівників і працівниць упроваджувати заходи неформальної освіти в умовах війни**.

НОТАТКИ ДО ОБГОВОРЕНЬ У ГРУПАХ

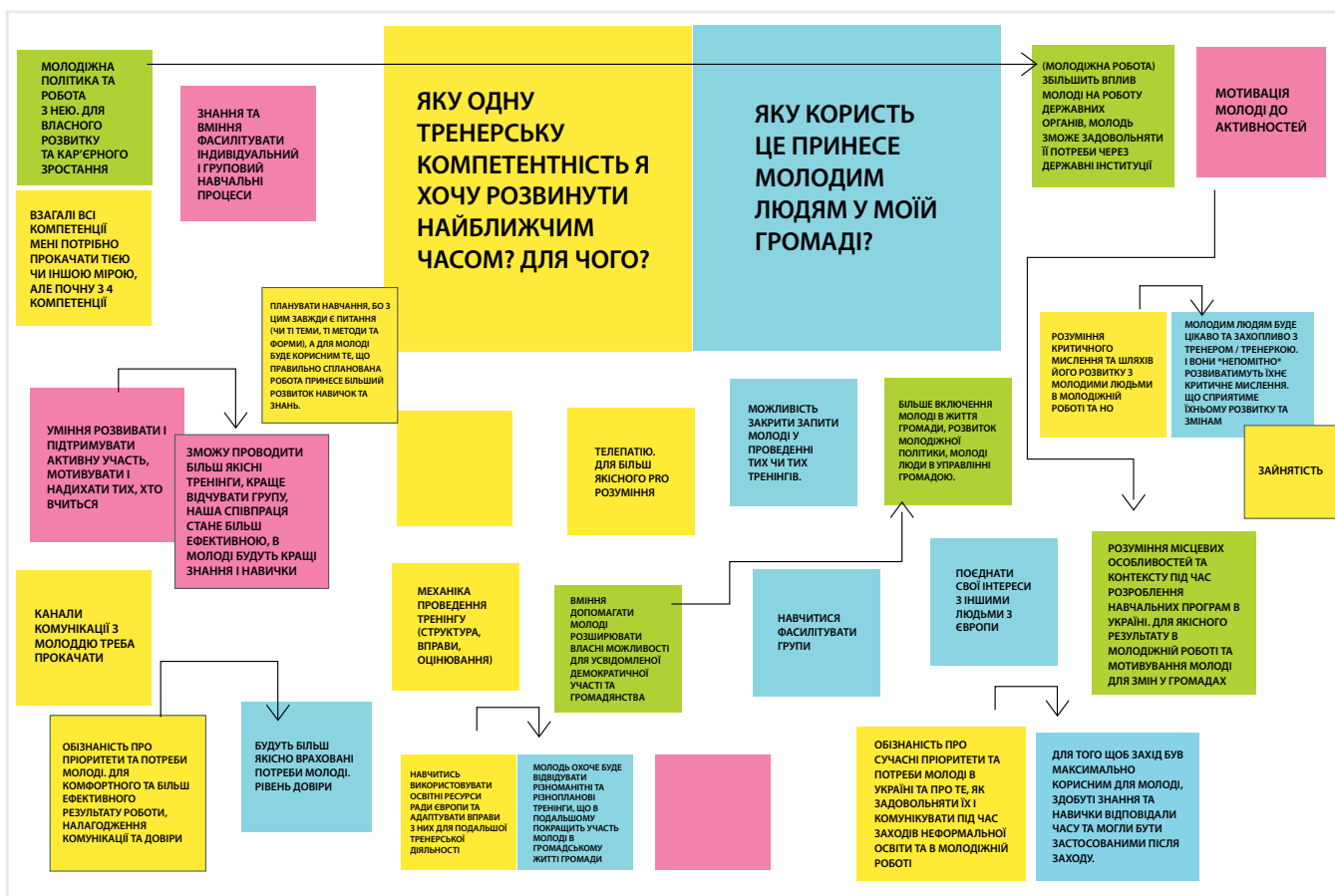
9. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-council-of-europe-project-youth-for-democracy-in-ukraine-phase-ii-run-a-5-day-training-for-trainers-in-the-field-of-youth>

НОТАТКИ ДО ОБГОВОРЕНЬ У ГРУПАХ

17 – 19 серпня 2022 року Проєкт провів **триденний навчальний триптих «Участь молоді: від власного досвіду до планування змін у молодіжній роботі задля посилення участі молоді»** для представників і представниць молодіжних центрів, молодіжних організацій, управлінь, що реалізують молодіжну політику. Мета навчання – посилити участь молодих людей і спроможність молодіжних працівників та працівниць упроваджувати молодіжну роботу в умовах війни. Під час навчання учасники та учасниці, зокрема через малювання, дослідили власний досвід молодіжної роботи, проаналізували досвід роботи молодіжних центрів та організацій із забезпечення й посилення участі молоді, запланували зміни в роботі молодіжних центрів та організацій для посилення участі молоді в їхній роботі.

НОТАТКИ ДО ОБГОВОРЕНЬ У ГРУПАХ

Проєкт **персоналізовано підтримав в експертному й наставницькому аспектах** 22 молодіжні центри й молодіжні організації для забезпечення ними нагальних потреб у наданні послуг, гуманітарної допомоги молоді, внутрішньо переміщеним особам, репатріантам/репатріанткам та особам, які постраждали від війни. Підтримання Проєкт забезпечував постійно на запит організацій через відкрите оголошення та онлайн форму для опису й подання запиту.

16 листопада 2022 року в онлайн форматі представники та представниці молодіжних організацій в Україні взяли участь в **інформаційній сесії про підтримання пілотних активностей для молодих людей з України від Європейського молодіжного фонду Ради Європи**.¹⁰ Згідно з рішенням Об'єднаної ради з питань молоді Ради Європи від 12 жовтня 2022 року Європейський молодіжний фонд (EYF) оголосив спеціальний конкурс на підтримання молодих людей з України. Ця ініціатива відповідає поточним потребам, висловленим українською владою та зацікавленими сторонами в молодіжній галузі.

10. Презентація з інформаційної сесії українською мовою доступна за посиланням: <https://rm.coe.int/eyf-presentation-sc-ukraine-v-3-pptx-ukr-1-1680a90297>

ЕКСПЕРТНА КОМАНДА

Проект розширив і зміцнив неформальний пул тренерів і тренерок, експертів і експерток у молодіжній галузі, що забезпечує якість і сталість неформального навчання в Україні під час війни на національному, регіональному та місцевому рівнях відповідно до стандартів і підходів Ради Європи в молодіжній галузі.

29 – 30 червня 2022 року відбувся **тренінг для експертів та експерток** Проєкту для підготовки команди до ефективного та змістовного планування, упровадження й оцінювання заходів з розбудови спроможності, підтримання дій та інших подій у межах проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II», зокрема щодо організації діяльності з розбудови спроможності молодіжних працівників і працівниць з метою надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, репатріантам/репатріанткам, уразливим групам у воєнний період.

У листопаді – грудні 2022 року локальна експертна команда проєкту, яка проводила ключові серії навчань для молодих людей, молодіжних працівників і працівниць у межах діяльності Проєкту, взяла участь у **майстерні з оцінювання навчальних заходів**. Майстерня передбачала серію практичних завдань, модулі для самостійного навчання на освітній платформі Департаменту молоді Ради Європи, онлайн-ову синхронну сесію та сесії індивідуального менторського підтримання.

ПРОФСТАНДАРТ НОВОЇ ПРОФЕСІЇ «ФАХІВЕЦЬ З ПИТАНЬ МОЛОДІ (МОЛОДІЖНИЙ ПРАЦІВНИК)»

У співпраці з Міністерством молоді та спорту України та робочою групою Проект провів **два етапи дослідження в межах розроблення професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»¹¹** – у лютому – березні та серпні – вересні 2022 року.

«Молодіжний працівник і працівниця – це будь-яка людина, яка працює з молодими людьми і є провідником для молодої людини; яка працює з молодими людьми переважно індивідуально (на індивідуальному рівні) і сприяє розвитку молодої людини відповідно до її потреб. Головна функція, відповідно, – допомога, гайдинг, ведення молодої людини в тих напрямках, у яких вона себе хоче віднайти; допомога у визначенні цих напрямів».

Учасник глибинного інтерв'ю під час дослідження

Діяльність робочої групи з розроблення проекту професійного стандарту за новою професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» розпочалась 2 лютого 2022 року під головуванням заступниці Міністра молоді та спорту Марини Попатенко. Розроблення проекту професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» стало новим стратегічним напрямом у розвитку програми «Молодіжний працівник» та інструментом із систематизації вмінь і навичок (створення посадових інструкцій), підготовки молодих фахівців/фахівчинь, підвищення кваліфікації та професійного розвитку.

11. <https://rm.coe.int/-08-2022-ydfuaji/1680a8e55b>

Проект узяв участь у діяльності робочої групи і здійснив дослідження для вирішення таких завдань:

- зібрати дані, які слугуватимуть орієнтирами для розроблення професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»;
- визначити очікувані трудові функції і трудові дії молодіжних працівниць і працівників у місцевій владі, бізнесі, організаціях громадянського суспільства;
- охарактеризувати реальний стан професійної діяльності молодіжних працівниць і працівників, визначити бар'єри та перспективи розвитку професійної діяльності;
- проаналізувати потреби в галузі місцевої молодіжної політики щодо компетентності молодіжних працівниць і працівників.

Методологія дослідження заснована на методах участі (methods of participatory research), що передбачала участь у дослідженні представниць і представників цільових груп, внесення до змісту дослідження поширених ідей і практик, зосередження на розширенні можливостей учасниць і учасників дослідження, відсутність ієрархізації для врахування інтересів і думок тих, хто має меншу владу чи представництво, ціннісне ставлення до різних думок і поглядів.

До участі було запрошено працівників і працівниць обласних та районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, державних інституцій, що реалізують молодіжну політику; менеджмент і персонал молодіжних центрів і молодіжних просторів; менеджмент і персонал неурядових організацій, у яких реалізують проекти для молодих людей і/або разом з молодими людьми; молодіжних працівниць і працівників і/або тих, хто себе так ідентифікує; молодих людей.

У 2022 році Проєкт у співпраці з Міністерством молоді та спорту України та [робочою групою](#) зокрема:

- переклав українською мовою відповідні профстандарти інших країн: [«Молодіжна робота в Англії: політика, практика та національні професійні стандарти»](#)¹², [«Система компетентностей для молодіжної роботи \(Австрія\)»](#)¹³, [«Професійний стандарт. Соціальна робота на вулиці та мобільна робота з молоддю \(Німеччина\)»](#)¹⁴, [«Професійні засади соціальної роботи на вулиці з підлітками й \(молодими\) дорослими, які вживають психоактивні речовини \(Німеччина\)»](#)¹⁵;
- організував [фокус-групову дискусію учасників та учасниць чотиримісячної програми «Молодіжна робота, інформована про травму»](#)¹⁶, які напрацювали пропозиції до переліку компетентностей до професійного стандарту «Молодіжний працівник» та обговорили питання адаптації державної програми «Молодіжний працівник» з огляду на здобутий досвід участі у програмі (серпень – листопад 2022 року).

22 березня 2023 року Національним агенством кваліфікацій в Україні затверджений професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» та внесений до Реєстру 29 березня 2023 року.

ПОТРЕБИ ТА ВИКЛИКИ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

«Для Мінмолодьспорту є важливим питання підтримки молодіжної інфраструктури, зокрема мережі молодіжних центрів, хабів, просторів як платформ у регіонах, які наразі здатні бути найбільш адаптивними у процесах реагування на кризові ситуації цивільного населення, спричинені війною. Ми хочемо акцентувати увагу на тому, що війна лише вкотре наголосила на важливості наряду роботи з молоддю, особливо її залучення до процесів участі у війні з російським агресором. Саме тому молодіжні центри є та залишатимуться важливими осередками розвитку відповідальних молодих громадян».

Марина Попатенко, заступниця Міністра молоді та спорту України

Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» у співпраці з Міністерством молоді та спорту України дослідили потреби й виклики молодіжних центрів України різної форми власності місцевого, обласного та національного рівнів.

Публічна презентація-обговорення звіту* дослідження потреб і викликів молодіжних центрів в Україні відбулася 18 жовтня 2022 року в онлайн-форматі. У презентації-обговоренні взяли участь представники та представниці управлінь і відділів молоді місцевого та обласного рівнів, молодіжних центрів усіх форм власності й рівнів, молодіжних просторів, молодіжних рад, громадських організацій і міжнародних організацій.

* <https://rm.coe.int/-08-2022-yfdua/1680a8e55a>

12. <https://rm.coe.int/-ukr/1680a9bf41>

13. <https://rm.coe.int/-aufzaq-competence-framework-ukr/1680a9bf40>

14. <https://rm.coe.int/street-youth-work-germany-ukr/1680a9d97b>

15. <https://rm.coe.int/basics-of-street-social-work-germany-ukr/1680a9d97a>

16. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/youth-work-focus-on-recovery>

Презентація-обговорення дослідження передбачала:

- презентацію результатів дослідження, зокрема з акцентом на різні форми власності та види діяльності;
- обговорення форм і видів діяльності молодіжних центрів, їхньої специфіки, зокрема відповідно до географії та потреб молодих людей;
- обговорення необхідного підтримання для молодіжних центрів, зокрема з боку Міністерства молоді та спорту України та проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II»;
- створення простору для обміну досвідом, ідеями роботи, що відповідають потребам молодих людей.

МОЛОДІЖНА РОБОТА, ІНФОРМОВАНА ПРО ТРАВМУ

«... Бо я вже втретє покидаю свою домівку. Спочатку у 2014 році й двічі у 2022. І я не могла зрозуміти, чому саме я?! Ну типу... як?! Із позитивного... я вперше побувала за кордоном! Знайшла таке місце, як «Простір Ідей», дуже схоже на нашу «Вільну Хату» в Краматорську. Це мені дало можливості спілкуватися з людьми, побувати за кордоном на молодіжному обміні... Це було круто. Я дуже багато знайомих знайшла. Дуже хотіла, і хочу, і працюю над цим... хочу зробити майстер-клас зі сценічної мови. Переважно для підлітків, щоб допомогти їм адаптуватися в цьому середовищі, щоб вони кудись ходили, чимось займалися, відволікалися від війни».

Марія, молода людина, Краматорськ, Кременчук¹⁷

17. Історія з проекту «Голоси молодих людей в Україні», що його реалізує Донецький молодіжний дебатний центр за підтримки Європейського молодіжного фонду Ради Європи в межах європейської молодіжної кампанії «Демократія тут. Демократія зараз». Проект реалізують у партнерстві з Молодіжним центром «Нові крила» (м. Нововолинськ), громадським об'єднанням «Кременчуцький інформаційно-просвітницький центр «Європейський клуб»» (м. Кременчук), Ніжинським молодіжним центром (м. Ніжин), Охтирським молодіжним центром (м. Охтирка), Донецьким обласним дитячо-молодіжним центром (м. Краматорськ).

У відповідь на висловлену потребу молодіжних працівників і працівниць **11 – 12 травня 2022 року** проекти Ради Європи Молодь за демократію в Україні: Фаза II» та «Внутрішнє переміщення в Україні: розробка тривалих рішень. Фаза II» організували **навчання основ профілактики вигорання і втоми від співчуття й розвитку навичок психологічної підтримки в умовах подій, що викликають стрес, «Як допомогти собі та молодим людям?»**. Навчання проводила Ізраїльська коаліція з роботи з травмою.

«Особисто про себе можу сказати, що до навчання в мене були лише загальні знання з питань, що їх розглядали. Але щодо конкретних умов, як-от застосування протоколу екстреної психологічної допомоги, то точно нічого не чув, але неодноразово потрапляв у такі ситуації за останні два місяці».

Учасник навчання, молодіжний працівник, 28 років.

Цей та інший зворотний зв'язок від учасників та учасниць заходу підтвердив висловлену раніше пріоритетність і необхідність розроблення окремої навчальної програми для молодіжних працівників і працівниць. Проєкт розробив **посібник із п'ятиденної тренінгової програми для професійної роботи з молоддю «Молодіжна робота, інформована про травму»¹⁸** та реалізував у серпні – листопаді 2022 року чотиримісячну освітньо-практичну програму для підготовки пулу тренерів і тренерок серед молодіжних працівників і працівниць для організації освітніх заходів для молоді й тих, хто з нею працює. Програма передбачала восьмиденний тренінг для тренерів і тренерок, розроблення та проведення освітніх і навчальних заходів у своїх молодіжних центрах за персоналізованої експертної менторської і технічної підтримки Ради Європи та дводенну консолідаційну зустріч з оцінювання участі у програмі.

«Тривала війна в Україні спровокувала чимало проблем із ментальним і фізичним здоров'ям українців. Постійні стреси та травматичні події негативно впливають на кожного. Саме тому програма тренінгу є своєчасним і вкрай необхідним практичним інструментом для молодіжних центрів і молодіжних працівників України. Вона дає можливість допомогти великій кількості молодих людей і внутрішньо переміщеним особам, а також контролювати власний стан та успішно організувати молодіжну роботу».

**Учасниця чотиримісячної освітньо-практичної програми
«Молодіжна робота, інформована про травму»**

Посібник «Молодіжна робота, інформована про травму» може стати в нагоді молодіжним працівникам і працівницям у молодіжних центрах і просторах, молодіжних радах, гуманітарних організаціях, а також широкому колу професійних спільнот, що працюють з молодими людьми.

Чотиримісячну освітньо-практичну програму «Молодіжна робота, інформована про травму» було реалізовано у співпраці з Міністерством молоді та спорту України та Проєктом Ради Європи «Внутрішнє переміщення в Україні: розробка довгострокових рішень. Фаза II». Дванадцять молодіжних центрів на регіональному й місцевому рівнях застосовували підходи Ради Європи до організації та проведення освітніх і тренінгових заходів щодо запобігання вигоранню і втоми, виявлення співчуття та надання першої психологічної допомоги в громадах (включно з громадами, які приймають) у різних регіонах України для фахівців і фахівчинь, які працюють з молоддю.

18. <https://rm.coe.int/posybynk-trauma-informed-youth-works-ukr-digital-yfduii/1680a8ec2f>

Молодіжні центри – учасники програми «Молодіжна робота, інформована про травму»:

1. Громадська організація «Молодіжний центр Кіровоградської області».
2. Комунальний заклад «Вінницький обласний молодіжний центр «Квадрат».
3. Комунальний заклад «Ніжинський міський молодіжний центр Ніжинської міської ради Чернігівської області».
4. Комунальна установа «Чернігівський обласний молодіжний центр» Чернігівської обласної ради.
5. Комунальний позашкільний навчальний заклад «Донецький обласний дитячо-молодіжний центр».
6. Громадська організація «Охтирський молодіжний центр».
7. Молодіжний центр «Простір ідей» (Громадська організація «Кременчуцький інформаційно-просвітницький центр «Європейський клуб»).
8. Громадська організація «Центр інноваційного, соціального, фізичного та інтелектуального розвитку «Піпл.юа»».
9. Комунальний заклад Київської обласної ради «Пластовий вишкільний центр».
10. «Все Буде Добре» Хмельницький (Громадська організація «Заходи», Маріуполь).
11. Громадська організація «Волонтеріат Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».
12. Комунальне підприємство «Молодіжний центр Дніпра» Дніпровської міської ради.

БЕЗБАР'ЄРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI

Проект підняв питання посилення компетентностей молодіжних працівників і працівниць та представників і представниць управлінь та відділів молоді на регіональному й місцевому рівнях щодо усунення бар'єрів для забезпечення участі молодих людей у соціальній згуртованості та їхнього внеску в неї.

«Для себе розкрила важливість розуміння понять «мати права» і «мати доступ до цих прав». Тобто зв'язок між мною як молодіжним працівником і молоддю посилений у розрізі моєї ролі в забезпеченні доступу молоді до її прав і можливостей».

Учасниця п'ятиденного тренінгу-семінару з соціальної згуртованості та безбар'єрного простору, жовтень 2022.

У співпраці з Міністерством молоді та спорту України Проект провів п'ятиденний семінар-тренінг із соціальної згуртованості та безбар'єрного середовища в молодіжній галузі. Посібник п'ятиденної навчальної програми був розроблений Проектом на запит учасників і учасниць для примноження досягнутих результатів навчання та методологічного підтримання молодіжних працівників і працівниць по всій Україні, зокрема для реалізації Національної стратегії створення безбар'єрного середовища в Україні до 2030 року у співпраці з Міністерством молоді та спорту України у 2023 році.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ, ВИКЛИКІВ ТА ПОТРЕБ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

З огляду на війну проти України Молодіжне партнерство ЄС і Ради Європи запустило спеціальну **серію епізодів подкастів Under 30', присвячених впливу на молодих людей і молодіжний сектор в Україні та солідарності з ними**. Проєкт сприяв підготовці в березні та травні 2022 року **двох серій «Молодь і війна в Україні: історії зі Львова та Молдови» і «Молодіжна робота та війна в Україні»** із запрошенням місцевих партнерських організацій Проєкту для обміну досвідом роботи з молоддю під час війни проти України на міжнародному рівні.

30 березня 2022 року Проєкт представив **результати дослідження** потреб молодіжних працівників і працівниць України, проведеного в березні 2022 року спільно з Міністерством молоді та спорту України та ПРООН в Україні, **тренерам і тренеркам пулу Департаменту молоді Ради Європи**¹⁹ під час онлайн-зустрічі.

10 травня Проєкт представив **результати дослідження** потреб молодіжних працівників і працівниць і поточну діяльність в Україні **учасникам та учасницям тривалого курсу «Ентер»²⁰ 2021 – 2022**, що його впроваджував Департамент молоді Ради Європи. Курс передбачав навчання 33 учасників та учасниць з 23 країн, реалізацію проєктів, які втілюють на практиці Enter! Рекомендації²¹ та Рекомендації про молодіжну роботу²², а також інновації молодіжної роботи з молодими людьми з неблагополучних районів.

14 та 16 червня 2022 року відбувся **тренінг для молодих людей, які задіяні в гуманітарному реагуванні в Україні та за кордоном**. Проєкт став співорганізатором заходу, зокрема підготував презентацію освітніх ресурсів і підходів Ради Європи в галузі соціальної згуртованості та миробудування у громадах, серед яких і ті, що приймають внутрішньо переміщених осіб. Співорганізаторами заходу стали UNICEF, UNFPA, UNHCR, NRC, ActionAid, Gooddler Foundation and the Scouts у співпраці з the Global Refugee Youth Network, the Youth Compact Champions та the Compact for Young People in Humanitarian Action.

Учасники та учасниці Тижня дій молоді у Страсбургу

19. <https://www.coe.int/en/web/youth/trainers-pool>

20. <https://www.coe.int/en/web/enter/ltrc-2021-2022>

21. <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a0f164>

22. <https://rm.coe.int/ukr-youth-work-in-the-spotlight/1680a4bd04>

Проект підтримав **участь молодіжної делегації України в Тижні дій молоді у Страсбургу**, що відбувся 27 червня – 2 липня 2022 року. Тиждень дій молоді – головна подія молодіжної кампанії «Демократія тут, демократія зараз» та відзначення 50-річчя молодіжного сектора Ради Європи. Захід було організовано під патронатом головування Ірландії в Комітеті міністрів Ради Європи та в партнерстві з містом Страсбург.

21 вересня 2022 року Проект **презентував²³ досвід роботи в Україні після 24 лютого 2022 року для представників і представниць молодіжних центрів, що здобули чи планують здобути Знак якості Ради Європи**. Презентацію було проведено в межах щорічної зустрічі [Європейської платформи молодіжних центрів, що відбулась 20 – 21 вересня 2022 року в молодіжному центрі Мартіннен \(Фінляндія\)](#). Серед ідей для подальшої співпраці між молодіжними центрами України та молодіжними центрами інших країн, що мають Знак якості Ради Європи, обговорили необхідність персонального підтримання рівний – рівному (молодіжний центр – молодіжний центр), проведення серії майстерень з організації процесу супервізії та інтервізії в молодіжному центрі, молодіжної роботи за місцем перебування молодих людей, зокрема внутрішньо переміщених (detached youth work), пошук можливостей запрошувати представників і представниць молодіжних центрів з України на навчальні візити й заходи в молодіжні центри, що мають Знак якості Ради Європи.

12 жовтня 2022 року проект **презентував досвід роботи в Україні після 24 лютого 2022 року для представників і представниць Об'єднаної ради з питань молоді, 47-е засідання²⁴** якої відбулось 11 – 12 жовтня 2022 року в Будапешті. Участь у засіданнях Європейського керівного комітету з питань молоді Ради Європи (CDEJ) та Об'єднаної ради з питань молоді (CMJ) взяла директор департаменту молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України Ірина Беляєва, яка є офіційною представницею України в CDEJ та CMJ (станом на 2022 рік).

У жовтні 2022 року Проект спільно з Міністерством молоді та спорту України **розпочав дослідження для створення колекції досвіду і практики молодіжної роботи у воєнний час у період після 24 лютого 2022**. Мета дослідження – створення й поширення колекції досвіду і практики молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи, у воєнний час задля документування, навчання й натхнення молодіжних працівників і працівниць як в Україні, так і в інших країнах-членах Ради Європи.

23. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-council-of-europe-quality-label-for-youth-centres-network-ideas-for-co-operation>

24. Детальна інформація про результати 47 засідання Об'єднаної ради з питань молоді доступна за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/youth/-/democracy-campaign-roma-youth-participation-ukrainian-youth-climate-change-rural-youth->

ВИВЧЕНІ УРОКИ

На основі звітів про оцінювання ключових освітніх і навчальних заходів Проєкту й коментарів зовнішніх експертів та експерток уроки, винесені в межах Проєкту, здійсненого у 2022 році під час збройної агресії Російської Федерації проти України, такі:

- дослідження потреб як молодіжних працівників і працівниць, так і молодих людей має стати основою для розроблення проєкту, особливо у воєнний час;
- регулярні освітні заходи (зокрема онлайн) для молодіжних працівників і працівниць, молодих активістів та активісток мають бути організовані як частина інших заходів підтримання, щоб допомогти їм мати безпечний простір для зустрічей, обміну думками щодо реалій і проблем;
- удосконалення культури партнерства в молодіжній галузі може розвиватися через експертне й технічне підтримання розроблення та реалізації спільних ініціатив молодіжних працівників і працівниць, молодіжних центрів, молодіжних громадських організацій;
- реагування на потребу молодіжних центрів і молодіжних НУО в налагодженні зв'язків між собою та обміні досвідом як усередині (в Україні), так і зовні (Україна – інші країни-члени Ради Європи), щоб мати сторонню перспективу, яка дозволяє організаціям ширше подивитися і на власну роботу, і на можливі рішення, які необхідно взяти до уваги;
- розроблення та впровадження навчальних курсів для молодіжних працівників і працівниць, молодих активістів та активісток під час війни має ґрунтуватися на потребах у навчанні та може бути зосереджене на 1) молодіжній роботі, інформованій про травму, 2) соціальній згуртованості; 3) неформальній освіті (особливо для тих, хто долучається до молодіжної галузі вперше);
- розвиток можливостей навчання на онлайн-платформах для асинхронного навчання має бути частиною всіх освітніх заходів під час війни, зокрема для тих, хто хотів би / хотіла б учитися, але не в змозі брати участь у навчанні через обмежений доступ до електроенергії та інтернету;
- запровадження довгострокового персоналізованого наставництва та експертного підтримання учасників і учасниць, партнерів/партнерок Проєкту для всіх заходів Проєкту;
- публічні дискусії про те, яку роль має відігравати молодіжна робота під час війни та у відбудові України після війни і як позиціонувати голос молодих людей у цих рішеннях (не лише для того, щоб їхній голос був урахований, а також для того, щоб вони самі приймали рішення щодо відбудови), мають бути організовані на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Відповідно до Плану дій Ради Європи для України на 2023 – 2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова»²⁵ Рада Європа спрямовує зусилля на підтримання реалізації молодіжної політики та молодіжної роботи, зокрема для:

- 1)** відновлення й оновлення місцевих механізмів участі молоді та процесів, що об'єднують молодих людей для зусиль щодо реконструкції та інклюзивного формування місцевої політики;
- 2)** перегляду й оновлення меж компетентностей, серед яких лідерство, планування та управління, навички стратегічного мислення та підтримання, які дозволяють молодіжним працівникам і працівницям, молодіжним лідерам і лідеркам, а також молодіжним менеджерам і менеджеркам, молодіжним адміністраторам і адміністраторкам реагувати на потреби молодих людей, які постраждали від війни, а також сприяти їхньому доступу до прав;
- 3)** підтримання обміну між рівними та міжнародної співпраці з молодіжними центрами, які здобули Знак якості Ради Європи, для зміцнення інституційної спроможності українських молодіжних центрів;
- 4)** забезпечення реагування на нові виклики та потреби молодіжних центрів, які надають послуги молодим людям, особливо з таких уразливих груп, як внутрішньо переміщені особи, особи, які повертаються (репатріанти/репатріантки), та постраждали від війни люди;
- 5)** підтримання молодіжної політики та програм на національному й регіональному рівнях з метою врахування воєнних і післявоєнних реалій молодих людей;
- 6)** інституційне підтримання молодіжних організацій як платформ громадянської активності та демократичної участі, розбудови потенціалу та пом'якшення наслідків війни (зокрема за рахунок грантів Європейського молодіжного фонду).

25. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a96440

ІСТОРІЇ ДОСВІДУ

АЛЬОНА ГЛАЗКОВА

Громадська організація «Кременчуцький інформаційно-просвітницький центр «Європейський клуб»», м. Кременчук

ГУРТУЄМОСЯ З ВІРОЮ В ПЕРЕМОГУ

«Ми зараз пишемо один посібник. Ми використали багато матеріалів Ради Європи щодо участі молоді. Застосували методологію роботи Ради Європи для тренування команди й пілотного впровадження. Цей проєкт не був прямим з Радою Європи. Але я і мої колеги/колежанки сприймали його так, наче ми працювали з Радою Європи. Стандарти, керівництво і планування були за підходами Ради Європи».

МЕТА: посилення інституційної стійкості та соціальної інтеграції громади Кременчука через організацію психоемоційної підтримки та взаємодії між ВПО та місцевими громадянами для протидії російській загрозі.

НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **мобільна молодіжна робота й неформальна освіта** на базі трьох шелтерів (Кременчук і Градизьк), спрямовані на підсилення молодих людей через самоідентифікацію, дослідження власних сильних і слабких сторін, арт-терапію та тілесні практики для відновлення, інформування про працевлаштування та створення і втілення власних ініціатив;
- **психологічна підтримка** молодих людей за допомогою консультацій психологів;
- **дозвілєва діяльність** на базі молодіжного центру: організація регулярних активностей молодих людей (настільні ігри, клуб англійської мови, документальне кіно про права людини з обговореннями, музичні та художні заняття, які ведуть молоді люди з-поміж внутрішньо переміщених осіб);
- **неформальне навчання**, спрямоване на розвиток м'яких навичок.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: наберіться терпіння. Це може бути важко. Потрібен будь-хто. Ми повертаємося до роботи з вами через два тижні після війни. Люди запитують. Людям потрібен якийсь зв'язок, якесь спілкування. На початку здавалося, що ми робимо непотрібну роботу, з усією тією ситуацією, яка відбувалася на вулиці. Але одного разу хтось прийшов і сказав, що ми молодці, це те, що він шукав...

Спробуйте організувати роботу з молоддю. Молодіжні заходи зараз повсякчас спрямовані на гуманітарну допомогу. Перейдіть до класичної молодіжної роботи, адаптуйте молодіжну роботу в громадах, знайомтеся з новими людьми, розширюйте їхні можливості, дайте їм відчуття, що вони корисні, що вони мають мету.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- методологія молодіжної роботи Ради Європи;
- стандарти, керівництво і планування діяльності за підходами Ради Європи;
- підхід Ради Європи щодо забезпечення участі молоді

АЛЬОНА ГЛАЗКОВА

Громадська організація «Кременчуцький інформаційно-просвітницький центр «Європейський клуб»», м. Кременчук

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Я багато співпрацюю з проєктами Ради Європи: у першій фазі проєкту «Молодь за демократію в Україні»²⁶ була залучена як експертка до написання **Курикулу для експертів та експерток проєкту**²⁷; планування, організації та проведення тренінгу для експертів і експерток проєкту, **тренінгу** для команд молодіжних центрів та **тренінгу** для команд Опішнянської, Присиваської та Ужгородської громад; **менторингу** команд молодіжних центрів і громад; планування, організації та проведення **фінальних зустрічей** для команд молодіжних центрів і громад. У другій фазі проєкту залучена до планування, організації та проведення різних **зустрічей про молодіжну роботу та неформальну освіту** для молодіжних працівників і працівниць; **індивідуального менторингу** для молодіжних працівників і працівниць.

Ми зараз пишемо один посібник. Ми використали багато матеріалів Ради Європи щодо участі молоді. Застосували методологію роботи Ради Європи для тренування команди й пілотного впровадження. Цей проєкт не був прямим з Радою Європи, але я і мої колеги/колежанки сприймали його так, наче ми працювали з Радою Європи. Стандарти, керівництво і планування були за підходами Ради Європи.

Тобто, ми будуємо нашу діяльність на методології молодіжної роботи Ради Європи, стандартах, принципах щодо керівництва і планування діяльності за підходами Ради Європи; ми впроваджуємо підхід Ради Європи щодо забезпечення участі молоді.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Нам важливо розуміти, скільки людей знаходиться в наших громадах і в яких умовах вони живуть. Ми враховуємо готовність молодих людей до змін, оскільки зараз усе нестабільне і змінюється кожної миті. Ми усвідомлюємо, що все може змінитися, і ми можемо змінити наші методи.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Процес адаптації внутрішньо переміщених осіб є довгим і важким. Деякі люди швидше знаходять свій шлях, якщо показати їм можливість. Деякі молоді люди поки що залишаються на тому самому рівні. Просто їм потрібно більше часу. Вони виїжджають з шелтерів, і ми не можемо за ними прослідкувати. Дехто переїжджає, тому що має проблеми з місцевою владою. Деякі молоді люди відчувають себе більш спроможними з самого початку переміщення. Частина учасників і учасниць брали участь у молодіжному обміні, це був їхній перший досвід перебування за кордоном. Цей перший досвід дав нам розуміння, як рухатися далі і продовжувати працювати з молодими людьми з-поміж внутрішньо переміщених осіб. І тепер у нас є більше проєктів для них, щоб залучати їх до активностей та спільно організувати заходи.

26. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>

27. Курикулум для експертів та експерток проєкту «Молодь за демократію в Україні», проєкт (2021). <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Усе розпочалося з проєкту **«Запровадження мобільної молодіжної роботи в громадах Львова, Івано-Франківська, Луцька, Нововолинська, Кременчука з дітьми та молодими людьми-переселенцями, які перебувають у цих громадах»**. Власне, цей проєкт зумовив започаткування нового проєкту – **«Гуртуємося з вірою в перемогу – інтеграція внутрішньо переміщених осіб та допомога постраждалим у місті Кременчук»**. Ще, напевно, додаю, що активності і в одному, і в іншому проєкті ґрунтувалися на нашій постійній діяльності в молодіжному центрі, класичній молодіжній роботі, до якої ми повернулися через два тижні після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого.

Мобільну молодіжну роботу реалізувала громадська організація «Донецький молодіжний дебатний центр» за підтримки Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу в партнерстві з молодіжним центром «Нові крила» м. Нововолинськ, Молодіжним центром Волині, Львівським молодіжним центром «Молодвіжцентр», відділом молодіжної політики Департаменту молодіжної політики та спорту Івано-Франківської міської ради й нами, громадською організацією «Кременчуцький інформаційно-просвітницький центр “Європейський клуб”». На локальному рівні в межах проєкту ми партнерилися з YMCA Kremenchuk, наші клієнти (наша постійна цільова аудиторія) допомагали нам добиратися, організувати зустрічі з внутрішньо переміщеними особами, вести обговорення. Ми кооперувалися з бібліотекою в селищі Градизьку та їхньою активною бібліотекаркою. Також співпрацювали з нашою місцевою бібліотекою.

У проєкті про гуртування ми співпрацюємо з бібліотекою, ми залучаємо якомога більше молодих людей з-поміж наших клієнтів, постійних і нових, і створюємо для них можливість отримати досвід організації та проведення заходів.

Плануємо роботу ще для двох притулків. З одним притулком було доволі важко працювати. Ми починаємо робити відкриті заходи й запрошуємо всіх охочих. Підходи однакові. Намагаємося достукатися до молодих людей з-поміж внутрішньо переміщених осіб, виділити їх, але заходи проводимо для всіх.

Основною ідеєю обох наших проєктів було посилення інституційної стійкості та соціальної інтеграції громади Кременчука через організацію психоемоційної підтримки та взаємодії між внутрішньо переміщеними особами і місцевими громадянами для протидії російській загрозі. Фактично ми хотіли посилити спроможність внутрішньо переміщених осіб і допомогти молодим людям адаптуватися до реалій життя в нашій громаді.

У межах проєкту про мобільну молодіжну роботу ми організували події на базі двох шелтерів у Кременчуці та шелтеру для внутрішньо переміщених осіб у Градизьку. Зустрічі були про самоідентифікацію, власні сильні та слабкі сторони, з арт-терапією й тілесними практиками для відновлення, про працевлаштування та створення і втілення власних ініціатив. Додатково ми забезпечували консультації психологів.

У проєкті про гуртування ми на базі молодіжного центру продовжуємо втілювати регулярні активності молодіжного центру для молоді (настільні ігри, клуб англійської мови, документальне кіно про права людини з обговореннями). Також організували музичні та художні заняття, які ведуть молоді люди з-поміж переселенців, та освітні майстерні, спрямовані на розвиток м'яких навичок.

Отже, можна виділити такі основні напрями роботи в наших проєктах:

- **мобільна молодіжна робота і неформальна освіта** на базі трьох шелтерів (у містах Кременчук і Градизьк), спрямовані на підсилення молодих людей через самоідентифікацію, дослідження власних сильних і слабких сторін, арт-терапію та тілесні практики для відновлення, інформування про працевлаштування та створення і втілення власних ініціатив;

- **психологічна підтримка** молодих людей за допомогою консультацій психологів;

- **дозвілєва діяльність** на базі молодіжного центру: організація регулярних активностей молодих людей (настільні ігри, клуб англійської мови, документальне кіно про права людини з обговореннями, музичні та художні заняття, які ведуть молоді люди з-поміж внутрішньо переміщених осіб);

- **неформальне навчання**, спрямоване на розвиток м'яких навичок.

ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Наберіться терпіння. Це може бути важко. Потрібен будь-хто. Ми повертаємося до роботи з вами через два тижні після війни. Люди запитують. Людям потрібен якийсь зв'язок, якесь спілкування. На початку здавалося, що ми робимо непотрібну роботу в тій ситуації, яка була на вулиці. Але одного разу хтось прийшов і сказав, що ми молодці, це те, що він шукав...

Спробуйте організувати роботу з молоддю. Молодіжні заходи зараз повсякчас спрямовані на гуманітарну допомогу. Перейдіть до класичної молодіжної роботи, адаптуйте молодіжну роботу в громадах, знайомтеся з новими людьми, розширюйте їхні можливості, дайте їм відчуття, що **вони корисні, що вони мають мету.**

ГАННА РЯСНА

Обласна комунальна установа
«Луганський обласний центр підтримки
молодіжних ініціатив та соціальних
досліджень», м. Дніпро

МОЛОДІЖНА РОБОТА В УМОВАХ ВІЙНИ

«Я би хотіла звернутися до молоді з тим, що якщо ми хочемо відбудувати сучасну міцну європейську державу, то потрібно кожного дня маленькими кроками працювати і працювати, ставити великі цілі й рухатися до них, тобто йти до великих цілей маленькими кроками. Якщо ми чекатимемо й не будемо вкладатися, то ми отримаємо те, що отримали».

ІДЕЯ: 24 лютого 2022 року робота Центру на території Луганської області стала небезпечною, було прийнято рішення евакуюватися в місто Дніпро. Переїхавши до Дніпра, обласний молодіжний центр зосередив свої зусилля на волонтерській діяльності, гуманітарному складнику з метою допомоги жителям Луганської області, які залишились вдома, а також тим, хто переїхав, координації молодіжних хабів. У Дніпрі проживає близько 10 тисяч тимчасово переміщених осіб з-поміж молоді Луганщини, у зв'язку з чим постала гостра потреба у відкритті безкоштовного майданчика – волонтерського хабу для молоді Луганщини, у якому можна знайти підтримку в скрутних життєвих обставинах та заняття до душі кожному.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **хаб молоді Луганщини**, що об'єднує лаунж-зону – майданчик для згуртування молодих людей, проведення заходів і відпочинку волонтерів; гуманітарну зону; зону волонтерів;
- **шелтер переселенців Луганщини** – місце тимчасового проживання для внутрішньо переміщених людей;
- **мобільні офіси молодіжних рад** у різних містах України (Чернівці, Івано-Франківськ, Дніпро) як майданчики для роботи молодих людей; заплановано діяльність зі створення молодіжного медіаконтенту, неформальної освіти;
- **неформальна освіта:** постійно проводять тренінги з проєктного менеджменту, започаткування власної справи, психологічні тренінги.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: урахувати думку молодих людей; давати можливість висловитися, можливість спробувати, простягнути руку допомоги тим, хто навіть і не думає, що вони щось зможуть. Із практики видно, що вони зможуть навіть більше, ніж ті, хто говорить, що може.

Бути відкритими, співпрацювати з різними організаціями.

Бути відкритим для всього нового, постійно навчатися та вкладати у власний розвиток. Життя показало, що якщо раніше ми працювали стабільно й усе було ОК, то за один день усе може змінитися й тобі потрібно робити щось нове, засвоювати нові спеціальності.

Відсутність тиску дозволяє ефективно творити разом з молоддю, робить набагато кращими процес і результати роботи.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- міжнародна співпраця;
- неформальні освітні заходи Ради Європи;
- стажування молодіжних працівників і працівниць.

ГАННА РЯСНА

Обласна комунальна установа «Луганський обласний центр підтримки молодіжних ініціатив та соціальних досліджень», м. Дніпро

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Ми маємо в команді людей, які їздили на обміни досвідом у європейські країни, на цьому досвіді ми намагаємося створювати проєкти. Ми хочемо інтегруватися в Європу, щоб показувати людям європейські досвіди молодіжної роботи.

Зараз ми готуємо проєкт «Мобільні офіси молодіжних рад» з урахуванням досвіду роботи молодіжних хабів у країнах Європи.

Ми поширюємо європейські цінності – ми відкриті для всіх, толерантно ставимося до різних людей і представників різних меншин. Ми перейшли на той рівень, коли підтримуємо загальноєвропейські центри.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Якщо сидіти й думати про стрес, то він швидше до тебе прийде й буде біда. Перші два тижні ми були в сильному стресі, після чого прийшло розуміння, що нам ще довго жити й потрібно щось створювати й робити. Діяльність держави зараз спрямована на роботу з військовими, на звільнення територій. А ми як молодіжні лідери маємо працювати на іншому фронті, на молодіжному.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Мене вразило те, що до думки молодих людей дослухаються. Коли 24 лютого були перші вибухи, ми в наших молодіжних чатах писали, що ми виїжджаємо, просили друзів допомогти зупинитися десь на ніч. І саме завдяки **силі і єдності молодіжних центрів і молодіжних рад** багато людей, які евакуювалися, мали змогу кудись їхати, їх хтось зустрічав (саме молодіжні працівники і молодіжні лідери), надавали прихистки – хтось брав додому, хтось давав місце для ночівлі в молодіжному центрі, але багато такої роботи зробили на рівні молоді.

А що стосується наших планів на 2022 рік, то не здійснилося те, що ми не відкрили обласний молодіжний центр як майданчик для молодих людей, родзинкою якого мала бути можливість переночувати молодим людям з Луганщини (хостел для молодих людей). Часом недоцільно витратити великі гроші на готелі, такий центр був би дешевшим для молодих людей. Але цього не сталося.

Я працюю на посаді директора лише з листопада, тобто один рік; саме на Луганщині я попрацювала лише кілька місяців, і сталася повномасштабна війна. Але плани були такі, щоб у маленьких селах поширювати неформальну освіту для молодих людей; почати показувати, як завдяки проєктному менеджменту можна змінювати молодіжну роботу, галузь культури та інші галузі для розвитку своїх сіл і міст. Власним прикладом показати, як можна робити молодіжні центри і що це актуально. Війна багато чого не дала зробити.

Для мене було неочікуваним, що люди настільки сильно згуртовуються й будуть просто допомагати одне одному. Ми на Луганщині у війні живемо вже вісім років, і я не бачила такої згуртованості та допомоги раніше. Тепер, коли я їду в будь-яке місто й пишу у Facebook, що потребую ночівлі, то я на 100% знаю, що знайдуться друзі, які допоможуть.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Перебуваючи ще на території Луганської області, у Северодонецьку, ми готувалися до того, що відкриємо великий майданчик для згуртування молодих людей, **Луганський обласний молодіжний центр**. Але так не сталося, оскільки 24 лютого 2022 року почалася повномасштабна війна і більшість команди переїхала до міста Дніпро, ще частина команди роз'їхалася по різних містах. Взагалі, молодь зараз дуже розрізнена, знаходиться в різних містах, часом за кордоном.

Приїхавши до Дніпра, ми з нуля створили нову команду однодумців, перевірених часом людей. Ми не мали змоги платити людям гроші, волонтери об'єдналися заради ідеї пришвидшення перемоги та розвитку молодіжної роботи. Першочергове завдання, яке ми перед собою поставили, – це швидка **допомога людям у Луганській області**. Ми відправляли гуманітарну допомогу, харчову та гігієнічну; допомагали комунальним службам, які залишилися там працювати.

Коли все йшло до того, що окупація неминуча, потрібно було створювати **майданчик для роботи в Дніпрі** з можливістю допомагати людям, яких ми евакуювали. Ми відкрили **«Хаб молоді Луганщини»** завдяки підтримці USAID «Демократичне врядування у Східній Україні», це чотири кімнати, у яких можна розвантажити гуманітарну допомогу, видати її луганчанам, і **зала для неформальної освіти, куди можна прийти, безкоштовно провести будь-який захід, скористатися нашою технікою**, яку ми отримали в межах проєкту, бо ми виїхали зовсім без нічого.

Коли ми відкрилися, то зрозуміли, що, окрім створеного майданчика для праці, потрібне місце, де люди зможуть жити. Під час евакуації багато людей зверталося по допомогу щодо житла й розміщення. До Дніпра їхало в евакуацію дуже багато областей, тому все було зайнято. Відповідно, з нашою командою ми вирішили спробувати відкрити **«Шелтер переселенців Луганщини»**. Ми написали

проєктну заявку до організації «People in Need», яку підтримали, наш шелтер прийняв уже більше 2000 людей.

Ми активно продовжуємо займатися **неформальною освітою**. Кілька місяців тому їздили на стратегічну сесію «Молодіжний розвиток та робота в умовах війни» до Буковелю (реалізовано Громадською організацією «Світло культури» в межах гранту для підтримки рад внутрішньо переміщених осіб у межах програми «Сила» – Єднання через спільні дії молоді за підтримки Управління молоді та спорту Луганської ОДА, Луганського обласного молодіжного центру, Луганської обласної молодіжної Ради), – виграли грант, щоб зібрати активну молодь для відпочинку в безпечному місці та створити план роботи молодих людей на два роки, який зараз реалізуємо.

Я як голова Луганської обласної молодіжної ради активно лобіюю створення мобільних офісів молодіжних рад для того, щоб у різних містах України (спочатку це будуть Чернівці, Івано-Франківськ і Дніпро) були створені **майданчики для роботи молодих людей**. Більшість ініціатив усе-таки групується в Дніпрі, але молоді Луганщини багато, і ми хочемо охопити її в різних містах для створення можливості продовжувати роботу. Наші активні члени молодіжної ради взяли на себе зобов'язання знайти партнерів, які безкоштовно нададуть приміщення з комунальними послугами, де вони матимуть змогу працювати.

Ми перед упровадженням нашої діяльності запустили гугл-форму для того, щоб **поспілкуватися з молодими людьми та визначити, що саме їм потрібно**. Першочергове, що цікавить молодих людей, – це волонтерство в умовах війни, кожен другий/кожна друга хоче себе присвятити якійсь волонтерській справі для наближення перемоги. Тому ми відкрили кол (оголошення) і набрали молодь, яка б допомагала **працювати в хабі**, фасувати харчові продукти. Ми дуже хотіли стати частинкою СпівДії Хаб²⁸, але так не сталося через швидку окупацію й відсутність змоги працювати з громадами.

28. СпівДія Хаб – регіональні простори, що діють на базі молодіжних центрів і просторів, активних волонтерських організацій. Хаб надає комплекс сервісних послуг для підтримки цивільного населення, яке постраждало внаслідок війни в Україні. <https://spivdiia.org.ua/>

Тому ми, спостерігаючи класний приклад СпівДії, створили собі такий самий **неформальний молодіжний рух**, де молодь Луганщини працює для мешканців Луганщини.

Я вважаю правильним навчання упродовж життя, і умови війни не мають завадити навчанню молодих людей. Під час війни молодь навіть більш активно долучається до неформальної освіти, зокрема спрямованої на майбутнє, яка дозволить зайняти певну нішу та почати власну справу.

Ми провели серію **тренінгів з проєктного менеджменту, як започаткувати власну справу, психологічні тренінги** проводимо постійно. За результатами цього навчання 12 молодих людей наразі відкрили власні справи й займаються як ФОПи, зокрема молодіжною роботою, долучаючись до різних проєктів.

Щодо нашого активу, це 30 людей, з яких майже 50% уже мають власну справу.

Змінилися потреби молодих людей під час війни, вони стали більш глобальними. Більшість молодих людей уже знайшла собі житло, заробіток. Тепер стає нагальним пошук постійної стабільної роботи, можливості знайти справу.

Мені здається, молодь уже відійшла від фази страху щодо війни. Наразі молоді люди готові вкладати їхні сили у відновлення звільнених територій. Особливо це стосується професіоналів і проєктних менеджерів, які бачать **стратегічні напрями відбудови й розвитку певних галузей**.

Якщо брати менш активну молодь, то базові потреби не змінюються – молодим людям потрібна фінансова й матеріальна допомога, як і іншим внутрішньо переміщеним особам, потрібні можливості для працевлаштування. Бо активна молодь собі роботу знайде. Складніше працювати з менш адаптованими

молодими людьми, їх важче залучати та мотивувати жити по-новому, оскільки по-старому жити вже не вийде.

Якщо говорити про команду Луганського обласного молодіжного центру, яка об'єднує вісім людей, п'ятеро з них працюють у Дніпрі, інші – по інших територіях, але після ковіду це вже не становить проблеми для комунікації та праці.

Більшість людей, з якими ми працюємо, – це волонтери. Волонтери, які є в Дніпрі, волонтери, які є в мобільних офісах Івано-Франківщини та Чернівців. Також ми комунікуємо через голів і представництво молодіжних рад Луганської області.

Ми **співпрацюємо з молодіжними центрами**, які виїхали й, навіть не маючи фізичного простору, продовжують працювати, проваджувати їхню діяльність. Працюємо завдяки сучасним комунікаційним технологіям.

Інформацію про нашу діяльність поширюємо через соціальні мережі (Instagram, Facebook), об'єднання завжди іде нам назустріч і за потреби поширює нашу інформацію, управління молоді та спорту, громадська організація «Світло Культури» у нас є. Також ми використовуємо канали наших партнерів, однодумців, зокрема міжнародних організацій, з якими проваджуємо діяльність, плюс молодіжні ради та молодіжні центри.

До нас доєдналися наші партнери – молодіжні ради інших населених пунктів, до яких ми переїхали. Вони також допомагають поширювати інформацію, шукати там необхідну допомогу.

За потреби ми завжди можемо звернутися до Асоціації молодіжних центрів, Асоціації молодіжних рад, Міністерства молоді та спорту України; вони ніколи не відмовляють у поширенні інформації або допомозі, особливо Марина Попатенко²⁹ 24/7 відкрита до роботи.

Якщо раніше ми переважно працювали з молодими людьми до 23 років, зі студентською молоддю, яка хотіла рухатися, об'єднуватися і працювати, то сьогодні люди у віці 25 – 35 років стали більше долучатися до молодіжної роботи. За рахунок того, що в них часто зараз немає роботи, вони стали більш активними в неформальній освіті та волонтерському русі. У минулому житті такого не було, бо ця вікова група завжди працювала й не мала інтересу приєднуватися до різних неформальних рухів. Були лише поодинокі випадки, коли люди вкладалися.

А сьогодні ми розуміємо, що наша волонтерська команда складається саме з цієї аудиторії, з якою раніше ми майже не працювали. Я вважаю це великим плюсом, бо ці люди не підуть від нас навіть надалі, коли все владнається.

Ми залучали людей завдяки нашій репутації. Коли ми пишемо та публікуємо пости в соціальних мережах, то люди відгукуються, бо розуміють, куди вони ідуть і що з цього буде користь.

Також мені здається, що нас всіх об'єднала біда. Біда в нас одна, отже, кожен і кожна, хто доєднається, розуміє, що це маленький крок до перемоги.

Наведу приклад міста Дніпра. З чого все почалося і як усе почалося? Я як голова Луганської обласної молодіжної ради прийшла в молодіжний центр Дніпра, де зустрілася з головою молодіжної ради Дніпра. Він сказав: «Давайте разом починати працювати. Приїжджайте до нас, фое Палацу культури – ваше, працюйте, у нас спільна біда, тож давайте працювати разом». Саме з цього ми й почали – з того, що громада, яка приймала, простягнула руку допомоги й допомагає до сьогодні. Потім на контакт вийшло управління молоді та національного виховання Дніпра, ми підписали меморандум про співпрацю, нам надали безкоштовне приміщення для

Хабу молоді Луганщини. Тобто, **приймаюча громада нам дуже допомагає, і ми ніколи не були не почутими.**

Ми як молодіжний центр, який переїхав, зберегли людям заробітну плату, ми не урізали жодної копійки, коли люди знаходилися ще в лютому без розуміння майбутнього, ми допомагали людям з тим, щоб вони визначилися, де вони хочуть жити і працювати. Обласна влада йшла на все, що ми пропонували для підтримки людей. Жодна посадова ставка, на відміну від інших міст, не була урізана, усі люди залишилися на своїх місцях.

Стосовно того, що бажає впроваджувати молодь, ми звертаємося до обласної адміністрації, нас чують, до нас прислухаються, наші молоді лідери тепер входять до робочих груп з різних напрямів управління військово-цивільної обласної адміністрації, бо раніше з цим було складніше. На засідання молодіжних рад, на наші молодіжні заходи завжди приходять представники влади.

Якщо в молодих людей є якісь проблеми, наприклад, медична допомога, то тепер легше звернутися до органів влади, усе роблять швидше, щоб надати допомогу. Раніше потрібно було чекати, тепер ми об'єдналися й питання вирішуються швидше. **Зруйнувався отой бар'єр, який був, коли люди боялися звертатися до влади, його тепер немає.** Зараз ми можемо спокійно зателефонувати о десятій вечора керуючому заступнику губернатора й попросити про допомогу – я знаю, що це не буде відкладено на ранок, це буде допомога ось і зараз.

Діяльність молодіжної ради продовжується. Ми розпочали нашу діяльність 10 лютого 2022 року, це було перше засідання, на якому ми обрали голову і презентували стратегію, куди ми йдемо й що хочемо. Але так сталося, що все поламалося; наша команда також змінилася. Зараз ми напрацювали стратегію

29. Потапенко Марина Миколаївна; заступниця Міністра молоді та спорту України. <https://mms.gov.ua/persons>

молодіжної роботи на два роки й наші активісти /активістки в різних куточках України, агенти й агентки молодіжних змін Луганщини, упроваджують стратегію й готуються до **відкриття мобільних офісів молодіжних рад**. Це говорить про те, що саме мобільні офіси будуть майданчиками, у яких закипить робота в різних напрямках. У Дніпрі буде робота зі створення медіаконтенту, ми плануємо створити студію звукозапису, відеозапису і впроваджувати молодіжні інформаційні відео. Ми вже домовилися про стажування на телеканалах для молодих людей. В Івано-Франківську буде акцент на неформальну освіту, оскільки вони це обрали. У Чернівцях ми плануємо більше гуманітарної роботи, оскільки там велика кількість гуманітарних хабів, щоб підтримати Луганщину.

Метою мобільних молодіжних центрів буде згуртування молоді громади, яка приймає, та молоді Луганщини, створення активних коаліцій, підсилення молодих людей, майданчик, де можна створювати мінібізнеси, працювати і проводити заходи. Ми запитуємо, звідки молода людина, яка до нас звернулася по допомогу, але це не є підставою для ненадання допомоги. Це як з шелтером – коли ми відкрили шелтер для луганчан, але до нас поїхали і Харків, і Донецьк, то ми ж не можемо залишити людину в біді. У молодіжній роботі так само – якщо людина готова працювати, то неважливо, представником чи представницею якого регіону вона є. Ми надаємо допомогу тим, кому вона потрібна; ми відкриті для всіх, гуртуємося та працюємо всі разом.

Стратегія молодіжної роботи з 10 лютого змінилася на 90%. Єдине, що залишилося, – то це команда й наш поділ за напрямками діяльності. У минулій каденції молодіжної ради були голова, заступник і секретар. А тепер у нас є менеджери, які відповідають за напрями: проєктний менеджер, смм-менеджер, івент-менеджер. Загальні напрями (неформальна освіта, проведення заходів) ми залишили, але контент і зміст діяльності змінилися повністю.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Не забувати враховувати думку молодих людей.

Не забувати давати можливість висловитися, можливість спробувати, простягнути руку допомоги тим, хто навіть і не думає, що вони щось зможуть. Із практики видно, що вони зможуть навіть більше, ніж ті, хто говорять, що можуть.

Бути відкритими, співпрацювати з різними організаціями. Навіть якщо ти ще не впевнений чи не розумієш, нащо тобі той тренінг чи те навчання, то потім, через рік-два-три, ти все ж таки побачиш його корисність, його плоди.

Бути відкритим для всього нового, постійно навчатися та вкладати у власний розвиток. Життя показало, що якщо раніше ми працювали стабільно й усе було ОК, то за один день усе може змінитися й тобі потрібно робити щось нове, засвоювати нові спеціальності.

Відсутність тиску дозволяє творити своє разом з молоддю. Ми самі вирішуємо, куди йти, і нам ніхто не говорить, що туди не можна. Відсутність тиску робить набагато кращими процес і результати роботи.

ІВАН САПСА

Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівський обласний молодіжний центр»,
м. Львів

МОБІЛЬНИЙ МОЛОДІЖНИЙ ЦЕНТР ЛЬВІВЩИНИ «ІМПАКТБУС 2.0»

«У минулому році ми брали участь у проєкті «Молодь за демократію в Україні» як команда молодіжного центру. Тоді я слухав на проєкті про речі, які були дуже важливими для мене: про цінності, на яких має базуватися молодіжна робота, і про цінності Ради Європи, на яких вони рекомендують будувати молодіжну роботу та здійснювати молодіжну діяльність. Ці речі стали для мене базовими, коли пізніше я розпочав розробляти власне цей проєкт. Я заклав в основу цього проєкту орієнтованість на потреби молоді; демократичні цінності – право на власну думку, право на самовираження, право на інакшість, толерантне ставлення, на повагу один до одного, на задоволення потреб і вирішення проблем молоді. Тобто, в основу діяльності було закладено цінності, про які я тоді почув. Поясню, як це живе на практиці».

МЕТА: надати підтримку, відчуття безпеки, приналежності та спільності молодим українкам і українцям з різних куточків Львівської області (зокрема внутрішньо переміщеним особам) через методи неформальної освіти та шляхом навчання на теми особистого розвитку, національної ідентичності, лідерства, розвитку емоційного інтелекту та молодіжної участі.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **неформальне навчання:** протягом травня – жовтня команда молодіжного центру здійснила в межах проєкту «Мобільний молодіжний центр Львівщини» понад 40 виїздів до молоді області, зокрема в найвіддаленіші громади. Під час візиту ми вивчали потреби молодих людей, спілкувалися з ними в неформальній обстановці, навчали з питань національно-патріотичного виховання, лідерства, толерантності, роботи в команді, емоційного інтелекту, співпраці з владою та багатьох інших тем;

- **менторство,** менторська підтримка від нашого молодіжного центру: особисті зустрічі лідерок і лідерів на годину, раз на тиждень з одним із працівників / однією з працівниць

молодіжного центру; зараз вісім молодих людей з чотирьох громад задіяні в індивідуальній молодіжній роботі, по двоє молодих людей у кожного чи кожної.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: два основні моменти – 1) говорити відверто (не бійтеся говорити і проговорювати все від початку й до кінця, бо ви створюватимете стосунки «людина – людина», що є величезною цінністю); 2) тримати фокус уваги на цінностях (орієнтуйтеся на потреби і проблеми молодих людей, це є основою). Третій момент – не забувати власну цінність (цінність власної роботи, своїх вкладених сил, енергії; пам'ятати, для чого це). **Це дозволило нам не впасти в найгірші моменти.**

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- посібники Ради Європи (зокрема, «Компас»);
- цінності Ради Європи щодо молодіжної роботи як вихідні засади діяльності;
- проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні».

ІВАН САПСА

Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний молодіжний центр», м. Львів

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

З того, що нам рекомендувала Рада Європи, ми використовували «Компас»³⁰ – класний інструмент, там є весь набір ігор. Навіть вивчати певні проблеми в людей, проговорювати те, що там закладено як основу, але у форматі гри – класно іде молодим людям, їм це подобається.

Також цінності молодіжної роботи, які є для нас основою. Я тоді почув про цінності саме на навчанні в проєкті «Молодь за демократію в Україні»³¹, і воно мені запало в душу. Це цінності, але це не інструмент; це радше те, чого ми хочемо досягти; що ми хочемо, щоб слугувало основою в нашій практиці. Якою б не була мета, але ці цінності мають бути в ній закладені.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Перш за все, це **бюджетне наповнення** практики, оскільки машину не заправити – і машина не поїде, так само і з людьми, якщо їм не заплатити зарплатню. І це забезпечують Львівська обласна рада й наша обласна адміністрація, незважаючи на те, що величезні видатки йдуть на оборону та національну безпеку. Але це фінансування збереглося завдяки Постановам Кабінету Міністрів України, без цього цієї практики не було б.

По-друге, це **люди** – працівники і працівниці, а також волонтери і волонтерки молодіжного центру; це люди з інших організацій, які їздили разом з нами. Ми би не поділилися тим досвідом і власноруч не охопили би стільки галузей, які цікаві молодим людям.

Також ресурсом є наші **знання, уміння, досвід, книги**. Той самий «Компас» – це теж ресурс. Це відеоматеріали щодо того, як люди роблять молодіжну роботу в інших країнах або що ще є в Україні. Їх часто бракує, їх не є настільки багато, але щось завжди можна пошукати на Ютубі чи в Інтернеті.

Те, що ми маємо в молодіжному центрі (**інвентар, техніка**), – це також ресурс нашого центру.

Ми не можемо не зачіпати тему війни в наших виїздах. Часом наші зустрічі відбувалися під час сигналів тривоги, ми сиділи в бомбосховищах або підвалах, проводили там нашу роботу, бо летіли російські ракети, які могли вбити.

Люди бояться, людям страшно, люди в небезпеці. Просто сісти й поговорити – цього вже часом досить для того, щоб відчувати безпеку хоча б зараз. Хоча б трішки видихнути.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Те, що ми планували на початку року, – того нічого немає. Немає, оскільки з'явилася інша реальність, у якій ми почали жити після 24 лютого 2022 року. У нас були волонтерські штаби, які збирали гуманітарну допомогу; ми плели маскувальні сітки. Один штаб ще й досі працює, СпівДія Хаб³², він надає послуги гуманітарної, психологічної, юридичної підтримки; допомагає з працевлаштуванням. Ми його не планували. Це була реакція на гуманітарну кризу.

30. Kompas: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

31. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>

32. СпівДія Хаб – регіональні простори, що діють на базі молодіжних центрів і просторів, активних волонтерських організацій. Хаб надає комплекс сервісних послуг для підтримки цивільного населення, яке постраждало внаслідок війни в Україні. <https://spivdiia.org.ua/>

Ми разом з майже 2000 молодих людей сплели найбільшу в країні маскувальну сітку. Цей рекорд зафіксували, я мав слово і сказав: «Це мав бути інший рекорд. Рекорд про поезію, науку, спорт. Але точно не про маскувальну сітку. Звісно, ця сітка врятує хлопців і дівчат у зоні бойових дій. Але ми не мали цього робити, не хотіли цього робити, та нам доводиться, бо на нашу країну летять бомби».

Самі наші практики в молодіжному центрі були класними, душевними, дієвими. **Але зараз більше стала зрозуміла цінність того, що ми робимо.** Раніше ми говорили, що нам бракує грошей. Ми мали власний бюджет, але щоб робити більше, потребували ще грошей, багато грошей. Зараз стало більш зрозуміло, що можна робити й без грошей. Це важливо для масштабної роботи. Але ми заземлилися. Є зарплата, є місце, де можна працювати, – і цього вже досить.

Я боюся, щоб після війни в українців не було такого стану, як після Другої світової війни, коли девізом людей стало: «Лише б не було війни». Цей наслідок такої травми ще треба буде рефлексувати. Бо я почув від однієї людини дуже важливі слова: «Зараз наша країна об'єдналася проти одного ворога; але ми ще як країна не домовилися, як ми будемо жити далі разом». Цей період ми будемо проживати ще після війни, коли вилазитимуть моменти щодо бойових дій і діяльності людей під час війни. Уже йде в думках інший аспект – після перемоги ми будемо відбудовувати країну, ми вже думаємо, як це робити, з чого починати. Ми вже ведемо переговори з ЮНІСЕФом, щоб нам виділили кошти на розбудову молодіжних просторів. Це вже робота на майбутнє, на створення інфраструктури потрібно працювати роками. Це про відбудову. Можливо, такі речі не з'явилися б, якби не 24 лютого 2022 року.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Минулого року Львівська обласна рада виділила нам один мільйон гривень **(приблизно 25 000 євро)** для того, щоб ми могли купити машину для молодіжного центру. Машину ми запрезентували в проєкт як мобільний молодіжний центр Львівщини. Ідею підтримали депутати, вони виділили нам мільйон гривень, і ми купили машину та додатково для неї інвентар – спортивний інвентар і настільні ігри. Ми прагнули розробити програму, котра повністю буде орієнтована на молодих людей.

Молоді люди з громад Львівської області заповнюють заявку, вони нас кличуть, а не ми їдемо до них і щось пропонуємо. Вони бачать форму³³ у вільному доступі, вона є на всіх доступних ресурсах, ми періодично оновлюємо на сайті обласної адміністрації, щоб люди бачили цю інформацію; також молоді люди мають доступ до форми на наших сторінках у соціальних мережах. У формі є вичерпний перелік, що можуть обрати молоді люди, для чого вони нас кличуть, тобто в самій програмі стоїть: **основа – тренінг або неформальне навчання.** Але який саме це буде тренінг, чого хочуть молоді люди, вони вже обирають самостійно, може бути різна тематика. У нас у формі, я боюся помилитися, але є десь 15 – 20 різних пропозицій щодо тем, які можемо запропонувати. Також ми додали графу «Інше», тобто молоді люди можуть щось своє запропонувати. У самій формі ми написали, чого ми очікуємо, що би ми хотіли, зокрема щоб **молоді люди почали говорити, щоб вони не боялися говорити, щоб були у програмі забезпечені ті цінності,** про які я говорив раніше.

Часто ми просимо вийти представників влади і вчителів, які бувають присутні на навчанні, оскільки молоді люди бояться при них говорити. Часто, навпаки, просимо їх

залишитися або навіть самі запрошуємо їх, коли рівень комунікації з молодими людьми вже настільки добре налагоджений, що молоді люди вже не бояться з ними говорити й казати, чого вони потребують – чи молодіжного простору, чи молодіжної інфраструктури, чи ще чогось.

Також важливим елементом є **вивчення потреб.** Під час кожного візиту ми пропонуємо молодим людям заповнити форму; зайти з телефону на спеціальний сайт, який ми підготували, і там є запитання: «Чого ви потребуєте для розвитку у вашій громаді». І там є п'ять рядків, у яких можна написати власні потреби. Програма працює так, що вона збирає одна до одної подібні відповіді та візуалізує їх. Часто пишуть: молодіжних заходів; молодіжної інфраструктури, молодіжного простору або місця, де можна було би збиратися; дуже часто – **нам просто бракує підтримки, розуміння, поваги.** Це три такі основні блоки, які я помічав. Вони були минулого року, вони такі самі в цьому році. Можливо, навіть більше зараз пішов фокус на третій блок щодо безпеки, розуміння, поваги, не засудження – такі, знаєте, базові людські речі. Це молоді люди, їм 16, 17, 18 років, я бачу, що в Україні, у Львівській області, такі базові людські потреби не забезпечені для молоді в повному обсязі. Можливо, це ще наслідки виховання з Радянського Союзу. Або це ще наше суспільство не переформатувалося на таку важливу деталь з життя людини. Тому що базові людські потреби не забезпечені для молодих людей, вони стають дорослими й не знають, як їх забезпечувати, бо їх цього не вчили. Вони відчувають на собі тиск, вони відчувають, що з ними щось не так, вони бояться якихось речей. Це все наслідки, котрі ми маємо і з якими потім потрібно буде працювати нам або іншим установам. І, звичайно, ці люди потім бояться брати на себе відповідальність, бояться очолювати якісь процеси, бояться керувати чимось, – багато чого бояться. Чим більше й чим далі, глибше від Львова, тим більше такого страху. У містах великих це не так проявляється, а чим менше село, тим більше такого страху, затиснутості.

33. https://docs.google.com/forms/d/1AiNIJJRfQerNZOGDG9sURdwT_8S4TNadQ9hU_ggQtz8/edit

Різкої зміни в запитах молодих людей я не відчув. Є різниця лише у психологічному стані молодих людей – вони стали більше боятися, стали більш замкнутими. Ініціативність не є зараз основною, зараз стоїть завдання вижити, а вже про інші, «вищі» речі поговоримо пізніше. Я думаю, що якщо мої слова будуть читати в інших країнах Європи, то мені хочеться, щоб вони ввійшли в стан розуміння: це не просто війна, це ламання долі людей.

Цю програму практики ми залишили з минулого року, коли її відзначило Міністерство молоді та спорту як кращу практику молодіжної роботи в Україні.

Але цього року ми додали інші моменти. Те все залишилося, воно все є. Але цього року ми зробили це все як перший етап іншого проєкту. Ми додали сюди другий етап – під час кожної зустрічі ми намагалися **помітити молодих людей**, котрі активні, котрі ініціативні, котрі хочуть брати на себе відповідальність, котрі не бояться показувати себе, котрі мають задатки до лідерства чи керівництва, котрі щось хочуть, принаймні, розуміють хоч трошки, чого вони хочуть. Ми з кожного виїзду пропонували трьом – чотирьом молодим людям приїхати до нашого молодіжного центру на навчання. Ми організували це так: якщо протягом місяця було шість виїздів, шість громад, ми молодим людям з цих шести громад пропонували приїхати до нас на пів дня. Коли вони приїжджають до нас, ми даємо їм навчання вже від нас; ми сюди залучаємо Українську академію лідерства, ми залучаємо наше Управління молоді та спорту, громадські організації Львівщини або ті комерційні організації, які мають послуги для молодих людей і можуть їх надати безкоштовно, можуть їх навчити чогось ціннісного, ми всіх запрошуємо. Ми презентуємо їм теми **лідерства, менторства, особистої відповідальності, особистого бренду**, бо наша мета – **виховати покоління лідерів** з новими установками, **створити мережу** для того, щоб можна було **розбудувати**

молодіжні центри, молодіжні простори й команди людей по Львівській області.

Над інфраструктурою можна працювати, але це один етап – щоб були центри і простори; але є ще люди, є ще команди, і це ви, молоді люди; якщо ви готові працювати, то будемо працювати. Якщо молоді люди були готові працювати, то ми їм пропонували третій етап – **менторство, менторську підтримку від нашого молодіжного центру**. Це були особисті зустрічі на годину, раз на тиждень з одним із працівників молодіжного центру. Кожен і кожна могли собі обрати ментора чи менторку за бажанням, у нас є чотири такі працівники і працівниці, включно зі мною, які можуть консультивати. І ми розпочали серію таких **зустрічей сам на сам**, щотижня, у конфіденційній обстановці, часто на Zoom, оскільки важко доїхати до Львова. Ми обговорювали дуже делікатні теми для молодих людей. Всього в нас зараз восьмеро молодих людей з чотирьох громад задіяні до індивідуальної молодіжної роботи, по двом молодих людей у кожного чи кожної.

Який момент ми тут забезпечуємо для молодих людей? По-перше, це **людський зв'язок і людське спілкування** в умовах війни. Це безпека передусім. На цій практиці вибудовується довіра. По-друге, тут **є розуміння, є підтримка, є наставництво**, якого вони хотіли. Тут **є вибудовування стосунків**, які є позитивними і для нас, для молодіжного центру, оскільки ці молоді люди пізніше можуть стати молодіжними лідерами або основою молодіжного простору чи центру у своїх громадах. Це робота на перспективу. З іншого боку, молоді люди отримують те, що вони шукали, задовольняючи власну потребу в підтримці, розумінні, контакті.

У нас багато говорять про цифри в молодіжній роботі – який був масштабний захід, скільки там людей було. А про такі речі, як індивідуальна молодіжна робота, майже не говорять.

ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Не бійтеся говорити відверто, не бійтеся бути відвертими, не бійтеся називати речі своїми іменами. Говоріть так, як воно є; говоріть те, що ви відчуваєте в цій роботі, оскільки це є цінним для молодих людей, з якими ви працюєте як колеги, і для тих молодих людей, для яких ви робите цю роботу. Не бійтеся говорити і проговорювати все від початку й до кінця, бо ви створюватимете стосунки **«людина – людина»**, що є величезною цінністю.

Другий момент – орієнтованість на потреби і проблеми молодих людей є базовою основою. Ви не можете диктувати молодим людям, як вони будуть розвиватися або що вони мають робити. Краще створити умови, надати ресурси, запропонувати – і молоді люди це зроблять краще, ніж ви їм запропонуєте.

Два основні моменти – говорити і тримати фокус уваги на цінностях. Третій момент – не забувати власну цінність. Цінність власної роботи, своїх вкладених сил, енергії. І пам'ятати, для чого це. **Це дозволило нам не впасти в найгірші моменти.**

КАТЕРИНА ПРЯЖНІКОВА

Громадська організація
«Розвиток та Ініціатива», м. Дніпро

УЧАСТЬ ЖІНОК У ЖИТТІ ГРОМАДИ

«Реалізація проєктів під час війни, можливо, була нашим найскладнішим, але водночас і найкориснішим викликом! Саме в кризові часи молодь потребує найбільшої підтримки – і ми віримо, що завдяки нашій діяльності нам вдалося підвищити мотивацію, залученість та віру в майбутнє молодих людей. Вони змогли отримати нові знання, набуті твердих і м'яких навичок, познайомитися з активними однолітками для нетворкінгу та потенційної співпраці, а також принести такі необхідні зміни в їхні місцеві громади».

МЕТА: надати молодіжним працівникам і працівницям компетентності, необхідні для активної участі й розвитку місцевої демократії та просування медіаграмотності; озброїти їх інструментами та правовими механізмами для участі молоді, сприяти поширенню посібника «Have Your Say!»³⁴ та Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому й регіональному житті; заохочувати подальше просування цих знань і досвіду за допомогою кампаній, співпраці, локальних мереж та інших інструментів.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **створення мережі лідерів змін** – завдяки проєкту ми створили велику мережу активних молодіжних громадських організацій, молодіжних центрів і молодіжних рад Дніпропетровської області, до якої входить активна та одноступенчата молодь, яка шукає можливості для розвитку місцевих громад і для молодого покоління українців;

- **освітні просвітницькі кампанії**, практики на місцевому рівні: імітаційна гра «инреверсП стереотипи»; гра «Країна Гідності»; захід для молоді області «Дискримінація. Чому це (не) весело».

КЛЮЧОВА ПОРАДА: реалізація проєктів під час війни, можливо, була нашим найскладнішим, але водночас і найкориснішим викликом. Саме в кризові часи молодь потребує найбільшої підтримки – і ми віримо, що завдяки нашій діяльності нам вдалося підвищити мотивацію, залученість та віру в майбутнє молодих людей. Вони змогли отримати нові знання, набути твердих і

м'яких навичок, познайомитися з активними однолітками для нетворкінгу та потенційної співпраці, а також принести такі необхідні зміни в їхні місцеві громади. Отже, наша остання порада – не зупинятися на досягнутому й намагатися зробити ще більше! Складні часи – це також часи, коли ви можете вплинути найбільше.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- посібники Ради Європи («Компас», «Have Your Say!»);
- Європейський молодіжний фонд Ради Європи;
- Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті;
- підтримка участі молоді в демократії та залучення молодих людей, засновані на методології молодіжної роботи Ради Європи.

34. "Have Your Say!" Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. [ES128202_PREMS_094415GBR2650 Have you say texte web.pdf \(coe.int\)](#)

КАТЕРИНА ПРЯЖНІКОВА

Громадська організація
«Розвиток та Ініціатива», м. Дніпро

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проектах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Наша робота з молоддю стала можливою у воєнний час завдяки підтримці Ради Європи та місцевої влади. Ресурси й матеріали, надані Радою Європи, допомогли нам розробити добре структуровану програму, яка відповідала всім цілям проекту та забезпечила учасникам і учасницям безпечно навчальне середовище для проекту «Грамотність у громаді». Програма була розроблена так, що дозволила нам відчутно впливати на життя наших учасників, учасниць та їхніх місцевих громад. Наразі учасники проекту «ParAMOUNT Literacy» планують їхні подальші кроки.

Що стосується результатів проекту «Girls4Democracy», то ми впевнені, що вся робота, проведена на місцевому рівні для підтримки участі молоді в демократії та залучення молодих людей, мотивувала молодих людей до волонтерства та соціальної активності, що має вплив на неймовірний опір українського суспільства на національному та місцевому рівнях. Крім того, розвиток місцевих громадських організацій і молодіжних рад забезпечив потужну мережу для підтримки евакуації та гуманітарної допомоги.

Ми високо цінуємо всю підтримку, яку Рада Європи та Європейський молодіжний фонд надають Україні й українській молоді в такі складні часи. Ми бачимо віддачу та вмотивовані очі молодих людей. Ми розуміємо, що

місцева молодь потребує реалізації місцевих проєктів саме зараз, а не після перемоги, адже це актуально, як ніколи, і важливо, щоб наш регіон не став черговою жертвою пропаганди.

За посиланням можна переглянути фінальне відео з реалізованого тренінгового курсу «Паралельна грамотність»³⁵. Останні заходи тренінгу, зокрема вручення сертифікатів, проходили без світла (відключення електроенергії по всій області), але ми впоралися.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Ми вважаємо, що ключовими елементами, які зробили наші проєкти та місцеві заходи успішними навіть під час війни, були: досвідчена команда координаторів, молодіжних працівників, тренерів та їх ефективна комунікація (з урахуванням досвіду, набутого під час реалізації попередніх проєктів); детальне попереднє планування програми проєкту та управління ризиками (з використанням практик і досвіду пілотних заходів та організації подальшої діяльності); ретельний відбір учасників для проведення заходів (створена мережа організацій); тривале партнерство з місцевими органами влади, які підтримували на різних рівнях.

Підходи та стандарти Ради Європи є унікальними й адаптованими до наших реалій, їх було легко використовувати та пояснювати.

Якщо говорити про ключові ресурси, то провідну роль у більшості місцевих заходів відігравав бензин, який ми могли використовувати для генераторів, щоб забезпечити діяльність з електрикою та опаленням.

35. ParAMOUNT Literacy! Dnipro, Ukraine, Nov 2022. URL: <https://www.facebook.com/developmentngo/videos/835756520868553/>

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Ми оцінюємо заходи, здійснені в межах реалізованих Пілотних заходів у 2021 – 2022 роках, як ефективні та успішні. Нам вдалося:

- сформувати в молодіжних працівників/працівниць компетентності, необхідні для активної участі й розвитку місцевої демократії та просування медіаграмотності;
- озброїти їх інструментами та правовими механізмами для участі молоді, сприяти поширенню посібника «Have Your Say!»³⁶ та Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті³⁷;

- заохочувати подальше просування цих знань і досвіду за допомогою кампаній, співпраці, локальних мереж та інших інструментів.

Серед проблем, які ми очікували, але сподівалися, що вони не виникнуть, були перебої з електрикою та водою в місцях проведення тренінгу, а також усі зміни, які нам довелося внести в нашу програму через них. І тренерам/тренеркам, і учасникам/учасницям вдалося доволі добре пристосуватися до цих змін, тому це не вплинуло на якість проєкту. І, звичайно, величезна інфляція, міграційна криза в Україні й регіоні та щоденні ризики ракетних обстрілів не були передбачені на етапі подання заявки на проєкт, але нам вдалося подолати всі виклики завдяки якісному оцінюванню ризиків і завчасному плануванню.

36. "Have Your Say!" Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. [ES128202_PREMS_094415GBR2650_Have_you_say_texte_web.pdf \(coe.int\)](https://rm.coe.int/168071b58f)

37. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Уже понад сім років ми як велика українська неурядова організація присвячуємо свою діяльність сприянню активній участі молоді, підвищенню соціальної інклюзії та покращенню цифрових навичок і компетентностей молодих людей через неформальну освіту. Протягом цього часу ми були активними як на місцевому, так і на міжнародному рівнях – брали участь у молодіжних проєктах, співпрацювали з місцевим університетом, розбудовували широку мережу місцевих організацій у регіоні та налагоджували співпрацю з міжнародними колегами. За підтримки Ради Європи та Європейського молодіжного фонду ми успішно реалізували проєкт «Girls4Democracy» на тему розбудови демократії. Ще один проєкт «ParAMOUNT Literacy» на тему медіаграмотності знаходиться на стадії реалізації.

Проєкт **Girls4Democracy** був реалізований у таких напрямках:

1) створення мережі лідерів змін – завдяки проєкту ми створили велику мережу активних молодіжних громадських організацій, молодіжних центрів і молодіжних рад Дніпропетровської області, до якої входить активна та одностороння молодь, яка шукає можливості для розвитку місцевих громад і молодого покоління українців;

2) освітні просвітницькі кампанії, практики на місцевому рівні:

- імітаційна гра «инреверсП стереотипи»
- учасники переглянули відеоролики про стереотипи гендерної нерівності; провели цікаву імітаційну гру, визначили проблеми гендерної нерівності та мали змогу пережити їх на прикладі своїх героїв; обговорили наслідки стереотипного мислення в суспільстві. Ця гра була розроблена учасниками проєкту як подальша діяльність і результат роботи в тренінгових групах;

- вправа «Країна Гідності» – учасники й учасниці дискутували про рівні можливості для різних соціальних груп; про перешкоди, які існують у нашому суспільстві; подивилися на різні проблеми та життєві ситуації очима інших людей. Учасники й учасниці практично закріпили варіанти покращення ситуації шляхом створення власної «Країни Гідності», де мешканці почувуються комфортно й безпечно;

- у приміщенні обласної державної адміністрації спільно з учасниками обласної молодіжної ради та активною молоддю відбувся захід для молодих людей області «Дискримінація. Чому це (не) весело». Під час заходу було розглянуто багато питань, пов'язаних з рівністю прав жінок і чоловіків, ознаками дискримінації, та обговорено, чому жарти можуть бути нетолерантними.

Подальші заходи було проведено з використанням програми «Компас»³⁸ та інших рекомендацій за методологією Ради Європи.

Наша організація з моменту її заснування бере активну участь не лише в очних проєктах та ініціативах, але й онлайн, ми маємо досвід віртуальних національних і міжнародних обмінів, маємо досвідчений персонал для підтримки молоді в такій діяльності. Ми розвиваємо наші сторінки в соціальних мережах, оголошуючи конкурси на різні місцеві офлайн- та онлайн-можливості, а потім ділимося результатами й відгуками наших учасників, включно з вебінарами та онлайн-лекціями, кампаніями в соціальних мережах. Цей інструмент дозволив нам охопити велику кількість місцевої аудиторії, але він стає більш складним після останніх масованих атак на електричну інфраструктуру, оскільки різні частини регіону можуть бути без електрики та інтернет-зв'язку протягом двох – восьми годин на день. Зареєстрованим учасникам і учасницям ми надаємо матеріали для домашнього завдання, тому багато заходів доводиться переносити. Офлайн-заходи ми

38. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

проводимо в шелтері для учасників і учасниць, які готові долучитися й мають можливість приїхати до Дніпра.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Реалізація проєктів під час війни, можливо, була нашим найскладнішим, але водночас і найкориснішим викликом! Саме в кризові

часи молодь потребує найбільшої підтримки – і ми віримо, що завдяки нашій діяльності нам вдалося підвищити мотивацію, залученість і віру в майбутнє молодих людей. Вони змогли отримати нові знання, набути твердих і м'яких навичок, познайомитися з активними однолітками для мережування та потенційної співпраці, а також принести такі необхідні зміни в їхні місцеві громади.

Отже, наша остання порада – не зупинятися на досягнутому й намагатися зробити ще більше! Складні часи – це також часи, коли ви можете вплинути найбільше.

ЮЛІЯ ЄЛФІМОВА

Громадська організація
«Центр євроініціатив», м. Суми

«Мій досвід участі в Молодіжному таборі миру дуже допоміг мені підготуватися та реагувати на потреби, які виникли в молодіжній роботі в Україні. Робота в межах проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза I» допомогла мені краще зрозуміти контекст української молодіжної роботи. Ключові позиції Ради Європи щодо участі молоді дуже корисні. Підходи Ради Європи, які я використовую у своїй роботі, – це підхід, заснований на правах людини, молодіжна робота, орієнтована на цінності, на молодь, та підхід участі».

ДОСВІД МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ – особистий досвід залучення до процесів трансформації та адаптації молодіжної роботи до війни в Україні й підтримки процесів участі молоді у відповідь на кризу, викликану війною.

Мета досвіду, яким я хотіла би поділитися у своїй історії, полягає в тому, щоб показати **важливість ролі молодіжної роботи у відповідь на кризу, спричинену війною в Україні, у підтримці молоді та її участі в процесах реагування на кризу.**

З початку війни я ініціювала кілька заходів, спрямованих на трансформацію й адаптацію молодіжної роботи та підтримку участі молодих людей у реагуванні на кризу, спричинену війною, і сама брала в них участь. Вони були зосереджені на **роботі з українськими молодіжними працівниками, аналізі їхніх потреб, розробленні різноманітних інструментів для молодіжних працівників**, які підтримують їхню діяльність.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: у центрі уваги має бути молодь. Молодь має бути **залученою до процесу прийняття рішень.** Водночас ми маємо враховувати зміну реальності травматичних ситуацій і **звернути увагу на травму в молодіжній роботі.**

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- стандарти якості освітньої та тренінгової діяльності Департаменту молоді Ради Європи;
- Рекомендація Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат - мігранток, біженок та шукачок притулку³⁹;
- Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам – членам щодо підтримки молодих біженців на етапі переходу до дорослого життя⁴⁰;
- Рекомендація Комітету міністрів державам-членам про молодіжну роботу⁴¹;
- Рекомендація Комітету міністрів державам-членам про доступ молодих людей до прав⁴²;
- Рекомендація Комітету міністрів державам-членам про доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав⁴³.

39. <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>

40. <https://rm.coe.int/unofficial-translation-into-ukrainian-traduction-non-officielle-en-uk/1680a6123e>

41. <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>

42. <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a153fc>

43. <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a153fa>

ЮЛІЯ ЄЛФІМОВА

Громадська організація
«Центр євроініціатив», м. Суми

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам здійснювати роботу з молоддю в ці важкі часи?

Компетентності молодіжних працівників: уміння оцінити потреби молодих людей, розуміння профілю молодих людей, медіаграмотність, навички психологічного підтримання; знання: як працювати з молодими людьми, як створити безпечні умови роботи з молоддю; розуміння що відбувається з молоддю, як молодіжна робота може сприяти залученню, як можна молодь залучити до процесу розвитку місцевої громади, як будувати зв'язок із місцевою організацією, як використовувати ресурси громади.

Особисте **благополуччя** молодіжних працівників і молоді.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам здійснювати роботу з молоддю під час війни?

Мій досвід співпраці з Молодіжним департаментом Ради Європи в межах таких заходів, як **Молодіжний табір миру та Молодіжні послы миру**, дуже допоміг мені **підготуватися й реагувати на потреби**, які виникли в молодіжній роботі в Україні. Цей досвід роботи з молодими людьми, який прийшов також з війни, допоміг мені зрозуміти, яку роботу потрібно робити в Україні зараз.

Робота в межах проєкту **«Молодь за демократію в Україні: Фаза I»** допомогла мені краще зрозуміти **контекст української молодіжної роботи**.

Ключові позиції Ради Європи щодо **участі молоді** дуже корисні.

Підходи Ради Європи, які я використовую у своїй роботі, – це **підхід, заснований на правах людини, молодіжна робота, орієнтована на цінності, на молодь, та підхід участі**.

Користуюсь стандартами якості освітньої та тренінгової діяльності Департаменту молоді Ради Європи, а також:

- Рекомендацією Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку⁴⁴;
- Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо підтримки молодих біженців на етапі переходу до дорослого життя⁴⁵;
- Рекомендацією Комітету міністрів державам-членам про молодіжну роботу⁴⁶;
- Рекомендацією Комітету міністрів державам-членам про доступ молодих людей до прав⁴⁷;
- Рекомендацією Комітету міністрів державам-членам про доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав⁴⁸;

44. <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>

45. <https://rm.coe.int/-unofficial-translation-into-ukrainian-traduction-non-officielle-en-uk/1680a6123e>

46. <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>

47. <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a153fc>

48. <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a153fa>

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Першими у воєнний час почали діяти гуманітарні штаби в різних громадах у відповідь на специфічні потреби. Наявні молодіжні центри та простори, а також молодіжні працівники та працівниці сфокусували свою діяльність на наданні гуманітарної допомоги, упустивши перспективу молодіжної роботи. Не можна недооцінювати ту діяльність, яка впроваджувалась у той час, але була величезна **потреба повернення до безпосередньої роботи з молодими людьми, а також залучення молодих людей до процесу реагування на гуманітарні виклики.**

Мета досвіду, яким я хотіла би поділитися у своїй історії, полягає в тому, щоб показати **важливість ролі молодіжної роботи у відповідь на кризу, спричинену війною в Україні, у підтримці молоді та її участі в процесах реагування на кризу.**

З початку війни я ініціювала кілька заходів, спрямованих на трансформацію та адаптацію молодіжної роботи й підтримання участі молодих людей у реагуванні на кризу, спричинену війною, і сама брала участь у них. Вони були зосереджені на **роботі з українськими молодіжними працівниками і працівницями, аналізі їхніх потреб, розробленні різноманітних інструментів для молодіжних працівників і працівниць, які підтримують їхню діяльність, та роботі з молодими людьми, які підтримують їхню участь у відповідь на кризу, спричинену війною.**

Серія з чотирьох зустрічей з молодіжними працівниками з різних областей України, що зосереджувалась на аналізі потреб

молодіжних працівників і реагуванні на них, у квітні 2022 року була організована у співпраці проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза II», Міністерства молоді та спорту України, Програми розвитку ООН.

Проведено міжнародний тренінг «IASC Youth Guidelines Training for Young Humanitarians Responding to the Ukraine Crisis», організований спільно з Компактом для молодих людей у гуманітарній діяльності, ЮНІСЕФ, ФНПА, УВКБ ООН, Радою Європи. Тренінг був зосереджений на підтримці ролі молодих людей у гуманітарному реагуванні та залучав молодих людей, які беруть участь у гуманітарних акціях у відповідь на кризу в Україні, з України та країн, які найбільше залучені до підтримки біженців.

Розроблення інструментів і рекомендацій для молодіжних працівників у роботі з внутрішньо переміщеними людьми через забезпечення мобільної молодіжної роботи в притулках у різних громадах України, які приймають внутрішньо переміщених осіб.

Підтримання молодих людей, які діляться власними історіями та озвучують потреби молодих людей під час війни. У травні Офіс Уповноваженого Генерального секретаря ООН у справах молоді ініціював кампанію в соціальних медіа, яка мала надати можливість для нефільтрованих голосів української молоді й життєвого досвіду переміщеної молоді та активізувати зусилля молодих людей, які працюють на передовій/надають гуманітарну підтримку. Як наслідок кампанії, четверо молодих людей, які поділилися їхніми історіями з України, ініціювали ідею проєкту «Голоси молодих людей в Україні», яку спільно реалізували в липні – листопаді Донецький молодіжний дебатний центр та інші молодіжні організації з п'яти громад України в межах Кампанії «Демократія тут. Демократія зараз» Молодіжного департаменту Ради Європи

за підтримки Європейського Молодіжного Фонду. Ідея проєкту полягала в тому, щоб поширити голоси молоді з п'яти регіонів України щодо впливу війни на молодь в Україні. У межах проєкту молоді люди зібрали 20 історій від молодих людей з різним походженням у їхніх громадах.

Співпраця з міжнародною спільнотою молодіжних працівників над тим, як розглядати тему війни, працюючи з молодими людьми. У липні я була фасилітатором міжнародного семінару, організованого SALTO EЕCA, метою якого було обміркувати, як говорити з молодими людьми та молодіжними працівниками про воєнну ситуацію, її наслідки та як впливати на місцеву й міжнародну молодіжну роботу. За результатами семінару розробляють онлайн-навчання на платформі SALTO «НОР online learning». Ко-фасилітація міжнародного тренінгового курсу «Мультиплікатори миру» з акцентом на роботу молоді за мир, трансформацію конфліктів і розбудову миру.

Підтримка молоді в боротьбі з дезінформацією, фейковими новинами та пропагандою про російсько-українську війну та способи їх викриття (Media Sharks: Media Literacy Upskilling). Молоді люди провели опитування серед молоді Сум щодо медіа, якими найбільше користуються і яким довіряють, проаналізували ці онлайн-медіа, розробили рекомендації для місцевих стейкхолдерів у галузі інформації, молоді й освіти щодо того, як допомогти молодим людям стати грамотними та стійкими до дезінформації про війну, зробили презентацію для місцевих зацікавлених сторін у галузях молоді, освіти, інформації і розробили спільну діяльність із представниками зацікавлених сторін щодо реалізації рекомендацій.

«Освіта в надзвичайних ситуаціях» – створення безпечних неформальних освітніх просторів у п'ятьох громадах України на основі навчання з молодіжної роботи, інформованої про травму, для дітей і молоді у співпраці з Донецьким молодіжним дебатним центром та Street Child (Великобританія). Багато молодіжних просторів зараз недоступні, оскільки стали гуманітарними центрами. Крім того, через війну багато територій зруйновано, велика кількість людей переїжджає в інші регіони. Ми розпочинаємо проєкт із роботи з молоддю в притулках і з внутрішньо переміщеними особами. І нам потрібно надати їм інструменти, як вирішувати ці ситуації та повернути молодим людям нормальне життя, щоб знайти своє місце в цих притулках. Ми розробляємо інструментарій для роботи з молоддю під час війни, практичний інструментарій із практичними рекомендаціями, різними прикладами, доступом до прав людини, підходом до медіаграмотності тощо.

Весь мій досвід показує необхідність обговорювати потреби молодіжних працівників і молодих людей, важливість роботи з молоддю, важливість спільноти для пошуку натхнення, теоретичної, психологічної підтримки тощо. Одним із аспектів, який я вважаю дуже важливим, є спостереження за процесом трансформації та підтримка, дуже важлива взаємодія. Трансформація, яка була потрібна, полягає в тому, щоб **повернутися до роботи з молоддю та до потреб молоді.**

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Ці заходи були дуже позитивними. Я бачу хороше сприйняття. Нарешті **молодіжна робота повертається**. Весь описаний досвід був реакцією на зовнішні події. Ми зараз думаємо, як далі підтримувати ці практики і як зробити їх сталими. Сталість – це про молодіжних працівників на місцевому рівні, які здобули певні компетентності і продовжують працювати; це про молодих людей, які відвідують молодіжні центри, працюють як волонтери в молодіжних центрах тощо.

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

У центрі уваги має бути молодь. Молодь має бути **залученою до процесу прийняття рішень**, вона має бути частиною процесу творення, її голоси мають бути почутими та врахованими незалежно від ситуації.

Водночас ми маємо враховувати зміну реальності травматичних ситуацій і **звернути увагу на травму в молодіжній роботі**. Застосовувати практики, щоб підтримати молодь і стабілізувати її життя, наскільки це можливо...

ЛІДІЯ ІНДИЧЕНКО

Комунальний позашкільний
навчальний заклад «Донецький обласний
дитячо-молодіжний центр»

ВПОраємося разом

«Наші молодіжні працівники уже двічі внутрішньо переміщені особи (2014, 2022), вони майже всі з Донецька. Цей травматичний досвід не допускає будь-якого жалю, він має переформатовуватися в корисність. Якщо ти щось поборов і в тебе є позитивний досвід, то ти маєш його не накопичувати, а передавати. Ти розумієш, як зараз іншим і як їм допомогти. У цьому наша основна мотивація. Завдяки навчанням і підтримці Ради Європи ми всі ці знання вже скомпонували у тренінги, зустрічі та слова, якими можемо допомогти молодим людям».

МЕТА: соціальна інтеграція молоді з-поміж внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади шляхом покращення їхнього ментального здоров'я, протидії конфліктам і налагодження спільних дій з молодіжним середовищем Вінниці та Кропивницького.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **неформальна освіта** для молоді з-поміж внутрішньо переміщених осіб. У центрі проходять **розмовні курси з англійської мови, курси української мови, українська мова для дітей, арттерапія, тренінги з розвитку бізнеснавичок, йога, розмальовка пряників, бісероплетіння та інші майстер-класи, батьківський клуб, тренінги соціальної згуртованості;**
- соціопсихологічна підтримка молодіжних працівників і працівниць Донеччини онлайн через упровадження програми **«Молодіжна робота, інформована про травму»;**
- проєкт **«Когорта»**, спрямований на підтримку професійної діяльності молодіжних працівників і працівниць у професії.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: молодіжна робота під час війни має бути **безпечною**. **Фізична безпека** – це про бомбосховища та тривоги. **Інформаційна безпека** – тому що наші молодіжні центри окуповані й молодіжні працівники мали ховати всю інформацію про їхню діяльність, ховати їхні сторінки в соціальних мережах. **Безпека життя** загалом – молодіжні працівники піддавалися насиллю з боку окупантів через їхню професійну діяльність.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- посібники Ради Європи («Компас», «Закладинки»);
- сайт Ради Європи;
- програма «Молодіжна робота, інформована про травму»;
- менторська підтримка в проєкті «Молодь за демократію в Україні».

ЛІДІЯ ІНДИЧЕНКО

Комунальний позашкільний навчальний заклад «Донецький обласний дитячо-молодіжний центр», м. Вінниця

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

У темах соціальної згуртованості, темах прав людини і протидії дискримінації велика методична база в Ради Європи. Ми цією базою користуємося, послуговуючись сайтом. Ми звертаємося до посібників «Компас»⁴⁹, «Закладки»⁵⁰, тому що знаємо, що **це створили професіонали і що це матеріали, перевірені роками**. Найвищий ступінь довіри як до авторитетних джерел у нас саме до напрацювань Ради Європи. Коли ми хочемо зайти в якусь дуже важку тему, то ми спочатку перевіримо весь сайт, подивимось, можливо, вже є напрацювання, і беремо його за основу; ми ніколи не будемо видумувати щось своє або брати щось в інтернеті, ми будемо звертатися до сайту Ради Європи.

Ми вже пройшли дуже багато навчань, я намагаюся весь колектив залучати до цих навчань, оскільки це не тільки про знання як освіти, це – про ставлення і про погляди. Ніколи не було такого, що ми прийшли на навчання і нам скучно, бо ми це все знаємо. Уже вісім років ми проводимо молодіжну роботу й багато чого вже пройшли з різних фахових тем, але те, що ми отримуємо під час цих занять, – це завжди корисно. Я у захваті від останньої програми, «Молодіжна робота, інформована про травму»⁵¹, тому що вона просто мегаактуальна зараз.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Наш головний ресурс – це досвід. Ми працювали з травмованими молодими людьми й молодими людьми, які живуть у війні останні вісім років у Краматорську. У нас було дуже багато проєктів для молоді з прифронтових міст і містечок, проєктів психосоціальної роботи. Ми знаємо цю молодь в обличчя; ми знаємо, про що це; ми самі такі.

Наші молодіжні працівники – вже двічі внутрішньо переміщені особи, вони майже всі з Донецька. Цей травматичний досвід не допускає будь-якого жалю, він має переформатовуватися в корисність. Якщо ти щось поборов і в тебе є позитивний досвід, то ти маєш це не накопичувати, а передавати. Ти розумієш, як зараз іншим і як їм допомогти. У цьому наша основна мотивація.

Завдяки навчанням і підтримці Ради Європи **ми всі ці знання вже скомпонували у тренінги, зустрічі та слова, якими можемо допомогти молодим людям**.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Наш головний інсайт – це те, що ми вижили, **втримали свою інституційну сталість**. То наша велика перемога для всіх.

Ми цю проблему піднімали серед колег на всеукраїнському рівні: **Донецька область на 60% окупована, чи матимемо ми здатність до виживання?**

49. *Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

50. *Закладки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини*. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

51. *Молодіжна робота, інформована про травму*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/trauma-informed-youth-work-youth-centres-start-learning>

Другий наш інсайт – **молодіжна співпраця і молодіжна підтримка серед молодіжних працівників і працівниць України є дуже потужною**. Яюсь під час інтерв'ю мене запитали, чи не боюся я конкуренції. А я так здивувалась, бо про яку конкуренцію може йтися в молодіжній роботі. Ми ж не комерційні заклади, які борються за прибуток. Навіть якщо зібрати всю молодь певного регіону й набудувати ще десять молодіжних центрів, ми все одно всіх не охопимо. Немає конкуренції серед молодіжних працівників, **є співпраця, яка стала дуже помітною під час війни**, люди почали допомагати одне одному.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Проблема внутрішньо переміщеної молоді людини в тому, що, коли вона приїжджає в нову громаду, то має проблеми з інтеграцією, прийняттям. У нас дуже багато внутрішніх конфліктів в Україні було ще до війни, а зараз, коли суспільство так змішується, ці конфлікти виходять назовні. Для того, щоб спростити ці події, для того, щоб допомогти молодій людині інтегруватися максимально комфортно для неї, для того, щоб громаді також було максимально комфортно, реалізують проекти, спрямовані на соціальну інтеграцію.

Наш центр має цільову аудиторію – молодь та молодіжні працівники і працівниці Донеччини, так було до 24 лютого. Після повномасштабного вторгнення нашою аудиторією є молодь з-поміж внутрішньо переміщених осіб, розкидана по всіх куточках світу та України зокрема; вони всюди, окрім Донеччини. Тому ми зараз у Вінниці, ми знаємо, що їх тут дуже багато, і ми вирішили тут з ними працювати.

Програма «**ВПОраємось разом**» мала на меті інтеграцію молоді з-поміж внутрішньо

переміщених осіб у місцеві громади шляхом покращення її ментального здоров'я, протидії конфліктам і налагодження спільних дій з молодіжним середовищем Вінниці та Кропивницького. Ця програма йшла в партнерстві з молодіжним центром Кіровоградської області, ми разом її впроваджували онлайн. На той момент наш центр ще практично не відкрився, ми працювали онлайн. Тренінговий курс складається з семи тем онлайн (тренінги щодо визначення самоідентичності, протидії конфлікту, протидії дискримінації та стереотипам, протидії мові ворожнечі, проєктного менеджменту) та проведення арт-терапії в містах Вінниця і Кропивницький офлайн.

Тренінги одразу об'єднали багато молодих людей з Вінниці та Кропивницького, половину учасників і учасниць становили місцеві молоді люди, половину – молоді люди з-поміж внутрішньо переміщених осіб, не лише з Донецької області, а з різних областей: з Херсонщини, Харківщини, Київщини, зусуди. Соціальна інтеграція означає, що цільова аудиторія не має бути чітко спеціалізована, наприклад, лише внутрішньо переміщені особи, бо тоді саме інтеграція й не відбудеться. Тому ми намагалися збирати різних людей. Ми проговорювали теми самоідентичності, розуміння конфліктів, протидії мові ворожнечі – ці теми стосуються всіх, а не якихось конкретних груп людей.

Донецький обласний дитячо-молодіжний центр був створений у 2009 році в місті Донецьк. У 2014 році, коли місто окупували, працівники центру змогли вивести лише печатку. У нас була величезна будівля в центрі міста з величезною кількістю майна – усе це окупували та вкрали. Центр переїхав у Краматорськ Донецької області. Вісім років центр перебував у Краматорську, провадив свою діяльність, працював з молодими людьми та молодіжними працівниками/працівницями Донеччини.

Ми центр регіонального значення, нашою головною цільовою аудиторією були саме молодіжні працівники і працівниці Донеччини, оскільки в Донецькій області була найбільш розвинена молодіжна інфраструктура в Україні: у нас було більше 120 молодіжних центрів, у центрі було більше сотні молодіжних працівників і працівниць. Згідно з трирівневою системою молодіжної роботи в Україні ми були регіональним центром і нашим завданням було допомагати локальним молодіжним центрам.

З часом перебувати у Краматорську стало небезпечно, бо місто дуже близько розміщене до лінії фронту і знаходиться під постійними обстрілами, без жодних комунікацій (води, світла, інтернету), там стало неможливо працювати. Окрім того, там уже не було нашої цільової аудиторії: деякі молодіжні центри перестали працювати, багато з них були знищені, інші перебували на простой, а молодь Донеччини роз'їхалася. Отже, центр перейшов у онлайн-режим роботи.

Фактично в жовтні 2022 року ми вже відчинили двері нашого центру в місті Вінниця. Цей процес зайняв усе літо і два місяці осені. Він для всіх людей у нашому ланцюжку відбувався вперше, ми самі все дізнавалися, усе налагоджували, з'ясовували, що можливо і що ні та за чий рахунок, як це оформлювати документально.

Зараз у нас дуже багато заходів з **неформальної освіти** саме для молоді з-поміж внутрішньо переміщених осіб. Зараз у нас у центрі проходять **розмовні курси з англійської мови** – освітні інтерактивні курси, під час яких молоді люди не присутні на лекції чи формальному занятті, а вчитель включає для них спеціальний відеоряд, фільми, блогерів, серіали; молоді люди їх переглядають, обговорюють, формулюють висновки й так навчаються. Саме на розвиток мовленнєвих навичок і компетентностей спрямовані ці заняття. Якщо англійська мова в нас переважно для підлітків, 14 – 17 років, то маємо ще **курси української мови**, які

відвідують люди віком 20 – 35 років. Курси української мови спрямовані на створення умов для «виговорювання» людей, оскільки є така потреба. У нас в аудиторії є пуфики, телевизор, чай і кава. Викладач виводить на екран останню новину, учасники й учасниці у форматі діалогу її обговорюють, даючи можливість кожному й кожній висловитися; так відпрацьовують мовленнєві навички. Також у нас є **українська мова для дітей**, вона теж в усному форматі, але на основі казок і мультфільмів. Крім того, у нас постійно відкриті курси з **арттерапії**, їх відвідують і дорослі, і діти, і молоді люди. Ми просто об'єднуємо всіх зареєстрованих у групи, вони відбуваються тричі на тиждень. Окрім того, у нас є **тренінги з розвитку бізнеснавичок**, оскільки зараз важливо розвивати економіку України; ми навчаємо молодь основних правил бізнесу, законодавства, податків. Також у нас є **йога, розмальовка пряників, бісероплетіння та інші майстер-класи. Батьківський клуб** ми також плануємо, там психолог буде працювати, як то воно – бути батьками й не шкодити дітям; у курсі передбачено питання першої психологічної допомоги, вигорання.

Ми проводимо **тренінги соціальної згуртованості**, на яких хочемо нашу програму «ВПОраємося» проводити офлайн. Планували з наступного тижня, але через технічні проблеми зі світлом переживаємо, що не зможемо набрати групу, тому стартуємо найближчим часом.

Крім того, ми працюємо онлайн, оскільки наші молодіжні працівники та працівниці виявили до цього бажання. Вони говорять, що вони зараз здебільшого займаються гуманітарною допомогою, що їм дуже важко. Велика кількість молодіжних центрів узяла на себе роль пунктів гуманітарної допомоги. Якщо раніше молодіжні працівники і працівниці працювали з молодими людьми, то зараз вони вже по пів року займаються гуманітаркою – приймають, роздають, фіксують, сваряться з бабцями. Їм дуже важко, вони просять допомоги. Саме завдяки проєкту «Молодь за демократію в

Україні» Ради Європи дві працівниці нашого центру навчилися, стали сертифікованими тренерками програми **«Молодіжна робота, інформована про травму»**, ми впровадили цю програму для наших молодіжних працівників і працівниць. Ми вже тричі збирали наших людей онлайн, намагалися охопити їх усіх, пропонували навчатися, як працювати з молодими людьми, знаючи про травму. Програма, створена проектом «Молодь за демократію в Україні», у якій розглядають відмінності стресу від травми, як це ідентифікувати, як у цьому допомагати, як терапевтувати, була вкрай ефективною, наші молодіжні працівники та працівниці дуже дякували за неї, дивувалися, чому раніше вони цього не знали.

Отже, ми підтримуємо наших працівників на місцях. Ми намагалися все робити, щоб люди залишалися у професії. У нас був проєкт **«Когорта»**, де ми збиралися, обговорювали, як ми можемо далі жити; намагалися шукати шляхи задоволення базових потреб; хотілося, щоб молодіжний працівник чи працівниця мали якусь впевненість, що він чи вона потрібні в цій професії.

Тобто, ми проводимо нашу діяльність **офлайн** у місті Вінниця і **онлайн** для тих, хто зараз знаходиться в Донецькій області; ці люди займаються гуманітарною роботою або працюють у хабах, які створює Донецька область по всій Україні.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Молодіжна робота під час війни має бути **безпечною**. **Фізична безпека** – це про бомбосховища та тривоги. **Інформаційна безпека** – тому що наші молодіжні центри окуповані й молодіжні працівники мали ховати всю інформацію про їхню діяльність, ховати їхні сторінки в соціальних мережах. **Безпека життя** загалом – молодіжні працівники піддавалися насиллю з боку окупантів через їхню професійну діяльність.

Багато було безпекових викликів. Я думаю, найголовніше, щоб під час війни молодіжна робота спиралася на безпеку. Це наші реалії зараз. Безпека зараз всюди, і вона має бути різноплановою.

ОКСАНА МАЛЬЧЕНКО

Громадська організація
«Простір рівних можливостей», м. Суми

ЦЕНТРИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

«Зараз мені здається, що це не про молодіжну роботу. Це скоріше про соціальну згуртованість і про потребу комунікацій. Незалежно від того, що ми робимо. Думаю, якби це було лише про освіту, то люди менше б ходили. У мене враження, що зараз люди ходять на наші заходи в громадах через потребу нормального людського спілкування».

МЕТА: розробити з громадами такі плани діяльності, які будуть змістовними, корисними і стосуватимуться неформальної освіти; надати їм фінансовий і матеріальний ресурс, підтримати осередки неформальної освіти організаційно та психологічно; об'єднати й консолідувати людей у громадах.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **комунікація** з територіальними громадами Сумської області щодо потреб і ресурсів молодіжної роботи та неформальної освіти;
- молодіжна робота в **11 прикордонних територіальних громадах** – психологічна та методична підтримка, консультування, навчальні сесії, забезпечення ресурсами, які дозволяють працювати з молодими людьми в різних галузях;
- **неформальна освіта** для молодих людей, дітей, молодих мам і тат, людей пенсійного віку в громадах;
- **нетворкінг** культурних, освітніх та інших закладів у селищних територіальних громадах, підтримка їхньої діяльності із задоволення культурних, освітніх, спортивних потреб молодих людей, дітей, молодих сімей;
- командотворення, фінансова й методична підтримка.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: **іти за потребами. Пам'ятати, що потреби змінюються, люди змінюються, ситуації змінюються.** Те, що працювало вчора, сьогодні вже може не працювати. Вчора ще не було запиту – сьогодні вже може бути. Вчора не було потреби або, навпаки, вона була – сьогодні вона вже змінилася, вона вже інша. Напевне, це найбільше про **здатність бути гнучкими, здатність визнавати, що щось може піти не за планом.**

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- посібники Ради Європи («Компас», «Компасіто», «Країна Гідності»);
- використання документального кіно в роботі з молодими людьми;
- вивчення потреб і подальше відповідне навчання.

49. *Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді.* URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

50. *Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини.* URL: <https://rm.coe.int/16806f9aеc>

51. *Молодіжна робота, інформована про травму.* URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/trauma-informed-youth-work-youth-centres-start-learning>

ОКСАНА МАЛЬЧЕНКО

Громадська організація
«Простір рівних можливостей», м. Суми

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

По-перше, ми постійно використовуємо «Компас»⁵² і «Компасіто»⁵³, у нас уже сформувалася навіть група молодіжних працівників і працівниць, які люблять ці видання, ми постійно втілюємо їх у життя.

По-друге, у нас було три – чотири примірники «Країни Гідності»⁵⁴, які ми разом з настільними іграми передали в громади й показали дівчатам, як це працює. Ми навчили їх використовувати цю гру, їм сподобалося, сказали, що дуже добре заходить зі старшокласниками.

По-третє, можливо, це не інструмент Ради Європи, але в підходах це корелює – ми створили два ДокуКлуби, до кінця місяця плануємо створити ще два. Ми активно навчаємо громади, як **використовувати документальне кіно в роботі з молодими людьми**. Не скажу, що це легко дається, часто існує нерозуміння різниці документального і художнього кіно, але ми продовжуємо працювати в цьому напрямі.

Також, що стосується підходів Ради Європи, то ми використовуємо найосновніший підхід у нашій діяльності – ми нікому ніколи нічого не нав'язуємо. Ми **комунікуємо з людьми і запитуємо, що вони хочуть, на що вони готові, на що в них зараз є внутрішній, часовий, психологічний ресурс**. Відповідно, виходячи з цього, ураховуємо їхні бажання. Ми ідемо шляхом поступового вивчення потреб і подальшого навчання.

На початку повномасштабного вторгнення ми намагалися запропонувати неформальну освіту громадам, анонсували численну кількість тренінгів, важливих і корисних, але виявилось, що люди до цього не були готові. Відчувалося внутрішнє відторгнення, ніхто не хотів навчатися. Усі хотіли ліпити, фарбувати й займатися йогою. Малювали всі, і діти, і дорослі, з величезним задоволенням; попитом користувалися майстерні на кшталт «зроби що-небудь з чого-небудь», ми розмалювали торбинки, майки, скатертинки. Пізніше стало видно, що люди вже готові до іншого: курсів веб-дизайну та медіаграмотності, серії навчальних ігор «Світ громад». Ми зраділи такому прогресу порівняно з квілінгом. Але ми громади не насилували, не намагалися перебороти таку дещо інфантильну діяльність, ми розуміли, що в людей не було внутрішнього ресурсу на інше. Ми просто чекали, коли вони намалюються, наліпляться, награються.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Як тільки з'явилася можливість, коли Суми звільнили від окупації, ми почали виїжджати в територіальні громади Сумської області – Тростянець, Боромлю, по селах поїхали, з якими ми мали контакти. Спочатку ми везли гуманітарну допомогу. Але ми зустріли там наших випускників і випускниць програми «Молодіжний працівник», учасників і учасниць наших проєктів. Вони нас запитали: «О, ви тут? А щось буде, плануєте щось робити?» – «А що ви хочете?» – «Ми думаємо, що зараз закінчимо з гуманітарною допомогою і треба щось робити, треба повертатися до роботи».

52. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

53. Compasito. Manual on human rights education for children. URL: <http://www.eycb.coe.int/compasito/>

54. Українське видання гри Ради Європи «Країна Гідності». URL: http://www.p4ec.org.ua/ua/news_article/1262

Ми почали з ними розмовляти: «А що ви хочете? А як ви це бачите? А що вам заважає?» І повилазили оті всі реальні речі. Ми почали думати, як можемо цю реальність «підправити», де можемо взяти ресурси, як можемо оформити запити громад у грантову заявку. Знайшли організацію, якій це було цікаво.

Ми витратили багато часу. У липні ми майже місяць витратили на навчання нашої команди. Наші люди пройшли курси: першої психологічної допомоги, першої медичної допомоги, мінної та вибухової безпеки. Ми разом розробили план дій на випадок надзвичайних ситуацій – що ми робимо, якщо є сховище; як діємо, якщо сховища немає. Наші молодіжні працівники і працівниці свідомо підписалися під цим планом. Тому що нам здавалося, що важливо, щоб люди почувалися впевнено в тому, що вони роблять.

Навіть зараз ми постійно думаємо про те, що ми змушені щось змінювати. Починали в одних умовах – зараз зовсім інші умови. Останні два тижні в нас погана ситуація зі світлом, громади телефонують, говорять, що сидять у темряві. Вони продовжують проводити заходи без світла. Ми говоримо, що можете не проводити. А одна бібліотека, при тому, що це найпівнічніша наша територія, відповідає – то ж люди вже прийшли. Люди самі приходять і кажуть, що давайте щось робити, ми ж не будемо їх виганяти.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

По-перше, ми самі були дуже здивовані, ми кількісні показники, заплановані проєктом, уже виконали; передбачена проєктом кількість заходів уже закрыта повністю. Ми були здивовані, оскільки ми не були впевнені, що в таких безпекових умовах люди взагалі

ходитимуть. Ми свідомо поставили планку кількості людей дуже помірну, а люди її перевищили, оскільки виявилось, що в людей є дуже велика **потреба в діяльності, у комунікації**. Люди ходять із задоволенням. Ми цього не очікували.

По-друге, ми очікували, що люди більше будуть проявляти ініціативу в напрямі волонтерства або просоціальної діяльності. А люди приходять і говорять, що і так уже волонтеримо, сітки плетемо, окопні свічки робимо. Ми хочемо **приходити, відпочивати й робити щось приємне для себе**. Це було також неочікувано.

Ще один приємний неочікуваний результат, який ми усвідомили, – це те, що попри небезпеку або попри те, що по-різному буває, але у працівників освіти, культури наявна така **жага діяльності**, їм настільки хочеться робити цю роботу, вони настільки скупили за чимось, що вони вміють робити, що вони готові це робити цілими днями. У людей є потреба, вони говорять: так, у клубі зараз холодно, так, у галузі культури ми зараз не робимо того, що ми хотіли б робити або до чого ми звикли. Але навіть те, що ми зробили чемпіонат з настільних ігор і після нього хтось сказав: а чому ми вже не збираємося співати? Давайте збиратися співати. І ця дівчина так зраділа, бо думала, що це вже нікому не потрібно. А виявилось, що це потрібно. Ми собі такого точно не планували. Ми не ставили собі таких завдань.

З неочікуваного мінусового, до чого ми прийшли: люди не хочуть навчатися. Не потрібні їм були тренінги й неформальна освіта в певний період. Потрібна була підтримка психологічна, комунікаційна, діяльнісна.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Ми розпочали цю діяльність десь з середини літа, бо перед цим у нас була волонтерсько-гуманітарна діяльність. З липня ми почали знову комунікувати з нашими громадами, з якими ми взаємодіяли до цього в межах інших проєктів. І ми почали з ними говорити про те, що відбувається зараз у громадах, як вони переживають воєнний час, що в них принципово змінилося. У Сумській області ми побачили, що є проблема у прикордонних громадах. Ця проблема лежить на поверхні – їх по черзі, кого майже щодня, кого через день, кого раз на тиждень, але їх усіх обстрілюють. Окрім того, що в них є руйнування структури, включно зі школами, будинками культури, центрами позашкілля, на базі яких працювали, є ще проблема в тому, що **люди бояться, люди закриваються, люди перестають ходити до школи (скрізь дистанційне навчання), перестають працювати секції спортивні, будинки культури.**

Окрім безпекового компонента, на таку ситуацію вплинуло те, що в Сумській області майже всі громади **припинили фінансування** всіх цих послуг. Залишили щось мінімальне, як-от освіта, усе інше бюджетне фінансування (спорт, культура, молодь) було припинено. Тепер виходить, що навіть якщо наші молодіжні працівники і працівниці хочуть працювати, то в них немає для цього ресурсу.

Діяльність почала стрімко згортатися. Ми почали говорити, що ми можемо робити.

Зараз у нас ведуть молодіжну роботу в **11 прикордонних територіальних громадах**, ми розробили проєкт і подали його на грантування та фінансову підтримку. У нас є підтримка на деякі меблі, техніку, генератори; на облаштування сховищ, де можна резервну

роботу проводити; левова частина грошей зараз іде на виплату фінансової винагороди чи підтримки тим людям, які роблять цю молодіжну роботу; плюс велика частина фінансування іде на матеріали (настільні ігри, спортивне спорядження, предмети для фітнесу та йоги, квілінгу; усе, що вони придумують у своїх громадах для неформальної освіти, – ми все це підтримуємо).

Власне, завдяки тому, що ми, з одного боку, постійно **підтримуємо їх морально – консультиємо, їздимо до них, проводимо для них навчальні сесії**, з іншого боку, вони мають ресурс, який дозволяє **працювати з молодими людьми в різних галузях.**

Завдяки цьому ми вже маємо хороші результати: минуло три місяці проєкту (серпень, вересень, жовтень), ще дві громади до нас приєдналися минулого місяця (бо дві інші громади призупинили діяльність через посилення обстрілів). Ми в **постійному контакті**, ми **постійно варіюємо нашу діяльність**. Також, навряд чи це вже зараз новина, але частина людей, які проводять заходи, стали працювати в **мікроформаті**. Тобто, у нас є люди, які проводять заходи буквально на дому, для трьох – п'ятьох людей. Це відбувається для того, щоб не акцентувати місце проведення заходів і щоб не показувати, що є якась масова активність. Часто (ми зараз говоримо про сільські громади) центральна садиба є непридатною для молодіжної роботи, а це означає, що хто де живе – той там і організовує діяльність.

Крім того, ми думаємо про те, як нам збільшити кількість громад, бо зараз уже є п'ять – сім громад, які готові приєднатися до проєкту, але для цього потрібно знайти ресурс. Ми хочемо презентувати те, що роблять наші люди, у грудні на рівні області, оскільки насправді влада показала себе мало спроможною працювати в таких ризиках.

Кількість молоді в громадах постійно варіюється. Є громади, з яких виїхала дуже велика кількість людей, і через це, зокрема, мало дітей зараз відвідує школи. Крім того, виїхало багато родин з малими дітьми; це, своєю чергою, вплинуло на те, що виїжджають молоді кадри, що зумовлює згортання діяльності різних організацій, наприклад, у Миропіллі у нас зараз повністю не придатний до діяльності Центр позашкільної освіти; там є шість учительок з дітьми, які виїхали в Суми та проводять уроки онлайн. Ми також беремо їх зараз у проєктну роботу заради того, щоб вони, будучи в Сумах, збирали навколо себе миропільських дітей і жінок, які планують повернутися, коли буде можна; щоб вони **не відчували себе відірваними, щоб вони не відчували себе покинутими**. Тобто, вони провадять свою діяльність не в громаді, а в Сумах, але для своєї громади. Ми шукаємо будь-які **варіанти консолідації людей**, навіть якщо вони не на тих територіях. Тому що в нас зазвичай вимушені переселенці – це люди, які переселилися з одного місця Сумської області в інше місце Сумської області. І це означає, що люди все одно відчують свою відірваність.

У нас є точки, наприклад, сільські бібліотеки, на базі яких проводять зараз активності. **Ініціативу** молодих людей вітають; молоді люди це вже зрозуміли й тому постійно ініціюють якісь заходи: а давайте зробимо це, а давайте зробимо те; ми не хочемо ті ігри, які запропоновані в програмі, давайте нам інші. Знов-таки, вони вже почали цікавитися освітніми можливостями: а може, ви організуєте для нас воркшоп або тренінг? Ми вже бачимо, що **створений гарний зворотний зв'язок саме від молодих людей**.

Сутність досвіду полягає в тому, що створюється нетворкінг культурних, освітніх та інших закладів у селищних територіальних громадах вздовж кордону. Ці заклади були змушені призупинити їхню діяльність і програми через низку об'єктивних причин, а цей проєкт дозволяє підтримати

реалізацію їхньої діяльності саме щодо культурних, освітніх, спортивних потреб молодих людей, дітей, молодих сімей. Основна діяльність – командотворення, фінансова й методична підтримка.

Наші основні завдання – розробити з громадами такі плани діяльності, які будуть змістовними, корисними і стосуватимуться неформальної освіти; надати їм фінансовий і матеріальний ресурс, підтримати осередки неформальної освіти організаційно і психологічно; об'єднати та консолідувати людей у громадах.

По наших громадах ми бачимо, що вони нарешті цю ідею зрозуміли; у тих громадах, які нещодавно приєдналися, ще такого розуміння немає, але я думаю, що воно з часом з'явиться.

У нас за проєктом пріоритетною цільовою аудиторією є молоді люди. Але ми одразу обговорили з донором, що ми також будемо працювати і на дітей, і на людей похилого віку. Ми їм чесно пообіцяли, що для таких категорій у нас також будуть заходи. Тому в нас є деякі громади, у яких дитяча тематика займає до 40%. Ми розуміємо це як опосередковану роботу з молоддю, бо в цей час ми даємо можливість молодим мамам зробити щось. Що стосується старших людей, то у Глухові та в Березі наші люди працюють з пенсіонерами. У них є спільні заходи, які я б назвала культурологічними, вони організують екскурсії, старовинні пісні співають, навчаються разом.

Також нашою цільовою аудиторією стали молоді мами, серед яких популярними стали спортивні заходи, зокрема йога та фітнес. Можливо, це через те, що такого ніколи не було в сільських громадах. А тут ми змогли доставити спорядження, люди зраділи, сказали, що будуть відвідувати.

Тому ми не ділимо цільову аудиторію. Виходить так, що в більшості випадків ходять діти (до 40%), старшокласники і студентська молодь (40%), пенсіонери й мами, і молоді, і

не дуже молоді. Я дивилася за списками, то в нас категорія «мами» – це жінки від 30 до 45 років. Чоловіки також є, але дуже мало.

У процесі організації заходів неформальної освіти ми виходимо з того, що можуть робити наші координаторки й координатори, люди, які проводять заходи. Якщо в них уже є аудиторія, з якою вони працюють, то ми не наполягаємо на її зміні. Хоча, звісно, пропонуємо нові інструменти й можливості – то ігри передаємо, то методичну літературу; спонукаємо їх знайти «пряничок», щоб залучати нових людей.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Ключове – **іти за потребами**. Пам'ятати, що **потреби змінюються, люди змінюються, ситуації змінюються**. Те, що працювало вчора, сьогодні вже може не працювати. Учора ще не було запиту – сьогодні вже може бути. Учора не було потреби або, навпаки, вона була – сьогодні вона вже змінилася, вона вже інша. Напевне, це найбільше про **здатність бути гнучкими, здатність визнавати, що щось може піти не за планом**. Більше того, сам план може змінитися на 90%.

Ми зрозуміли, що в **будь-яких умовах можна знайти можливість робити** хоча б мінімальну **молодіжну роботу**. Але треба бути гнучким в усіх сенсах. Десь почекати. Десь щось зробити перебіжками. Десь поміняти одне на інше. Десь поміняти людей. Десь поміняти кількість людей. Тобто, **бути готовими до змін**.

Зараз в інформаційному просторі більше говорять про західні регіони України, які багато працюють з вимушено переміщеними людьми, з гуманітарними програмами. Ми багато говоримо про речі гострого реагування, наприклад, про щойно звільнені території. А про життя, яке триває під постійними обстрілами, як-от Чернігівська область, Сумська область, Харківська область, коли люди не виїжджають, продовжують жити, продовжують вчитися або щось робити, – про нас майже немає інформації, її дуже мало. І часом у мене складається враження, що про нас забули, бо що ж у нас там можна робити?

А у нас можна. Навіть у таких умовах. І ми це робимо.

ОЛЕНА АРУТЮНЯН

Громадська організація
«Молодіжний центр» Кіровоградської
області спільно з Центральноукраїнським
державним будинком художньої та технічної
творчості, Центром розвитку національних
культур «Єдина родина», м. Кропивницький

МОЛОДІЖНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

«Ті знання, які ми отримали під час навчання у програмі «Молодіжна робота, інформована про травму», ми використовуємо сьогодні з молодими людьми, молодими родинами, для самих себе. Навіть коли до нас приїжджають за гуманітарною допомогою з передової, навіть тоді ми можемо і допомогти, і навчити надавати першу психологічну допомогу. Ми передаємо набутий досвід, вчимо інших... Зараз ми вже знаємо, як це робити; розуміємо, що це важливо, розуміємо, як кожному отримати й застосувати власний ресурс – це також дуже великий внесок у те, щоб ми і надалі функціонували, працювали, і ми цінуємо це».

МЕТА: підтримка та адаптація молодих людей і молодих родин з-поміж внутрішньо переміщених осіб та вразливих груп мешканців, які знайшли тимчасовий прихисток у Кіровоградській області.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **неформальна освіта** для молодих людей: освітньо-дозвіллеві студії, музичні зустрічі, воркшопи, квести, спортивно-розважальні події; ініціативи з розвитку м'яких навичок молодих людей;

- психологічна та кризова підтримка молодих людей, волонтерів і волонтерок, молодіжних працівників і працівниць через упровадження програми **«Молодіжна робота, інформована про травму»**;

- **неформальна освіта** для молодих людей, дітей, молодих мам і тат, людей пенсійного віку в громадах;

- **працевлаштування** внутрішньо переміщених молодих людей;

- організація масових акцій, публічних подій, створення Європейських клубів для забезпечення **євроінтеграційного напрямку** молодіжної роботи;

- **менторський супровід і професійний супровід молодих людей.**

КЛЮЧОВА ПОРАДА: **підтримувати молодіжні ініціативи, підтримувати молодих людей і розвивати молодіжну роботу, інформовану про травму.** Така діяльність не на кілька місяців, тому що сьогодні молоді люди, які отримали травму війни, потребують допомоги. І це не лише ті молоді люди, які перебувають у безпечних місцях. Після війни до нас повертатимуться молоді люди, травмовані війною, – вони потребуватимуть допомоги, вони мають ініціативи, вони потребуватимуть не просто допомоги, а участі і гнучкості, спілкування і взаємодії з ними.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- неформальна освіта та молодіжна робота, заснована на цінностях і підходах Ради Європи;

- програма «Молодіжна робота, інформована про травму»;

- триптих «Участь молоді: від власного досвіду до планування змін у молодіжній роботі задля посилення участі молоді».

ОЛЕНА АРУТЮНЯН

Громадська організація «Молодіжний центр» Кіровоградської області спільно з Центральнотраєнським державним будинком художньої та технічної творчості, Центром розвитку національних культур «Єдина родина», м. Кропивницький

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Уся наша діяльність побудована на **європейських цінностях**, головні підходи вони визначають так: права людини; рівність і рівний доступ до можливостей; повага до гідності; повага до прав і свобод кожної людини.

Ті знання, які ми отримали під час навчання, наприклад, у програмі «Молодіжна робота, інформована про травму»⁵⁵, ми використовуємо сьогодні з молодими людьми, молодими родинами, для самих себе у своїй роботі. Актуальність цієї тематики зумовлена потребою розуміння того, що відбувається в колективі, забезпеченням ефективного спілкування усіх учасників і учасниць. Навіть коли до нас приїжджають за гуманітарною допомогою з передової, навіть тоді ми можемо і допомогти, і навчити їх дуже-дуже швидко (у форматі експрес-навчання), наприклад, протоколу «4 стихії», надання першої психологічної допомоги. Тобто, ми передаємо набутий досвід, вчимо інших. Набуті навички також важливі для взаємодії в колективі, протидії вигорянню. Важливим є розуміння різниці втоми та вигоряння; необхідності вчасно надавати відпочинок і самим відпочивати – на початку війни ми цього ще не розуміли. Зараз ми вже знаємо, як це робити; розуміємо, що це важливо, розуміємо, як кожному отримати

й застосувати власний ресурс, – це також дуже великий внесок у те, щоб ми й надалі функціонували, працювали. І ми цінуємо це.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Мабуть, **віра в те, що ми це можемо, і хто, як не ми.**

Командна підтримка, командна робота.

Можливість задіяти психологічну та фізичну допомогу наших партнерів.

Розуміння того, у кого є який **ресурс**. У когось це родина, багато хто з наших колег і колежанок залучили їхні родини; члени і членкині родин стали волонтерами й волонтерками. Ця родинна підтримка виявилася дуже важливою. Хтось залучив друзів – і це також було дуже важливо. Тобто, кожен і кожна знайшли власний ресурс, який у кожного свій, і цей ресурс ми використовували.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

У нас почав активно працювати такий напрям, як **наставництво**. Ми про це давно говорили і ніяк повною мірою його не реалізовували. А зараз більш досвідчені молоді люди, які приходять до нас, почали брати наставництво над менш досвідченими людьми. Це відбувається і під час організації та підготовки заходів, і під час проведення самих заходів. Сьогодні я можу сказати, що, використовуючи наставництво, молоді люди організують спільні події, не просто залучаючи до них ту аудиторію, на яку спрямований захід, але й долучаючи до організації молодших людей, розвиваючи тим самим власні компетентності.

55. «Молодіжна робота, інформована про травму»: молодіжні центри розпочали навчання. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/trauma-informed-youth-work-youth-centres-start-learning>

Ми планували молодіжні обміни, але не реалізували їх через війну. Відкриття Європейських клубів, ми планували ці клуби, наприклад, у Миколаєві, Дніпрі. Цього не сталося, оскільки ті люди, які планували це зробити, зараз евакуйовані й не живуть у тих містах. Але **ми відкрили ці клуби в інших містах**, наприклад, у Київській області, Кіровоградській області.

Також ми би ще планували та реалізовували проекти іншого напрямку діяльності, крім того, що є сьогодні.

З іншого боку, до нашого міста переїхали нові організації та партнери, наприклад, відділ ЮНІСЕФ, який створив дуже багато нових можливостей для молодих людей. До війни цього не було, оскільки їхня діяльність була активна на Сході України. Наразі вони мешкають тут і відкрили більше можливостей для наших молодих людей.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Після початку активної фази війни в Україні молоді люди Кіровоградщини й Кропивницького, які є активними учасниками й учасницями всіх суспільних подій, не залишилися осторонь, а навпаки, – ще більш активно долучилися до заходів і подій. Зокрема, з **молоддю**, яка мешкала й мешкає в Кропивницькому і територіальних громадах Кіровоградської області, а також долучилася до роботи **з дітьми та молоддю** з-поміж внутрішньо переміщених осіб. Окрім того, ми почали працювати **з молодими родинами**, які знайшли прихисток у Кропивницькому й територіальних громадах Кіровоградської області.

У нас почав активно працювати **волонтерський центр**, який відкритий на базі Молодіжного центру й діє за адресою Центрально-

українського державного будинку художньої та технічної творчості. З початку активної фази війни, через три дні, ми відкрили **громадський гуманітарний центр**, до якого молоді люди почали активно залучати гуманітарну допомогу для тих, хто знайшов прихисток у Кропивницькому. Пізніше ця гуманітарна допомога також почала надходити до територіальних громад Кіровоградської області.

Крім того, молоді люди влаштували **укриття** з перших днів початку повітряної тривоги. Молоді люди постійно чергували 24/7, надаючи можливість знайти прихисток тим мешканцям, які живуть біля нашої будівлі, і тим, хто тимчасово перебував у нашому місті. Наша будівля знаходиться недалеко від залізничного вокзалу, відповідно, прихисток під час повітряної тривоги в нашому укритті знаходили різні люди, з різних соціальних груп. Молоді люди дуже відповідально, з гідністю ставилися до кожного й кожної, хто знаходив прихисток в укритті. Крім того, до нас почали приносити речі місцеві мешканці, ми на місці допомагали гуманітарними речами тим, хто цього потребує. За допомогою наших партнерів з Польщі, Болгарії та Німеччини ми мали можливість допомагати знаходити **прихисток людям з гарячих точок**. Ми допомагали облаштуватися нашим друзям і партнерам з Молодіжного центру та Центру розвитку національних культур «Єдина родина» за кордоном. Ми мали таку безкоштовну можливість створювати для людей безпечні місця, де вони можуть гідно тимчасово проживати.

Паралельно з гуманітарним і волонтерським напрямами нашої діяльності в нас продовжували діяти **освітньо-дозвілєві студії**, навіть набагато ширше та частіше, аніж до цього. Наші молодіжні працівники і працівниці з перших днів березня почали приймати в себе молодих людей, молоді родини з маленькими дітьми й організувати для них важливі зустрічі **із залученням наших партнерів-психологів**. Завдяки нашим зусиллям, проведеним

освітнім і дозвіллевим заходам, завдяки тому, що наша молодь проводила і **музичні зустрічі, і майстерні, воркшопи, квести, спортивно-розважальні події** для тих, хто знайшов прихисток у нашій громаді, сьогодні ми можемо сказати, що ці молоді люди **соціалізувалися** в нашій громаді. Це також стосується інших територіальних громад Кіровоградської області, там також були створені можливості для того, щоб люди були не просто тимчасово переміщеними особами, а були **активно залучені до життя громад**.

Ми також залучили проєкт IREX, який допоміг нам **працевлаштувати** молодих людей з-поміж внутрішньо переміщених осіб, які сьогодні вже самі проводять освітньо-дозвіллеві події в їхніх територіальних громадах, залучаючи вимушено переміщених осіб, дітей, молодь, молоді родини. Отже, ми продовжуємо молодіжну роботу поза межами нашого центру.

Крім того, ми продовжуємо діяльність у звичних для нас напрямках з організації

традиційних публічних подій – конкурси до Міжнародного дня толерантності, де ми залучаємо молодь у різних номінаціях. Ми організували і провели дуже цікавий і важливий захід, уперше в Україні відзначений саме 12 серпня, – **День молоді**. До цієї події ми залучили й вимушено переміщених молодих людей, організації, які були релоковані в наше місто.

Ми мали можливість залучати вимушено переміщених молодих людей до наших проєктів. Зокрема, у нас реалізується проєкт Євротренд, і ми створили власну **гру щодо цілей сталого розвитку та європейських цінностей**, залучили вимушено переміщену молодь до 35 років до реалізації цього проєкту. Почали відкривати **Європейські клуби** не лише в нашій області, але й в інших регіонах України, тобто нові Європейські клуби. Це великий здобуток для саме **євроінтеграційного напрямку** молодіжної роботи.

Ми зараз реалізуємо проєкт «New life youth – Нове життя молоді» за підтримки ПРООН, у громадах нашої області проводимо цикл **тренінгів з безпеки життя**; надаємо безкоштовні **психологічні та профорієнтаційні консультації молодим людям**: Як знайти себе на ринку праці? Як знайти себе в новій громаді? Як змінити напрями своєї професійної діяльності? Додатково ми безкоштовно організуємо **менторський супровід і професійний супровід** для створення відеоконтенту: Як змінилося життя молодих людей після 24 лютого?

Залучили ми також **кризових психологів до роботи з молоддю**, яка пережила стрес, травму, травматичні події. Зараз, наша активна діяльність привернула увагу ще однієї організації – «People in need», з якою ми працюємо над тим, щоб відкрити **простір, дружній для дітей і молоді***. Це буде безпечний простір, де молоді люди матимуть можливість отримати як психологічну допомогу, так і можливості для реалізації їхніх ініціатив.

Продовжується наша робота з **розвитку м'яких навичок** молодих людей. Це проєкт, який ми розпочали реалізовувати минулого року за підтримки «Education USA» і продовжуємо зараз як напрям, важливий для молодих людей, це спільні зустрічі для розвитку м'яких навичок молоді. Молоді люди сьогодні говорять про те, що це допоможе в різних напрямках їхньої життєдіяльності й у різних професіях. Ще один напрям нашої молодіжної роботи – «Krop-Teens Club-Up», тобто клуб з розвитку навичок молодих людей.

Ми провели з молодіжними працівниками і працівницями 32-годинний тренінг **«Молодіжна робота, інформована про травму»**. У нас є 20 випускників і випускниць, які готові продовжувати реалізовувати цей напрям діяльності в їхніх територіальних громадах. Тренінг відбувався онлайн,

навчалися люди, які працюють з молоддю в різних територіальних громадах нашої області. Кроки, які вони прописували в подальшій діяльності, які ми обговорювали, реалізуються, і зараз ми допомагаємо їх упроваджувати. Це і є та молодіжна робота з молодими людьми, які знайшли прихисток у громадах нашої області.

З одного боку, збережено всі напрями діяльності Молодіжного центру, які ми реалізовували до війни. З іншого боку, додалася робота гуманітарного штабу й укриття на базі Центру; додався великий напрям роботи з психологічної підтримки молодих людей; змінилася категорія учасників через додавання до місцевого населення внутрішньо переміщених осіб.

Звичайно, були зміни. Багато молодих людей, які відвідували наш центр до початку повномасштабного вторгнення, поїхало. З'явилися нові відвідувачі й відвідувачки. З'явилися молоді люди з-поміж внутрішньо переміщених осіб, які знайшли прихисток у нашій області. З'явилися молоді люди, які приїхали з регіонів, з малих селищ і міст і розпочали навчання в Кропивницькому. Тобто, контингент змінився. Змінилися відвідувачі й відвідувачки і нашого Молодіжного центру, і наших партнерських організацій. Що стосується наших партнерів, Центру розвитку національних культур «Єдина родина», то багато виїхало представників і представниць польської діаспори, німецької діаспори. Вони сьогодні проводять навчання з-за кордону. Навіть був літній німецький табір, який проводили онлайн; до нього залучалася молодь і в Україні, і за кордоном. Крім того, додалася ще одна категорія, з якою ми не працювали раніше, – це молоді родини.

Сьогодні молоді люди більше звертають увагу на **важливість безпеки**. До війни ця проблема так гостро не стояла.

Молоді люди сьогодні стали більш **відкритими**, тому що відкрилося більше можли-

* Станом на 13 березня 2023 року Простір "Y&C space", дружній до дітей і молоді, відкрили.

востей пересування в межах України та за кордоном, особливо це стосується студентів, а також тих, хто може це робити, не будучи обмеженим воєнним станом.

Після 24 лютого додалося **більше роботи**. Ми почали більше спілкуватися, було краще налагоджене **партнерство** з організаціями як у різних регіонах України, так і за кордоном. Ковід-19 дозволив нам опанувати **онлайн-застосунки**; під час воєнного стану ми ще більше вдосконалили наші компетентності щодо молодіжної роботи онлайн і онлайн-спілкування.

Ми зараз працюємо у **змішаному форматі**, дуже гнучко перебудовуємося. Дозволяє безпека працювати наживо – ми працюємо наживо. Як тільки якесь загострення – ми дуже швидко переходимо в онлайн-формат. Тобто, у нас зараз налагоджена така змішана система діяльності, і ми це використовуємо в повному обсязі.

Наша гнучкість до вимог воєнного стану, наша можливість і вміння працювати в команді, уміння використовувати онлайн-застосунки, можливість залучати й розвивати м'які навички, наприклад, уміння вислухати й бути почутим, навички активного слухання, емпатійного слухання – це ті компетентності, які стали нам у нагоді. Можна сказати, що саме сьогодні, саме зараз ми почали розвивати всі компетентності, якими маємо володіти. **Навчання протягом життя стало ще більш актуальним.**

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Підтримувати молодіжні ініціативи, підтримувати молодих людей і розвивати молодіжну роботу, інформовану про травму. Така діяльність не на кілька місяців, тому що сьогодні молоді люди, які отримали травму війни, потребують допомоги. І це не лише ті молоді люди, які перебувають у безпечних місцях. Після війни до нас повертаються молоді люди, травмовані війною, – вони потребуватимуть допомоги, вони мають ініціативи, вони потребуватимуть не просто допомоги, а участі і гнучкості, спілкування і взаємодії з ними.

Сьогодні ми робимо багато зустрічей активних громадян навіть під час воєнного стану, адже дуже важливо вносити корективи щодо співпраці влади та громади, залучаючи молодих людей до цієї співпраці.

Сьогодні молоді люди – це не майбутнє, це сьогоднішня наша життя й нашого розвитку. Саме залучення молодих людей до всіх напрямів діяльності в громаді дуже важливе. Ми багато працюємо в цьому напрямі. Вкрай важливо долучати до цієї діяльності тих, хто формує молодих людей, – родини, освітян, заклади освіти та заклади культури.

Сьогодні підхід, який був у деяких працівників і працівниць до війни, уже не має бути: просто прийшов, просто провів заняття, просто пішов – це сьогодні вже неприпустимо. Вкрай важливо сьогодні закладати в молодих людей, починаючи з дитинства, віру в те, що дитина і молода людина – рівноправний громадянин / рівноправна громадянка суспільства, від голосу якого і якої дуже багато залежить. Тоді ми можемо сьогодні формувати нову генерацію, нову націю. Чому говорю нову, тому що війна стала тим рубіконом, який показав, хто є хто. Не можна надалі на тих самих засадах продовжувати свою діяльність. Так, це важко. Так, це вимагає багато роботи. Але нам треба це робити. І разом ми

зможемо зробити більше, об'єднуючи небайдужі організації та людей, ми можемо дійсно змінити наше суспільство. Найкращі прояви нашого суспільства ми побачили сьогодні, коли всі об'єдналися, коли всі стоять, не просто вірять у перемогу, а наближають перемогу, кожен і кожна на своєму місці.

Після перемоги ми маємо рухатися далі й не піддаватися необґрунтованим звинуваченням

(а звинувачення будуть, особливо з боку тих, кого сьогодні поруч з нами немає), провокаціям (будуть провокації, особливо з боку тих, хто старається щось робити тільки для себе). Треба об'єднуватися й рухатися, розвивати наше сучасне європейське суспільство.

ОЛЬГА ДОНЕЦЬ

Громадська організація
«Донецький молодіжний
дебатний центр», м. Київ

ДОСВІДИ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ЛЮДЬМИ

«Для нас важливо підтримувати молодих людей і показувати їхні реальні проблеми та потреби не лише в Україні, а й за її межами. Ми також віримо, що молодіжна робота – це більше, ніж організація вільного часу для молоді. Молодіжна робота може реально допомогти молодим людям знайти роботу, знайти друзів, бути й відчувати себе частиною їхніх нових громад. Це не лише вільний час, це громадянські компетентності на все життя, це те, що є важливим у дорослому житті».

МЕТА: 1) запровадження мобільної молодіжної роботи, а також надання психологічної підтримки в п'яти громадах (Львів, Івано-Франківськ, Луцьк, Нововолинськ, Кременчук) дітям і молодим людям-переселенцям, які перебувають у цих громадах; 2) поширення голосів молодих людей з п'ятох регіонів України щодо впливу війни на молодь в Україні.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **неформальна освіта** для молодих людей: освітньо-дозвілєві студії, музичні зустрічі, воркшопи, квести, спортивно-розважальні події; ініціативи з розвитку м'яких навичок молодих людей;

- **мобільна молодіжна робота** з дітьми й молоддю з-поміж внутрішньо переміщених осіб у громадах Львова, Івано-Франківська, Луцька, Нововолинська, Кременчука;

- активізація молодих людей через неформальну освіту й надання можливостей, знань, навичок, які можна застосовувати в різних умовах: як започатковувати ініціативи у своїх громадах, як знайти роботу, як відчути себе частиною своєї нової громади, як отримати й надати психологічну підтримку та багато іншого;

- проєкт **«Голоси молодих людей України»**, спрямований на вивчення та поширення інформації про проблеми й потреби молодих українців під час війни.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: пам'ятати про **цінність молодіжної роботи** і створювати проєкти для молодих людей, засновані на **цінностях молодіжної роботи**. Дотримуватися головної мети молодіжної роботи, розвивати громадянські компетентності та підтримувати молодих людей у дорослому житті.

Безумовно, треба застосовувати неформальну освіту, використовувати ресурси Ради Європи, стандарти Ради Європи. Рада Європи пропонує дуже багато ресурсів, які дійсно є корисними для молодіжних працівників і працівниць, важливо не забувати про них. І це все. **Бути дружніми до молоді й вірити в молодь.**

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- посібники Ради Європи («Компас», «Закладки», «Скажи своє слово», «T-kits»);

- фінансова підтримка Європейського Молодіжного Фонду;

- проєкт «Молодь за демократію в Україні»;

- рекомендації Ради Європи щодо доступу молоді до прав;

- підхід щодо участі молоді (ми вносимо основні цінності Ради Європи в усі наші заходи).

ОЛЬГА ДОНЕЦЬ

Громадська організація «Донецький молодіжний дебатний центр», м. Київ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Рада Європи підтримує нас як коштами, так і багатьма інструментами. Ми використовуємо багато підходів Ради Європи в усій нашій роботі.

Перша наша практика була підтримана Організацією Об'єднаних Націй. А втім, ми використовуємо всі підходи й рамки Ради Європи: права людини, участь молоді, робота з молоддю. Я особисто працюю з Радою Європи в проєкті «Молодь за демократію в Україні», і ми намагаємося просувати ці стандарти й підходи в цій практиці та в усіх наших проєктах.

У нашій другій практиці ми використовуємо рекомендації Ради Європи щодо доступу молоді до прав. Також ми використовуємо підхід щодо участі молоді, ми враховуємо основні цінності Ради Європи в усіх наших заходах.

У своїй роботі ми використовуємо під час навчальних заходів «Компас»⁵⁶ – посібник з освіти з прав людини, а також Посібник з питань участі молодих людей «Скажи своє слово»⁵⁷. А ще ми використовуємо «Закладинки»⁵⁸ під час наших освітніх тренінгів і деякі Т-кіти Ради Європи (The training kits, T-kits)⁵⁹.

Для нас важливо підтримувати молодих людей і показувати їхні реальні проблеми та потреби. Не тільки в Україні, а й за її межами. Ми також віримо, що молодіжна робота – це більше, ніж організація вільного часу для молоді. Молодіжна робота може реально допомогти молодим людям знайти роботу, знайти друзів, бути й відчувати себе частиною їхніх нових громад. Це не лише вільний час, це громадянські компетентності на все життя, це те, що є важливим у дорослому житті.

Під час наших освітніх заходів ключовим для нас було сформувані в молодих людей здатність відстоювати власні права. Ми показуємо молодим людям механізми адвокатури та захисту прав людини. Потім створюємо відеоісторії. Ми показуємо їм, що все, що вони роблять, а також усе, що відбувається на зустрічах, оцінює місцева влада. Щоб вони бачили, що молодь може бути частиною процесу прийняття рішень, що вона може впливати на політику своїх громад, бути активною частиною громади.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

У межах обох практик ми організуємо оцінювальні зустрічі. В обох практиках беруть участь команди п'яти регіонів, регіональний координатор і ментор. Отже, кожна громада була представлена під час оцінювання результатів діяльності. На зустрічі ми оцінюємо результати практики й визначаємо, чи досягаємо ми поставлених цілей.

56. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

57. Скажи Своє Слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

58. Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

59. Навчальні комплекти (Т-комплекти) – це методичні видання для тренерів/тренерок та фасилітаторів/фасилітаторок, які працюють з молоддю, написані командами профільних експертів/експерток. Це прості у використанні тематичні навчальні матеріали, призначені для підготовки та фасилітації навчання з групами молодих людей. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/t-kits>

Відповідно до проведених зустрічей можна констатувати, що:

- У нашій практиці з упровадження мобільної молодіжної роботи ми досягаємо всіх поставлених цілей і навіть більше. Молодіжні працівники та працівниці надають багато соціальних і громадських послуг та проводять багато заходів. Ми активізуємо молодих людей з-поміж внутрішньо переміщених осіб у громадах.

- Ми вже маємо новий проєкт на майбутнє. Він також буде пов'язаний з молодіжною роботою, але темою буде вирішення конфліктів і їх трансформація. Було виявлено, що існують деякі проблеми в громаді між переселеними людьми та місцевим населенням. Тому ми розуміємо, що маємо працювати з молодими людьми в цих питаннях. Ми подали заявку на фінансування нового проєкту, він був підтриманий у листопаді, тож ми тільки починаємо. Діяльність буде в січні з великою кількістю заходів на теми вирішення конфліктів і їх трансформації.

- Щодо проєкту «Голоси молодих людей України», то ми також спостерігаємо еволюцію й результативність. Здебільшого, думаємо, ми досягаємо результатів. Але в соціальних мережах приховують розкриття таких тем. Ми вважаємо, що цей результат може бути більшим, тобто мати більше переглядів, більше вподобайок, більше поширення в соціальних мережах. Це був наш перший досвід такої діяльності. Наступного разу, думаємо, можемо зробити це довше (це було лише три дні), щоб досягти більшого результату: більше переглядів, більше лайків, більше поширень. На останній зустрічі з місцевою владою проблема була в тому, що не всі представники місцевої влади з усіх громад мали можливість приїхати на зустріч. Ми надіслали їм результати. Але ідея була в тому, щоб зробити прямий діалог з ними, щоб дійсно відбулася зустріч між молоддю і владою (а не тільки відправити їм

результати). З п'ятих громад ми маємо лише трьох представників. Дві громади не мають можливості приїхати до нас, і, можливо, це є причиною такого розриву.

На майбутнє ми будемо продовжувати обмінюватися досвідом. Є 20 історій, які ми можемо використати в різних молодіжних проєктах. Ми ще оцінюємо цей проєкт і звітуємо про нього. На наступний рік будемо думати, як можемо використати цей проєкт і досвід в інших заходах.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Донецький молодіжний дебатний центр був заснований у 1997 році в Донецьку як освітній центр для студентів і викладачів у сфері публічних дебатів. Згодом ми реалізуємо різні соціальні запити та розробляємо проєкти для студентів, викладачів, університетів, які виходять за межі публічних дебатів. Наш центр також підтримує інші громадські організації. У 2014 році після російської анексії Донецька ми переїжджаємо до Києва. Починаємо працювати по всій Україні. Права людини, молодіжна політика, дуже різні освітні проєкти, особливо з молоддю, студентами й викладачами.

З початком війни в лютому 2022 року ми починаємо надавати підтримку нашим цільовим групам через організацію гуманітарних акцій протягом перших місяців. Пізніше ми можемо використати нашу роботу щодо викликів війни поза межами гуманітарних дій. Першою ідеєю було допомогти дітям і молоді з-поміж внутрішньо переміщених осіб уникнути війни, надати психологічну підтримку, просто допомогти людям відчути себе в безпеці. Під час проєктів ми зрозуміли, що наші молодіжні

працівники та працівниці виконують багато соціальних функцій, тому вони допомагають з документами, працевлаштуванням, складанням резюме. Вони робили багато речей, які самі не очікували, що будуть робити. Грала з дітьми й молоддю. Через кілька місяців ми спробували повернутися до своєї звичайної діяльності, незважаючи на воєнні виклики, почали реалізовувати класичну молодіжну роботу.

Упровадження **мобільної молодіжної роботи** в громадах Львова, Івано-Франківська, Луцька, Нововолинська, Кременчука з дітьми та молоддю з-поміж внутрішньо переміщених осіб у цих громадах.

Основною метою проекту було створення волонтерської мережі для підтримки молоді з-поміж внутрішньо переміщених осіб у громадах через неформальну освіту. Результати виявилися вищими, ніж ми очікували:

- у Нововолинську було створено потужну волонтерську мережу. Багато переселенців, молодих людей, стали волонтерами в Нововолинському молодіжному центрі;

- у Львові головним результатом стало те, що люди, які працювали з молодими переселенцями, які живуть у притулках і не виходять за межі притулку, зауважили, що завдяки молодіжній роботі молоді люди почали виходити на вулицю і знайомитися з містом;

- в Івано-Франківській області ми організували своєрідний конкурс вакансій для вимушених переселенців; ініціативу підтримала місцева влада;

- у Кременчуці саме проводили конкурс, наші партнери подали заявку на грант з ідеєю роботи з внутрішньо переміщеними особами, на створення клубу внутрішньо переміщених осіб у цьому регіоні.

Тобто, ми активізуємо молодь з-поміж внутрішньо переміщених осіб і даємо їй можливості, знання, навички, які можна застосувати в різних умовах: як започатковувати ініціативи у своїх громадах, як знайти роботу, як відчутти себе частиною своєї нової громади, як отримати й надати психологічну підтримку та багато іншого. 1014 молодих людей з-поміж

внутрішньо переміщених осіб долучилися до нашого проєкту і ще 971 молода людина – до діяльності в місцевих громадах.

Проєкт «Голоси молодих людей України»

Проєкт був підтриманий Європейським Молодіжним Фондом (ЄМФ)⁶⁰ та організацією «Демократія тут, демократія зараз»⁶¹. Метою проєкту було показати проблеми та потреби молодих українців під час війни. Першою частиною був освітній курс. Ми провели тренінг з учасниками з п'яти громад щодо адвокаційних дій під час війни. Після цього тренінгу ми починаємо збирати історії молодих людей під час війни, робити відеоісторії. У п'яти громадах ми розробляємо 20 відеороликів. Після відеороликів ми створюємо кампанію в соціальних мережах, щоб привернути увагу до війни та історій. Потім ми проводимо оцінювальну зустріч з місцевою владою та молоддю, де презентуємо результати проєкту. Говоримо про зміни та проблеми, про те, що зараз цікавить молодь. Влада працювала або мала відношення до молодіжної роботи.

Для залучення учасників і учасниць наших проєктів ми використовуємо різні інструменти. Хтось звертається безпосередньо в центри для внутрішньо переміщених осіб. Хтось робить відкритий заклик в інтернеті, у соціальних мережах (починається новий проєкт, у нас є якісь заходи для внутрішньо переміщених людей). Хтось із наших партнерів працює з місцевою владою, і вони мають контакт з релокованими людьми й діляться інформацією про ці заходи. Деякі наші партнери просто роблять своєрідну рекламу діяльності в молодіжному центрі, і люди, які хочуть, приходять до центру. Також використовуємо безпосередні дзвінки й партнерство.

Складніше було працювати з шелтерами, тому що наші молодіжні працівники і працівниці прийшли до людей, які проживали в шелтерах і були більш активними. Молоді люди в шелтерах не знали про молодіжну роботу, про неформальну освіту. Але ті молоді люди, які подавалися на відкриті конкурси, казали, що вони були більш активні, тому що вони самі знаходили цей конкурс, і їм було легше. Але ми змішуємо всі ці цільові групи.

Ми розуміємо, що треба залучати не тільки внутрішньо переміщених осіб, а й місцеве населення громад, наприклад, у Нововолинську у нас є конфлікт, коли місцеві жителі скаржаться, що діяльність спрямована тільки на внутрішньо переміщених осіб. Тому ми розуміємо, що маємо залучати і громаду. Пріоритетом залишаються внутрішньо переміщені особи, але також формуємо змішані групи, наприклад, проводимо спільні заходи на свіжому повітрі для внутрішньо переміщених осіб і місцевої молоді.

У нас також є мікс-команди, які створюють відеоісторії. Наприклад, історії були про внутрішньо переміщених осіб, але команда, яка робила інтерв'ю та відео, була з місцевої громади.

Звичайно, усі наші партнери організують різні заходи й запрошують людей з місцевих громадських організацій, з місцевої влади, щоб зустрітися на цих заходах з внутрішньо переміщеними молодими людьми. Також запрошують відомих місцевих людей на такі зустрічі.

60. European Youth Foundation. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation>

61. Democracy here. Democracy now. URL: <https://www.coe.int/en/web/democracy-here-now/home>

ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Звичайно, головна порада – нагадати про **цінність молодіжної роботи**. І створювати проекти для молодих людей, засновані на **цінностях молодіжної роботи**. Дотримуватися

головної мети молодіжної роботи, розвивати громадянські компетентності та підтримувати молодих людей у дорослому житті.

Безумовно, треба використовувати неформальну освіту, використовувати ресурси Ради Європи, стандарти Ради Європи. Рада Європи пропонує дуже багато ресурсів, які дійсно є корисними для молодіжних працівників і працівниць, важливо не забувати про них. І це все. **Бути дружніми до молоді й вірити в молодь.**

ПАВЛО МЕДИНА

Громадська організація
«Молодіжний ресурсний центр
"Нові крила"», м. Нововолинськ

СОЦІАЛЬНО-ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНОЇ КОМАНДИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

«У квітні 2022 року ми зрозуміли, що існує великий запит від молодих людей на безпечний і максимально відкритий простір для продовження навчання, роботи, відновлення молодіжної роботи. У лютому всі молодіжні центри та простори дуже активно включилися в гуманітарну роботу, поставивши молодіжну роботу на паузу. Це було зумовлено зовнішніми обставинами, вимогами часу. Але згодом прийшло розуміння, що молодіжну роботу необхідно повертати і що молодіжні центри мають працювати, орієнтуючись на їхні безпосередні завдання роботи з молоддю. У травні нам вдалося закінчити всі ремонтні та підготовчі роботи зі створення молодіжного коворкінгу й ми розпочали проводити заходи із соціалізації молодих людей».

МЕТА: створення безпечного й максимально відкритого простору для продовження навчання та роботи молодих людей, відновлення молодіжної роботи.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **локальна підтримка старших людей**, які опинилися у складних життєвих обставинах, у скрутному становищі;
- **пошук партнерів**, які могли би допомогти забезпечувати шелтери, створені в громаді;
- створення молодіжного **коворкінгу** як безпечного та відкритого простору для навчання й роботи молодих людей; заходи із соціалізації молодих людей;
- **неформальна освіта** для молодих людей: **освіта у кризових ситуаціях, медійна освіта та розвиток медіакомпетентностей, допомога у фрилансі;**

- **дозвіллевий напрям**, що об'єднує різні **клуби за інтересами, кіноперегляди**, які проводять для молодих людей;

- шостий щорічний **Форум молодіжних працівників і працівниць**, який надає можливість молодіжним працівникам і працівницям зустрітися, поділитися досвідом і власними історіями.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: можете – робіть, бо якщо не ви, то хто?

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- молодіжна рада як дорадчий орган, заснований на участі молоді;
- посібники Ради Європи («Компас», «Закладинки»).

ПАВЛО МЕДИНА

Громадська організація
«Молодіжний ресурсний центр
“Нові крила”», м. Нововолинськ

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Якщо брати найбільш дієві засоби, то це все, що стосується участі молоді. У нас нещодавно створено молодіжну раду, то одним із інструментів було саме залучення молодих людей нашої громади до цього дорадчого органу.

У неформальній освіті ми активно використовуємо «Закладинки»⁶² і «Компас»⁶³ – не лише в темах прав людини, але і взагалі адаптуємо справи та інструменти під сучасні реалії.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Основне правило – **«Не нашкодь»** – залишається, оскільки зараз є вкрай актуальними навички надання першої психологічної допомоги. Ситуації бувають різні, навіть на тих заходах, на яких не очікували нічого поганого, фізичні та психологічні стани молодих людей можуть бути різними, тому це стає важливим напрямом.

Навички менторства також дуже відгукуються та є затребуваними зараз.

Індивідуальна молодіжна робота є більш затребуваною. Якщо ми говоримо про групову роботу, то це більше запити, які стосуються

дозвілля. У галузі неформальної освіти це мають бути не якісь складні цілеспрямовані курси (наприклад, з проєктного менеджменту або формування м'яких навичок), а щось більш терапевтичне: малювання, арт-терапія, виготовлення різних речей для себе. Бо навчання – це про те, що треба. А запит зараз є саме на щось, що стосується **піклування про себе.**

Запит на професійне навчання та зростання зараз у багатьох молодих людей не є пріоритетним, але він також є, зокрема в напрямі засвоєння тих навичок, які допоможуть заробляти, відкрити власну справу або почати працювати на себе.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Молодіжна робота в Україні – це одна з найбільш активних і дієвих реформ, які відбувалися. Це і внесені зміни в законодавство про молодь та основні засади молодіжної політики, і робота над визнанням молодіжного працівника як професії. Це такі фундаментальні речі, які дозволять робити молодіжну роботу більш якісною. У попередні часи це робили більше всупереч, аніж спільно. Тепер ці документи дозволяють розв'язати руки органам місцевого самоврядування на різних рівнях. Якщо вони хочуть працювати, то вони зможуть і будуть працювати. Інакше молодіжним працівникам і працівницям доведеться продовжувати працювати всупереч обставинам, але в них уже будуть законні аргументи, щоб підштовхнути органи місцевого самоврядування до співпраці.

Зараз насправді **багато молодих людей хочуть бути причетними, вони хочуть займатися чимось соціально важливим.**

62. Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

63. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

Ми мали випадки, коли молоді люди говорили: «Дивіться, я не знаю, що я можу робити, але я хочу щось робити. Скажіть, що – і я буду роботи» або «Я зайнятий, носити мішки я не можу, але я можу займатися цим, цим і цим». **Молоді люди хочуть долучатися до внеску в перемогу.**

Змінилася мотивація участі молоді. Не в усіх, тому що з такою стресовою ситуацією всі справляються по-різному, але запит і **бажання на участь** зросли.

Якщо чесно, я навіть не пам'ятаю, які цілі в нас були до 24 лютого, вони фізично стерлися зранку, і натомість з'явилися нові. Цілі на 2022 рік були зовсім іншими. Із поставленими 24 лютого цілями ми справляємося, ідемо за планом, коворкінг працює, молодь прилаштовується, волонтерство зростає. Тобто певні локальні завдання виконуємо, ідемо за планом.

З неочікуваних відкриттів, наприклад, те, що ми ніколи раніше не працювали з дітьми, але постала потреба забезпечити безпечні укриття для дітей, і ми підтримували дитячі садочки і школи, будинки культури – це вийшло класно. **Був такий запит, а у нас є можливості, знання та навички, щоб зробити це класно.**

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

У лютому 2022 ми починали роботу над новим молодіжним коворкінгом. 24 лютого все перемінилося; усі ремонтні й підготовчі роботи були зупинені, ми переключилися на ті виклики, які постали в нашій громаді та країні. Ми переключилися на роботу з підтримки внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, зокрема, на підтримку молодих людей, які проживали в громаді або переїхали до неї.

Наша робота передбачала кілька основних напрямів:

1. Локальна підтримка старших людей, які опинилися в складних життєвих обставинах, у скрутному становищі. Перш за все, це були місцеві літні люди, тому що громада активно і продуктивно почала підтримувати внутрішньо переміщених осіб, які приїжджали. Наше місто розташоване на кордоні, воно нараховує 56 – 57 тис. населення, але воно змогло прийняти понад 10 тис. переміщених людей. Звісно, що це дуже великий приріст, тому всі програми громадських організацій та органів місцевого самоврядування були спрямовані на допомогу цим людям. Але від цього трохи потерпали старші люди нашої громади, тому ми спільно з командою почали доставляти їм продуктові набори, підтримувати їх. У нас є громадська їдальня, яку ми почали забезпечувати продуктами харчування, щоб вони могли продовжувати готувати для людей, які опинилися у скрутному матеріальному становищі. Ми називали цей **напрямок роботи терміновим, оскільки він був потрібен уже, прямо зараз.**

2. Паралельно ми розвивали інший напрямок – шукали партнерів, які могли би допомогти забезпечувати шелтери, які створювали в громаді. Оскільки громада приймала дуже велику кількість внутрішньо переміщених осіб, це були і старші люди, і молоді люди, і сім'ї з дітьми. Практика показала, що гуртожитки коледжів і вищих професійних училищ, які найпершими відчинили двері й почали приймати людей, не підготовлені для проживання такої кількості людей, зокрема, дітей і старших людей. Ми знайшли партнерів і змогли закупити речі першої необхідності, продукти харчування, побутову хімію. Потім ми переключилися на більш глобальні речі – обладнання, мікрохвильовки, печі, додаткові бойлери та душові кабінки. Ми прагнули створити комфортні умови для людей.

3. У квітні ми зрозуміли, що існує великий запит від молодих людей на безпечний

і максимально відкритий простір для продовження навчання, роботи, відновлення молодіжної роботи. У лютому всі молодіжні центри та простори дуже активно включилися в гуманітарну роботу, поставивши молодіжну роботу на паузу. Це було зумовлено зовнішніми обставинами, вимогами часу. Але з часом прийшло розуміння, що молодіжну роботу необхідно повертати і що молодіжні центри мають працювати, орієнтуючись на їхні безпосередні завдання роботи з молоддю. У травні нам вдалося закінчити всі ремонтні та підготовчі роботи зі створення коворкінгу й ми розпочали проводити заходи із соціалізації молодих людей.

Усі ці три напрями зараз працюють. **З шелтерами ми співпрацюємо більше вже у форматі роботи з молодими людьми, які проживають у них.** Запиту на обладнання та інші гуманітарні речі вже немає, кількість людей, які там проживають, зменшилася, шелтери мають достатні умови для комфортного проживання внутрішньо переміщених людей. Волонтерство та соціальні ініціативи ми продовжуємо в напрямі співпраці з благодійною ідальнею, забезпечуючи її продуктами харчування, щоб у ній могли готувати.

Наш коворкінг достатньо обладнаний для сучасних умов відсутності електрики – у ньому молоді люди можуть підзарядити їхні гаджети, у ньому можна зігрітися. Це не є пункт незламності, але «нішеве» місце саме для молодих людей.

У коворкінгу діє кілька проектів **неформальної освіти.** Перший – для молодих людей 15 – 18 років з **освіти у кризових ситуаціях.** З нами ще працює п'ять інших міст з різних територій України, які мають власні програми та цільові аудиторії. Другий напрям – **медійний,** ми маємо власну медіастудію. Спільно з програмою IREX ми навчаємо молодих людей розвитку медіакомпетентностей, сприяємо їхньому розвитку як фрилансерів і створюємо можливості щодо використання наявного обладнання, щоб молоді люди почали заробляти, освоївши фриланс в аспекті медіа й контенту. Третій напрям нашої роботи – це проєкт **ВільноХаб,** який реалізуємо з серпня; він забезпечує **дозвілєвий напрям** діяльності: **клуби за інтересами, кіноперегляди,** які проводять для молодих людей.

У квітні – травні у нас реалізовували проєкти, спрямовані на соціалізацію молодих людей, це була виїзна робота, коли ми виїжджали в

шелтери й реалізовували там програми для молоді.

Потреби молодих людей постійно змінюються. Люди пристосовуються поступово до різних обставин. Зараз у молодіжній роботі заходи відбуваються при свічках – і люди вже призвичаїлися, це вже стало нормально. На початку повномасштабного вторгнення молодим людям було не до навчання й не до дозвілля, оскільки вони мали простіші запити із забезпечення первинних потреб за пірамідою Маслоу – потреби в безпеці. У нас був випадок, коли ми розповідали молодим людям: «Дивіться, у нас і такі заходи, і така арт-терапевтична діяльність...» А у відповідь молода людина сказала: «Окей, але я не можу до вас прийти, у мене немає взуття; мені не потрібні ваші активності, мені потрібне взуття». І ти розумієш, що запит зараз не про те. Але запити змінюються, тому ми відновили роботу з коворкінгом, створивши безпечне місце для навчання й роботи молоді.

Також нещодавно ми провели вже шостий щорічний **Форум молодіжних працівників і працівниць**⁶⁴. Останні три роки він відбувався у форматі телеканалу. З урахуванням умов сьогодення нам вдалося його провести, дати **можливість молодіжним працівникам і працівницям зустрітися, поділитися досвідом і власними історіями**. У нас були різні напрями, які можна буде подивитися в записі – це і історії молодіжних працівників і працівниць про те, як вони повністю переключилися на абсолютно інші завдання, які не належать до галузі молодіжної роботи, але вони відповідали на виклик сьогодення; можна почути про проекти та ініціативи молодіжної роботи, які стартували після 24 лютого в різних напрямках; була організована також зустріч з донорськими організаціями для того, щоб люди, які працюють з молоддю, могли розуміти пріоритетні напрями для пошуку можливостей і ресурсів молодіжної роботи.

Наразі канали комунікації з молодими людьми не сильно змінилися – це в основному, як і раніше, соціальні мережі. Але зараз з'явився ще один важливий канал комунікації – **особисте спілкування**, коли ти напряму запрошуєш молоду людину, якщо ти розумієш, що їй це може бути цікаво й корисно. **Особисте спілкування зараз набирає ваги**.

Аудиторія роботи нашого молодіжного центру розширилася, трохи помолодшала. Раніше ми працювали переважно з молодими людьми від 16 років, але зараз уже є багато запитів від молодих людей від 14 років на дозвілля, на неформальну освіту, на безпечний простір, на місце для комунікації.

Ми працюємо, зокрема, з внутрішньо переміщеними особами, почали ще у квітні різні ініціативи для залучення та соціалізації таких молодих людей. Ми маємо з деякими прямий контакт; у них є запит на місце, де можна працювати, вчитися чи відпочивати.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Можете – робіть, бо якщо не ви, то хто?

64. Пліч-о-пліч: Шостий всеукраїнський форум молодіжних працівників і працівниць. Асоціація Молодіжних працівників України – АМПУ. URL: <https://www.facebook.com/ngo.uywa/posts/pfbid0YzLRUZURZK21XaYLSZmtLwWZ1AphWqx1gfh4fM2fDJ2rusaaCPsDyZjvRkHnQNQuI>

ЮЛІА КРАЧКОВА, ОЛЕКСІЙ БОЙЧУК

Молодіжна рада
Біляївської територіальної громади,
м. Біляївка Одеської області

МОЛОДЬ РАЗОМ ДО ПЕРЕМОГИ

«У нас перед входом до Біляївської міської ради написано: «Біляївська міська рада, дружня до молоді та дітей». Так воно і є».

«Кажуть, що війна все розставила на свої місця. Ми побачили, наскільки молоді люди готові бути активними, незважаючи на страх і обставини. Вони не припиняють жити, рухатися. Молоді люди хочуть допомагати – військовим, сім'ям військових, тваринам, міським ініціативам. Молоді люди справді збираються і прагнуть щось робити, вони досягли етапу «живемо далі», коли є багато планів. Єдине – живемо «сьогодні й зараз», без далекого планування. Молоді люди самі почали ініціювати проекти допомоги. Збільшилися віддача, позитивний фідбек від молодих людей. Пришло розуміння, що складні моменти нашого життя роблять нас сильнішими і дружнішими».

МЕТА: реалізація ініціатив молодіжної ради для залучення молодих людей до неформальної освіти, добровільної та волонтерської діяльності, соціального розвитку та активної участі в житті громади.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **благодійні заходи** для збору коштів і ресурсів: футбольні матчі, виставки картин, екологічні акції, благодійні концерти та інше;
- **неформальна освіта** онлайн через залучення молодих людей до різноманітних проєктів, навчальних семінарів, конференцій різних організацій, які працюють з молодими людьми; це робимо для того, щоб розширювати досвід молодих людей за межі громади;
- діяльність **Молодіжної ради** та **Молодіжного центру**, спрямована на партнерство влади, молодих людей, освітніх і культурних установ.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: ніколи не потрібно здаватися чи опускати руки. Навіть якщо не виходить, але ти вже почав, воно з часом вийде. Потрібно йти далі. Незалежно від війни, ковідів та інших обставин. Це гартує й робить нас сильнішими. Треба жити, треба вірити. Від молодих людей дуже багато чого залежить. Вони є найбільш активною частиною населення. Це стосується не лише України, а й усіх людей на землі.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- участь у навчальній програмі «Молодіжний працівник»;
- друкована продукція Ради Європи (посібники з молодіжної роботи, протидії дискримінації, освіти в галузі прав людини, отримані в подарунок);
- командна молодіжна робота.

ЮЛІЯ КРАЧКОВА, ОЛЕКСІЙ БОЙЧУК

Молодіжна рада Біляївської територіальної громади, м. Біляївка Одеської області

— ПРО МОТИВАЦІЮ

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Я отримала звання молодіжного працівника за підтримки Ради Європи завдяки участі у відповідному неформальному навчанні.

Ми переважно використовуємо друковану продукцію, посібники з молодіжної роботи, протидії дискримінації, освіти в галузі прав людини. Ми їх отримали на запит і тепер використовуємо для роботи з учнівським самоврядуванням. Більшість старшокласників пройшли ті курси, які ми пропонуємо їм. Мені нецікаво вивчати щось самій чи для себе. Ми спільно з молодими людьми, командою проходимо це. Це дуже корисно, коли ти не ставиш галочки собі, а разом з молоддю, з чаєм і печивом, проходиш завдання разом. Молоді це дуже подобається, це дозволяє об'єднувати молодих людей у команду.

Ми намагаємося долучатися до всіх міжнародних і загальноукраїнських проєктів, бо це звучить інакше й дає набагато вищі результати. Ми слідкуємо за тим, що відбувається, і намагаємося долучатися до всіх ініціатив.

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Під час війни неформальну освітню діяльність переважно здійснюють у форматі онлайн. Молоді люди й підлітки через війну стали більш закритими, ідеї та плани обмежують комендантські години. Молодіжна інфраструктура (спортивні, культурні заклади) часто закрита. Але в нас не все так погано, особливо порівняно з іншими регіонами України.

Стало більш чітким і ретельним планування.

Молодих людей стало набагато менше через евакуацію, виїзд за кордон чи в інші регіони. Важко знайти плюси тієї ситуації, що склалася зараз.

Ми плануємо пошукати шляхи для зв'язку з тими молодими людьми, які виїхали. Внутрішньо переміщені особи не постійні, вони наче у стані тимчасовості, але вони також іноді приєднуються до волонтерських акцій.

Нам дуже допомагають соціальні мережі. В Instagram і Facebook ми маємо наші сторінки, які називаються «Молодіжна рада Біляївки». У них анонсуємо події, дистанційно запрошуємо людей, спілкуємося, ділимося планами та майбутніми заходами, поширюємо інформацію. Ми висвітлюємо там графік показу фільмів, активно ведемо сторінку молодіжної ради, викладаємо «сторіс» та «рілси», ділимося подіями. Усі наші заходи відображено в мережах, це спонукає молодих людей до участі.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Ми побачили дуже високий патріотизм молодих людей. Кажуть, що війна все розставила на свої місця. Ми побачили, наскільки молоді люди, особливо старшокласники, готові бути активними, незважаючи на страх і обставини. Вони не припиняють жити, рухатися. Молоді люди хочуть допомагати – військовим, сім'ям військових, тваринам, міським ініціативам.

Молоді люди справді збираються і прагнуть щось робити, вони досягли етапу «живемо далі», коли є багато планів. Єдине – живемо «сьогодні і зараз», без далекого планування.

Молоді люди самі почали ініціювати проєкти допомоги. Збільшилися віддача, позитивний фідбек від молодих людей. **Прийшло розу-**

міння, що складні моменти нашого життя роблять нас сильнішими і дружнішими.

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Ми побачили дуже високий патріотизм молодих людей. Кажуть, що війна все розставила на свої місця. Ми побачили, наскільки молоді люди, особливо старшокласники, готові бути активними, незважаючи на страх і обставини. Вони не припиняють жити, рухатися. Молоді люди хочуть допомагати – військовим, сім'ям військових, тваринам, міським ініціативам.

Молоді люди справді збираються і прагнуть щось робити, вони досягли етапу «живемо далі», коли є багато планів. Єдине – живемо «сьогодні і зараз», без далекого планування.

Молоді люди самі почали ініціювати проекти допомоги. Збільшилися віддача, позитивний фідбек від молодих людей. **Прийшло розуміння, що складні моменти нашого життя роблять нас сильнішими і дружнішими.**

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Коли почалася повномасштабна війна, яка стала стосуватися кожного й кожної, ми не могли зрозуміти, що потрібно робити і як жити далі. Було вже нецікаво розвивати себе чи інфраструктуру. Хотілося вижити, захистити свої сім'ї та своє оточення.

Найважчим був перший місяць, коли було страшно засинати і прокидатися. Незважаючи на цей період, ми зрозуміли з нашою молодіжною радою, що потрібно діяти. Стало зрозуміло, що частину проектів не можна реалізовувати через комендантську годину та

інші обмеження. Але потрібно було вставати, шукаючи актуальні теми. Ми зрозуміли, що найбільш актуальною є допомога Збройним Силам України і внутрішньо переміщеним особам, тому це було саме те, чим ми почали займатися, зокрема **гуманітарною допомогою**.

Пізніше ми почали реалізовувати різні **благодійні заходи**, тому що виникла потреба акумуляції ресурсів для людей.

Діяльність молодіжної ради була спрямована на проведення благодійних заходів для громади: благодійний матч, «Від серця до серця», аукціон картин та інші.

Для **аукціону картин** молоді люди власноруч створювали картини – у різних стилях, з різним рівнем майстерності. Картини були виставлені на аукціоні та реалізовані за його справжніми законами (зі ставками, торгами). У фое Біляївського будинку культури за годину нам вдалося продати приблизно 25 лотів. Ідея та організація аукціону – наші. Важливо, що захід був не лише благодійним, але ще й мав культурно-мистецький характер, відбувся концерт живої музики молодих виконавців – гітара, скрипка, саксофон.

Екоакції ми присвячували майбутній перемозі нашої країни – молоді люди робили наше місто кращим, чистішим; прибирали річку та прибережну зону, готували фірмову Біляївську юшку. Молоді люди зібрали близько семи мішків сміття, після роботи ми мали ситний обід зі смачною юшкою та спілкуванням.

Екостежка Дністров'я – це не просто екостежка, це місце, яке створила молодь. Це все починалося зі школи, де хтось подав ідею, яка стала традицією, коли щороку молоді люди об'єднуються, готуються, чекають і роблять таку корисну роботу для громади.

«Від серця до серця» – це акція, яка дозволяє залучити громадськість до благодійної ініціативи. Народний ансамбль разом з молодіжною радою співали пісні для збору коштів поблизу торгових точок на міському

базарі. Ми були дуже щасливі брати активну участь і бути залученими до великої справи.

У **футбольному благодійному матчі** брали участь команди ФК «Чорноморець» і ФК «Біляївка», рахунок був 2:0 на користь «Чорноморця». Матч був дружнім, ми просто раділи тому, що змогли зібратися, пограти у футбол та провести спільно час. Одночасно ми збирали кошти на добротність.

Разом з комунальною установою «Родинне коло» ми щонеділі збираємося, допомагаємо, ініціюємо власні заходи.

У Біляївському будинку культури проходив **благодійний концерт до Дня вишиванки**, у програмі були виступи місцевих артистів, але ми також запрошували цікавих гостей. Вхід на концерт був вільним, але охочі могли залишити благодійні внески на будь-яку суму.

День відкритих дверей у молодіжній раді.

У нашому офісі на базі молодіжного центру ми проводимо дні відкритих дверей, розповідаючи молодим людям історію створення нашої організації, наші плани на майбутнє, разом насолоджуємось чаєм зі смаколиками. Ми проводили день відкритих дверей для учнів шкіл. Це був час, коли ми потребували людей для нашого молодіжного центру, тому

ми запрошували молодих людей приєднуватися. Після цих днів до нас залучилося дуже багато активних молодих людей.

Неформальна освіта. У воєнний час, коли все онлайн, ми як молодіжні працівниці і працівники стараємося дати молодим людям якомога більше всього – долучаємо до різних проєктів, навчальних семінарів, конференцій різних організацій, які працюють з молодими людьми. Це робимо для того, щоб трохи вивести молодих людей за межі громади, показати, як усе відбувається на іншому рівні. За тиждень до війни ми встигли з'їздити у Верховну Раду, учасники й учасниці отримали колосальне задоволення від такої подорожі, вони побачили, як усе працює, чим молодь займається в Києві, які є практики, що можна взяти для себе, випробувати в нас. Таке навчання дає багато ідей, показує, що зараз у тренді, що є актуальним. Потім це використовують у громаді. Молоді люди складають список ідей того, що вони можуть зробити. Це також дуже допомагає в майбутньому, під час навчання у вишах, роботи в громадських організаціях, у власній діяльності.

Також на базі молодіжного центру реалізуємо програми неформальної освіти, наприклад, курс фінансової грамотності.

Цікавим заходом нашої молодіжної ради є **«Колесо дружби»**. Ми запропонували молодіжним осередкам співпрацювати з нашою молодіжною радою: юнаки і юнки долучалися до просоціальної активності не за місцем їхнього проживання, а в сусідніх селах. У нас було головною метою зібрати сім – десять молодих людей з одного села чи містечка та виконати добру справу в іншому місті чи селі. Наприклад, місто Біляївка озвучило його план і побажання, що би хотіли покращити. Ми тоді захотіли пофарбувати стіни в молодіжному центрі. До нас завітали молоді люди з Градениць і зробили це. Своєю чергою, молоді люди з Градениць попросили нас допомогти прибрати береги їхньої річки. Ми також узяли автобус і разом з представниками влади приїхали до них, реалізували цю акцію. Тому акція і називається «Колесо дружби», що ми оберталися по всіх селах.

Академія прав людини – молоді люди писали листи ув'язненим борцям за права людини, намагаючись обґрунтувати, що кожна людина має право на самовираження.

Наша **Молодіжна рада** була створена у 2018 році, тоді вона збиралася чотири рази (чотири скликання), щоразу головуєчим або головуєчою була нова людина. Засновником молодіжної ради та її ініціатором був Костя Кравчук, він тоді навчався в школі у 8 класі. Він звернувся до голови нашої міської ради й розповів про свою ідею; його підтримали. Відтоді створена така організація – Молодіжна рада. До неї долучалися молоді люди з різних галузей і для різних галузей. Молодіжна рада відкрита для всіх людей віком 16 – 35 років. Це не робота, це хобі. Ти приходиш і отримуєш задоволення від своєї праці. Ти надихаєшся, ти реалізуєш свої ідеї, ти проявляєш себе, робиш кращим себе і тих, хто тебе оточує, працюєш на гарних і позитивних емоціях. Молодіжна рада складається в нас з 22 молодих людей з міста Біляївка. Близько року тому ми відвідали села, які належать до Біляївської територіальної громади (Градениці, Широку Балку, Мирне, Майори, до Кагарлика не доїхали, на жаль). До повномасштабного вторгнення ми

відвідували різні всеукраїнські та міжнародні заходи, наприклад, міжнародний саміт мерів у Києві, де ми презентували наші плани, ідеї, заходи.

Молодіжний центр – це відкритий простір, до якого може завітати кожний і кожна, це місце, яке було створено саме для молоді. Там можна відпочити, включити телевізор, є різні розважальні ігри, обладнання для творчості – завжди можна знайти, чим зайнятися. Це насправді невеликий кабінет, але повний різних цікавих речей. Ми не плануємо роботу на рік-два вперед, ми зустрічаємося раз на два тижні в молодіжній раді та вирішуємо, що ще ми хочемо зробити; які є ідеї, хто їх підтримує чи ні, тоді вже плануємо, як це реалізовувати.

Влада міста нас підтримує, це наше спільне рішення – упроваджувати молодіжну роботу. Після того, як ми обґрунтували доцільність створення та функціонування молодіжної ради, влада відкрита до комунікацій. Ми можемо зателефонувати заступниці Біляївської міської голови, запропонувати їй нашу ідею, вона може розповісти різні нюанси, порадити, як краще організувати процеси, і допомогти з ідеями. Також у нас є така цікава й добра жінка, яку звать Тетяна Маленська, начальниця управління спорту та туризму, яка завжди допомагає нам з проведенням наших заходів, ми завжди їй дуже вдячні. Вона знаходиться в нашому Будинку культури, на першому поверсі, а ми на другому. Щоразу, коли в нас щось іде не так, ми заходимо до неї, і вона завжди допомагає. З нею можна спілкуватися 24/7, вона завжди порадить і вислухає. У нас є повна допомога від влади, ми завжди можемо звернутися до будь-якої людини. Насправді це тому, що ми завжди позитивні та орієнтовані на покращення нашого міста. Нам хочеться, щоб люди не просто «щось чули» про Одеську область, а знали наше місто, щоб воно було відоме по всій Україні, а може, і далі.

Партнерами молодіжної ради є будинок культури, організація «Родинне коло», спортивна школа. Ми навіть слово партнер не вживаємо – ми просто спілкуємося, допомагаємо одне

одному й завжди ідемо назустріч одне одному. У нас є дуже гарна школа танців «Little stars», ми разом з цією школою та її керівником, Катериною Норенко, можемо втілити багато різних ідей і провести цікавих заходів. Дуже класно, коли ти можеш звернутися до будь-якої людини та почути позитив у відповідь. Молодіжний центр співпрацює зі Шкільним парламентом.

До діяльності молодіжної ради залучені школярі, особливо старшокласники. Вони всі на одній хвилі. Молодіжна рада показує дуже класний приклад для молодих людей, вона пропонує різні гуртки, секції, проекти. Ініційовані молодіжною радою, вони хвилиною йдуть по громаді і створюють вагомий результат. Це гарний приклад, коли молодіжна рада розпочинає, а інші підхоплюють.

Заступниця мера Олена Кравченко завжди підтримує молодіжний рух. Це все стало дуже актуально під час війни, хоча вона починала ще до війни. Зараз важко щось запланувати, звичайній людині навіть домашній графік важко спланувати. Тому молодіжна рада працює за схемою «зараз і якомога швидше». Є нагальна потреба – люди збираються й шукають можливості для її вирішення.

Громада в нас дуже дружна. Ми спільно можемо багато питань вирішити. Усе починається зі школи, з учнівського самоврядування. Пізніше молоді люди приєднуються до діяльності молодіжної ради. Це люди, які готові брати участь, активісти. Немає такого, щоб когось заставляли. У молодих людей є цей поклик душі, і це круто.

У нас перед входом до Біляївської міської ради написано – «Біляївська міська рада, дружня до молоді та дітей». Так воно і є.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Ніколи не потрібно здаватися чи опускати руки. Навіть якщо не виходить, але ти вже почав, воно з часом вийде. Потрібно йти далі. Незалежно від війни, ковідів та інших обставин. Це гартує і робить нас сильнішими.

Треба жити, треба вірити. Від молодих людей дуже багато чого залежить. Вони є найбільш активною частиною населення. Це стосується не лише України, а й усіх людей на землі.

АНЖЕЛА ТИМЧЕНКО, РОМАН ГОМОЛЯКО

Ніжинський міський молодіжний центр
(м. Ніжин, Чернігівська обл.)

«... моменти інклюзивності й молодіжної роботи в широкому розумінні; роздуми над новою цільовою аудиторією, яку ми ще не охопили; розуміння важливості участі молоді в процесі творення молодіжної роботи та визначення потреб молодих людей перед тим, як щось робити».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС – діяльність Ніжинського міського молодіжного центру.

Коли розпочалось повномасштабне вторгнення, ми переорієнтували нашу роботу, тому що була гостра необхідність у покритті гуманітарних потреб населення. Ми **залучили величезну кількість молодих людей до волонтерства** на базі Співдія Хаб. А потім ми зрозуміли, що немає вже такої гострої потреби в гуманітарній допомозі й потрібно вже потроху відновлювати роботу з молодими людьми.

Нам вдалося залучити **психологиню** до роботи в молодіжному центрі. Разом з командою молодіжної ради створили проєкт **«Волонтерські посиденьки»** – об'єднання волонтерів, неформальні зустрічі з метою гуртування, синергії й відновлення ресурсів. Запустили проєкт **«Ніжин Спортивний»** – фітнес-тренування на свіжому повітрі з молодими людьми. Почали відновлювати **заходи**: кінопокази, воркшопи з медіаграмотності, майстерні з виготовлення окопних свічок, свічок з вошини, флікерів, майстер-класи з малювання тощо. Відновили напрям **неформальної освіти**: локальні онлайн-тренінги «Активні громадяни» Британської ради, програма з медіаграмотності «Розумію» від ГО «Інша освіта», програма підтримки волонтерів у межах проєкту «Дозрілі», програма «Молодіжний працівник», Лабораторія відповідальних громадян.

Ми дбали про **відновлення ресурсів наших волонтерів**: відправляли їх у поїздки, зокрема

в Латвію й Карпати, подавали на стипендію міського голови, відзначали до Дня молоді, вручали наш мерч тощо.

Ми **реєструємо учасників** наших заходів та відвідувачів нашого коворкінгу.

Проводимо **відкриту молодіжну роботу** на базах середніх, фахових і вищих закладів освіти. Також практикуємо виїзди в старостинські округи громади. **Співпрацюємо** з бібліотекою, молодіжною радою, спільнотою молодіжних працівників і працівниць.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: досліджувати актуальні потреби цільової аудиторії, щоб дійсно допомагати тим, хто цього потребує, і тими ресурсами, які дійсно їм потрібні. Дбати про власні ресурси, про їх відновлення.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- знання та усвідомлення інклюзивності й молодіжної роботи в широкому розумінні;
- роздуми над новою цільовою аудиторією, яку ми ще не охопили;
- робота з приєднаними старостинськими округами;
- розуміння важливості участі молоді у процесі творення молодіжної роботи і розуміння важливості визначення потреб молодих людей перед тим, як щось робити.

АНЖЕЛА ТИМЧЕНКО, РОМАН ГОМОЛЯКО

Ніжинський міський молодіжний центр
(м. Ніжин, Чернігівська обл.)

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Перш за все, це **команда, об'єднана цінностями** молодіжної роботи; команда, яка розуміє важливість розвиватися самим, щоб розвивати молодь і розвиватися разом з молоддю. А потім ця команда вже знайде потрібні матеріальні та нематеріальні ресурси.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

У проєкті «Молодь за демократію в Україні: Фаза I»⁶⁵ це моменти **інклюзивності** й молодіжної роботи в широкому розумінні; роздуми над новою цільовою аудиторією, яку ми ще не охопили; це робота з приєднаними старостинськими округами; це розуміння важливості **участі молоді** у процесі творення молодіжної роботи і це розуміння важливості **визначення потреб молодих людей** перед тим, як щось робити.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Коли розпочалось повномасштабне вторгнення, то ми переорієнтували нашу роботу – робота з молоддю в перший період відсунулась на задній план, тому що була гостра необхідність у покритті гуманітарних потреб населення. Тому на базі молодіжного центру

ми створили платформу «СпівДія Хаб Ніжин». Ми долучили до співпраці як міську владу, так і партнерів. Звісно, ми запартнерились також з організаціями, з якими працювали, з молодими людьми – це громадські організації й заклади освіти. Ми **залучили величезну кількість молодих людей до волонтерства** на базі програми «СпівДія Хаб». Молодь опанувала весь цикл гуманітарного реагування: від збору запитів про потреби населення громади до моменту видачі, тобто, збір, опрацювання, call-center, кейс-менеджмент, конфлікт-менеджмент (коли люди приходять і чимось незадоволені), допомога в оформленні заявки, фасування, видача. Це було з березня до травня. А потім ми зрозуміли, що немає вже такої гострої потреби в гуманітарній допомозі й потрібно вже потроху відновлювати роботу з молодими людьми.

«СпівДія» дала нам можливість фахово залучити **психологиню** до співпраці, бо в нас у цьому була потреба, з якою ми входили в 2022 рік. Ми планували провести адвокаційну кампанію щодо внесення змін до штатного розпису й адвокатувати введення ставки психолога. Ми досліджували потреби і проблеми молоді, і молодь сказала, що найбільша проблема – це булінг в освітньому середовищі, тому надання безкоштовної професійної психологічної допомоги було необхідним. І завдяки програмі «СпівДія Хаб» цю потребу ми змогли задовольнити. Наша психологиня почала працювати з волонтерами та волонтерками й командою молодіжного центру щодо відновлення ресурсів, надавати першу психологічну допомогу тощо.

Які напрями діяльності вашого молодіжного центру зараз?

Ми разом з командою молодіжної ради створили проєкт **«Волонтерські посиденьки»** – це об'єднання волонтерів, неформальні зустрічі з метою гуртування, синергії й відновлення ресурсів.

65. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>

Далі ми пішли в спорт. Ми зрозуміли, що фури розвантажувати – то добре, то класний такий спосіб фізичного розвантаження, коли вже мозок кипить, але це фізична втомлюваність. Тому ми запустили проєкт **«Ніжин спортивний»** у співпраці з міським центром «Спорт Для Всіх». Був момент, коли неможливо було проводити масові заходи, наприкінці квітня – на початку травня, то ми робили реєстрацію і десь від 15 до 20 людей запрошували на заняття спортом. Було фітнес-тренування плюс новий вид спорту, усе фільмували, знімали ми все це професійно, а потім робили гарний відеоролик з субтитрами й викладали в наші соціальні мережі, щоб ті, хто не долучився, мали можливість подивитися й повторювати собі. Це були наші два дні на тиждень по півтори години, коли ми просто ставили все на паузу, зачиняли двері закладу й ішли на свіже повітря, щоб займатися спортом.

Ми зрозуміли, що це класний спосіб відновлення ресурсів. Спорт дуже зайшов, адже саме з нього, можна сказати, і почалось **молодіжне відновлення**, відновлення роботи, не прив'язаної до «гуманітарки». Ми почали активно «відвойовувати» наше право бути

молодіжним центром і просто працювати з молодими людьми, а не за гуманітарним напрямом.

Також у МЦ є напрям **неформальна освіта**. У співпраці з громадською організацією «Лабораторія ініціативної молоді» проводимо локальні онлайн-тренінги «Активні громадяни» Британської ради; є програма з медіаграмотності «Розумію» від ГО «Інша освіта»; проводимо воркшопи; є програма підтримки волонтерів у межах проєкту «До зрілі», програма «Молодіжний працівник», Лабораторія відповідальних громадян. Лабораторія відповідальних громадян – це наш проєкт, який ми реалізуємо як домашнє завдання в межах проєкту «Молодь за демократію в Україні: II Фаза», це молодіжна робота, інформована про травму.

У нас почали відновлюватись **заходи**, дуже великої популярності набули творчі майстерні, це спосіб виготовити щось гарне, цікаве і це створення простору для спілкування, де можна відпочити, переключитись і зосередитись на виготовленні картини, брелока чи чогось іще.

До речі, було таке, що коли люди проходили до нас на творчі майстерні, то саме завдяки цьому вони долучились до наших інших заходів, і тоді вони вже стали нашими активними волонтерами. Є дівчинка, яка прийшла як волонтерка, а тепер вона фахівчиня з молодіжної роботи вже в штаті молодіжного центру. З найактивнішими учнями ми влітку змогли на тиждень разом поїхати в Латвію для відновлення ресурсів. Також частина волонтерів їздила в Карпати. Тобто ми дбали про тих, які в нас «живуть»; щоб вони **відновлювались**. І найактивніших подавали на стипендію міського голови – одна дівчина отримувала її пів року. Хтось був відзначений до Дня молоді. Окрім того, усі волонтери мерч наш отримали. Ми старалися нікого не забути. Посвідчення волонтерів ми зробили 15 людям, включно з нами як командою молодіжного центру.

У нас зараз почався сезон «гастролей» навчальними закладами, бо в нас **відкрита молодіжна робота** на базах навчальних закладів. До речі, школи зацікавились і почали запрошувати нас до себе з майстернями флікерів, бо стало темно, вуличного освітлення немає, то флікери зараз – тема «топчик». До речі, для статистики порахували, що на наступному тижні в нас лише майстерень з виготовлення флікерів – 33 за п'ять днів (з понеділка до п'ятниці), і це все по школах, лише одна – дві будуть у молодіжному центрі. І це тільки флікери, а ще є кінопокази, воркшопи з медіаграмотності, майстерня з виготовлення окупних свічок, майстерня з виготовлення свічок з воцини, майстер-клас з малювання від арт-терапевтки тощо.

Хто є вашою цільовою аудиторією?

Ми розширили вікові межі **цільової аудиторії** – багато працюємо з віковою категорією 10 – 14 років, починаючи з 5 класу, з 10 років і до 40 років, а якщо категорія молодіжних працівників, то там без крайньої межі.

У нас зараз майже всі відвідувачі нові, вони до нас вперше у воєнний час прийшли. Щоразу багато новеньких з'являється, тому що їх підтягують наші нові волонтери, і, звісно ж,

ми розширили наші можливості й види діяльності нові для себе відкрили, зараз упроваджуємо.

На кожен захід у нас реєстрація через Google-форму. Також **реєструємо учасників** не лише заходів, а й нашого коворкінгу, тобто людей, які приходять до нас просто посидіти, послухати пари чи просто перечекати, таких близько 50 людей. Ну і звісно ж, психологиня, яка проводить індивідуальні консультації, також веде облік людей.

Внутрішньо переміщених осіб небагато, але, дійсно, вони є, і вони беруть у нас участь у заходах, навіть у квесті по місту брали участь і посіли призове місце.

З ким співпрацює ваш молодіжний центр?

У межах нашої громади **співпрацюємо** з середніми, фаховими й вищими закладами освіти (там, де є наша цільова аудиторія, то там ми точно будемо). Плюс спільнота працівників і працівниць. Також це бібліотека, яка завжди підтримує ініціативи і першою на собі тестує навчальні програми. І з молодіжною радою активно співпрацюємо. Також практикуємо виїзди в старостинські округи громади.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Період діяльності гуманітарного штабу був дуже важкий, стресовий, але це дало такий **досвід**, який підвищив нашу **стресостійкість** (і не лише нашу, а й наших волонтерів), навички конфліктменеджменту, ми стали більш **гнучкими й мобільними**. І завдяки цій роботі в нас з'явилися люди, організації, з якими ми налагодили партнерство. І не загубилися ті волонтери й активісти, які б могли загубитися, вони в нас розкрилися й почали долучатися до діяльності молодіжної ради, уже стали її членами і членкинями чи

просто волонтерами, почали цим займатись і розвиватися. А почалось все з того, що вони прийшли до нас поволонтерити, вони прийшли до нас на захід, випадково дізналися про нашу діяльність чи просто ми до них колись приходили в клас проводити якийсь захід, і захопилися. Тобто це **розширення команди, нова цільова аудиторія, прокачка волонтерів, налагодження партнерства**, тому що спільна біда об'єднує.

Мені ще запам'ятався перший місяць, коли думки були тільки вижити і зберегти свою родину цілою й неушкодженою, а потім починають писати партнерські організації і пропонувати допомогу, і ця **підтримка надавала силу й наснагу рухатися далі**, це мотивувало.

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Досліджувати потреби цільової аудиторії, з якою працюємо, щоб не «завдавати добро», не псувати людей, не привчати їх до паразитарного ставлення, а дійсно допомагати тим, хто цього потребує, і тими ресурсами, які дійсно їм потрібні.

І обов'язково **дбати про власні ресурси**, про їх відновлення, бо згоріти можна дуже швидко. Пам'ятати, що життя триває. Хто знає, скільки ще може тривати війна? Але ж ми не можемо починати своє життя тільки тоді, коли настане перемога, яка обов'язково настане. Ми вже маємо готуватися до того, що нам треба буде робити, коли вона настане, і вже щось робити задля того, щоб вона настала швидше.

ВІКТОРІЯ БЕЗСМЕРТНА

Громадська організація
«Інститут Креативних Інновацій»
(м. Житомир)

«Я виросла на цінностях Ради Європи як громадська діячка. Рада Європи дала розуміння й усвідомлення безпечного та комфортного простору для молодих людей. І ми зараз з командою намагаємося то втілити в життя. У роботі молодіжного центру використовуємо матеріали, розроблені Радою Європи: «Компас», «Скажи своє слово», «Закладки», «Знак якості молодіжних центрів», «Інструмент самооцінки молодіжної роботи», гру «Країна Гідності». Для нас важливо не просто робити щось для молодих людей, важливо запитувати їхню думку – так ми будуємо наш молодіжний центр».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС – створення молодіжного центру на базі громадської організації.

Створення молодіжного центру розпочалась з **оцінювання потреб молоді** міста Житомир (кінець 2019 – початок 2020 року), а потім молодих людей області (кінець 2020 – початок 2021 року). І за результатами більше 80% опитаних сказали, що молодіжний центр потрібен.

Працюємо ми методом спроб і помилок, бо після 24 лютого ти починаєш руками прощупувати, що і як можна робити, що заходить молодим людям, а що ні. У нас є **форма зворотного зв'язку** для молодих людей – вона універсальна для всіх заходів, які відбуваються в молодіжному центрі, у нас QR-коди розміщені, які молоді люди можуть відсканувати й залишити відгук. І ми то все аналізуємо, бо хочемо знати не просто про те, як пройшов той чи той захід, а й про те, що їм узагалі хотілось би бачити. Ми проводили також опитування в Instagram, Telegram серед молодих людей, запитували їхню думку і їхнє бачення, чого би їм хотілося.

Ми створили молодіжний центр на базі громадської організації за рахунок проекту, але в нас не було чітко визначено перелік заходів, це була варіативна частина. Ми **молодіжний центр наповнюємо тим, що дійсно цікаво молодим людям**. Ми проводимо

заходи практично щодня, і не один, а два-три заходи. У нас проходять English Speaking Club, вечори настільних ігор. Є напрям неформальної освіти, консультаційний напрям (психологічна консультація, юридична й у майбутньому кар'єрне консультування), у нас є коворкінг, культурно-дозвіллевий напрям, йога, ми пропонуємо організаційно-інформаційний напрям (молоді люди можуть звернутися до нас, щоб провести якийсь захід, ми надаємо приміщення і, якщо потрібно, допомагаємо з організацією).

КЛЮЧОВА ПОРАДА: не боятись! Вірити в себе й у тих людей, які поруч. Довіра важлива для будь-якої роботи. Спілкуватися з молодими людьми і працювати насамперед разом з ними і для них.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- посібник «Компас»;
- «Скажи своє слово»;
- «Закладинки»;
- «Знак якості молодіжних центрів»;
- Інструмент самооцінки молодіжної роботи;
- гра «Країна Гідності».

ВІКТОРІЯ БЕЗСМЕРТНА

Громадська організація «Інститут Креативних Інновацій» (м. Житомир)

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Проєкт зі створення молодіжного центру до нас зайшов завдяки моєму особистому досвіду та досвіду нашої організації. Це свідчить про **професійність і якість нашої роботи**. Цей кейс дав можливість самоусвідомлення власної самоцінності. Я не вважала себе мегакрутою. У мене є всілякі класні досвіди, якими я можу ділитись, не завжди в мене все виходило ідеально, але я намагалась свою роботу робити якісно й бути людиною у ставленні до людей. **Права людини понад усе** – для мене це не просто слова.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Я виросла на цінностях Ради Європи як громадська діячка.

Рада Європи дала **розуміння й усвідомлення безпечного та комфортного простору для молодих людей**, як його можна будувати і яким він має бути. І це все ми зараз робимо з командою, ми намагаємося це втілити в життя. Ми не хочемо бути молодіжним центром для галочки, ми не хочемо робити кількісні показники – треба, бо в нас проєкт. Ми хочемо

бути дійсно для молодих людей і робити це разом з молодими людьми.

Ми **в роботі молодіжного центру використовуємо матеріали, розроблені Радою Європи**: «Компас»⁶⁶, «Скажи своє слово»⁶⁷, «Закладинки»⁶⁸, «Знак якості молодіжних центрів»⁶⁹, «Інструмент самооцінки молодіжної роботи»⁷⁰, гру «Країна Гідності».

Для нас важливо, щоб **молодіжний центр базувався на цінностях**, щоб він був про права людини. У нас буває, що на одному заході сидять представники і представниці різних спільнот і в нас нема конфліктів, бо ми проти дискримінації, у нас безпечний простір для різних людей.

Важливо не просто робити щось для молодих людей, важливо **запитувати їхню думку**. Так ми будуюмо наш молодіжний центр, апріорі, за замовчуванням.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Колись, ще у 2013 році, я побувала на тренінгу Ради Європи для мультиплікаторів освіти з прав людини й на опційній сесії дізналася, що є молодіжні центри Ради Європи, це мене тоді надихнуло, бо я розуміла, що це актуально й важливо для молодих людей, зокрема Житомира. Але тоді я просто була студентка, досвіду роботи в організаціях у мене не було і я не могла рухати цю історію. Я дуже довго ходила з цією ідеєю, потім, коли почала працювати в громадській організації, ми стали про це розмовляти.

66. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

67. Скажи своє слово: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

68. Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

69. Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Добра практика в молодіжних центрах. URL: <https://bit.ly/2WE2gRa>

Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Роль цінності і вплив молодіжних центрів. URL: <https://bit.ly/3haocx1>

Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Управління якістю в молодіжних центрах. URL: <https://bit.ly/3nKsNbx>

70. Інструмент самооцінки молодіжної роботи. URL: <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-ukrainian/168098b16a>

Після базового тренінгу програми «Молодіжний працівник» у 2019 році в Житомирі ми й інші активні молоді люди вирішили спитати молодих людей, чи потрібен молодіжний центр. Ми здійснили **оцінювання потреб молоді з акцентом на молодіжний центр** через опитувальник і фокус-групи. Спочатку ми запитували молодих людей у місті (кінець 2019 – початок 2020 року), а потім молодих людей в області (кінець 2020 – початок 2021 року). Більше 80% опитаних сказали, що молодіжний центр потрібен. Це дало можливість рухати цю історію далі. У мене, щоб розмовляти з владою, уже були **аргументи**, що то не я придумала, що треба молодіжний центр, а дійсно молоді люди про це говорять. Ми працювали з управлінням, але зі всіма нами трапилось 24 лютого, і з'явилися зовсім інші пріоритети...

Але в цей час UNICEF заходив у Житомирську область з великим проектом і шукав організацію, яка працює в молодіжній галузі. Ми прописали проектну заявку. Спочатку ми говорили про те, що молодіжний центр буде як комунальна установа. Але коли ми почали рухати процеси, то зрозуміли, що під час воєнного стану відкрити комунальну установу нереально, бо більшість комунальних установ закриваються, а депутати й депутатки не розуміють, навіщо створювати ще одну. І я постала перед вибором – чи я просую історію з комунальною установою, чи ми беремо приміщення в оренду на комерційній основі й запускаємо роботу молодіжного центру. Люди, які працюють з проектами, знають, що часу в тебе не так багато, є часові межі. І ми з командою прийняли рішення, що **робимо молодіжний центр на базі громадської організації**.

Працюємо ми методом спроб і помилок, бо після 24 лютого ти починаєш руками прощупувати, що і як можна робити, що заходить молодим людям, а що ні. У нас є **форма зворотного зв'язку для молодих людей** – вона універсальна для всіх заходів, які відбуваються в молодіжному центрі, у нас QR-коди розміщені, які молоді люди можуть

відсканувати й залишити їхній відгук. І ми то все аналізуємо, бо хочемо знати не просто про те, як пройшов той чи той захід, а й про те, що їм узагалі хотілось би бачити. Ми проводили також опитування в Instagram, Telegram серед молодих людей, запитували їхню думку і їхнє бачення, чого би їм хотілося. Ми думаємо про оцінювання потреб, щоб зробити його великим і комплексним, бо нам цього дуже не вистачає в роботі.

Ми створили молодіжний центр на базі громадської організації за рахунок проекту, але в нас не було чітко визначено перелік заходів, це була варіативна частина. Ми **молодіжний центр наповнюємо тим, що дійсно цікаво молодим людям**. Із того, що найбільше заходить, – це змістовне дозвілля, культурно-дозвіллеві заходи, квартирники дуже популярні, майстер-класи – щось помалювати, розписати, арт-терапія має попит серед молодих людей, зараз запустили індивідуальні консультації. У нас у молодіжному центрі є можливість безкоштовних психологічних, юридичних консультацій, і передбачаємо, що буде можливість у молоді отримати безкоштовні консультації і в кар'єрного консультанта. Ми проводимо заходи практично щодня, і не один, а два-три. У нас є план на місяць, ми, звісно, можемо його коригувати. Наприкінці кожного тижня ми публікуємо графік на наступний тиждень у наших соціальних мережах (Telegram, Instagram, Facebook). У нас є реєстраційні форми, за день до заходу кожній людині приходиться повідомлення про підтвердження участі. Є в нас English Speaking Club, вечори настільних ігор. Є напрям неформальної освіти, коворкінг, культурно-дозвіллевий напрям, йога; ми пропонуємо організаційно-інформаційний напрям (молоді люди можуть звернутись до нас, щоб провести якийсь захід, ми надаємо приміщення і, якщо потрібно, допомогу з організацією).

Цільова аудиторія проекту – це молоді люди 14 – 24 років, але ми не обмежуємось цими рамками, до нас приходять різні люди. У нас є постійні відвідувачі, ми

їх знаємо уже в обличчя. Через реєстраційну форму збираємо контакти, бо це важливо. У базі вже **більше тисячі людей, постійних 50 людей** точно. До нас, між іншим, велика кількість внутрішньо переміщених осіб ходить, і вони дають такий зворотний зв'язок і відгуки, що тобі прямо хочеться сісти й розридатись, бо кажуть, що тут таке класне місце, де є можливість для них поспілкуватися, адаптуватися до міста, знайти нових друзів. У нас є настільні ігри, у гравців є окремий чат, своя спільнота. Ми також **їздимо по громадах** з різними міні-тренінгами, ворк-шопами для молоді. Крім того, я розумію, наскільки **важливо працювати з тими, хто працює з молодими людьми**. Тому ми проводимо періодично заходи, зустрічі для тих, хто працює з молодими людьми, щоб розповісти про себе, про нашу діяльність.

У нас **приміщення** в 220 кв. м: чотири кімнати, дві з яких більші, що вміщують до 20 людей, і дві трішки менші, що вміщують до 15 людей. Одна з цих кімнат – це робочий простір для команди, але коли немає заходів, то ми можемо розходитись по будь-яких кімнатах. А ще ми молодих людей запрошуємо на коворкінг: прийти, попрацювати. Узагалі **простір дуже мобільний**: у нас складні столи, складні стільці й багато крісел-мішків, є полиця з книжками, є ще міні-бібліотека, де молоді люди можуть узяти почитати книжки, два санвузли, невеличка кухня, є скляний хол, ми називаємо його колба, там східці на другий поверх, де розташований молодіжний центр; ці східці зашиті склом, і в цьому холі ми проводимо квартирники, там дуже атмосферно, молоді люди це люблять, вони приходять просто фотографуватись

у цю локацію, на першому поверсі зробили фотозону. Біля входу в нас є рецепція, де хтось з молодіжних працівників/працівниць сидить, тому людина, яка заходить, не губиться, їй є, кого запитати, їй можуть провести екскурсію або скоординувати, провести на захід. У нас у приміщенні укриття немає, але в приміщенні навпроти через 50 метрів є бомбосховище, і під час повітряних тривог, якщо в нас заходи, ми всі туди йдемо. Якщо є можливість проводити захід там, ми його проводимо, ми часто в настолки граємо в бомбосховищі, у нас там і тренінги були. І навіть якщо в нас немає заходів, то одне з наших правил: якщо повітряна тривога, то ми йдемо в бомбосховище, бо ми за безпеку.

Графік роботи в будні дні з 10:00 до 20:00, але дуже часто, якщо в нас настільні ігри, то закінчуємо і о 22:00. А у вихідні з 11:00 до 20:00. Молодіжний центр працює без вихідних. У команди молодіжного центру є вихідні. У нас зараз вісім молодіжних працівників і працівниць: є координаторка молодіжних працівників і працівниць і я – координаторка всього проєкту, є операційна менеджерка й адміністратор. У них є два вихідні на тиждень стабільно, але вони просто обирають дні, коли їм зручно.

Проєкт розрахований до липня 2023 року з можливістю продовження, а втім, ми з командою проговорюємо, як ми можемо забезпечити **сталість**, можливо, це варіант якогось соціального підприємництва, можливо, візьмемо приміщення в оренду на пільговій основі чи ще щось.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Найбільше, що нам вдалося досягти, – це створити **безпечний і комфортний простір для молодих людей**, де вони можуть

поспілкуватися між собою, куди вони йдуть із задоволенням. Коли були затяжні повітряні тривоги, ми скасовували заходи, працювали дистанційно, а нам писали: коли ви вже знову будете щось проводити? Коли ти чуєш від молодих людей, що у вас тут так класно, круто, атмосферно й душевно і ми хочемо до вас повертатись, – це ті результати, для яких ми працюємо.

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Не боятися! **Вірити в себе і в тих людей, які поруч.** Довіра важлива для будь-якої роботи. **Спілкуватися з молодими людьми і працювати передусім разом з ними і для них.** Не придумувати рішень, не поговоривши з ними.

ВОЛОДИМИР СОНЬКО, ЛЮДМИЛА ЛУК'ЯНОВА

Українська асоціація молодіжних рад

«Підходи Ради Європи наскрізно проходять у наших проєктах, багато інструментів, корисних практик лягло в основу всього, що ми робили. Молодіжні ради – це консультативно-дорадчі органи, це залучення молоді до прийняття рішень. Дуже часто користуємося Переглянутою Європейською Хартією участі молоді в місцевому та регіональному житті, посібниками «Скажи своє слово!», «Компас».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС – діяльність Української асоціації молодіжних рад.

На основі результатів дослідження про стан молодіжних рад ми провели **V Національний діалог між молодіжними радами України**, на якому була можливість перейняти кейси роботи від тих, хто не зупинив свою діяльність, отримати інформацію про інструменти антикорупційної діяльності, обговорити переформатування молодіжної політики під час війни тощо.

З цього впливля **відновлювальна програма «Збройні сили молодіжних рад України»**, яка мала на меті створення проєктних рішень для роботи молодіжних рад в умовах війни.

Також **за підтримки проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза II»** протягом двох тижнів **ми провели чотири майстерні**, які стосувалися роботи молодіжних рад.

Видали методичний посібник «Комунікації молодіжних рад під час війни», який висвітлює інструменти комунікації в соціальних мережах під час воєнного стану.

Відзняли **документальну кінострічку «Молодіжний фронт України»** – унікальну історію головної героїні з Маріуполя, яка вижила під час воєнних злочинів Росії та геноциду українського народу в місті.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: варто розуміти, що **молодіжна політика, молодіжна робота – на часі зараз!** І вони мають бути актуальними, їх не можна втрачати ні на рівні громади, ні на регіональному рівні, ні на національному. Зараз влада йде назустріч, завдяки цій взаємодії, яка є сьогодні, молодіжна робота може бути кроссекторальною, міжрегіональною.

Робити те, що насправді цінне, не за власним запитом, а **за запитом молодих людей**.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- Переглянута Європейська Хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті⁷¹;
- «Скажи своє слово!»⁷²;
- «Компас»⁷³.

71. Переглянута Європейська Хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

72. Скажи своє слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

73. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

ВОЛОДИМИР СОНЬКО, ЛЮДМИЛА ЛУК'ЯНОВА

Українська асоціація молодіжних рад

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Не спати або спати по дві – три години інколи :)

Необхідна **підтримка органів влади**: якщо це місцеві ініціативи, то це обласні департаменти та органи місцевого самоврядування, якщо національні, то Міністерство молоді та спорту України. Активне залучення коштів з цільових молодіжних програм.

Залучення грантових ресурсів, які нам також допомагали.

У реалізації практик нам допомогли **партнери** – у контексті експертності, часткового фінансування.

Активна громадянська позиція та ентузіазм молодіжних рад й активістів, а також **високий рівень експертизи** керівного органу Асоціації були важливими в роботі. Ми зазвичай на своєму прикладі показуємо, як потрібно робити, що потрібно, і т. ін. І це той нематеріальний ресурс, який нам потрібен.

Плюс до того, ми є справді **національною платформою** й маємо доступ до кожного куточка України. Тому, своєю чергою, це підсилення від молодіжних рад і молодих людей. Без них ми би не змогли реалізувати такий широкий спектр активностей.

Був **запит**, і була **швидка реакція**. Це момент комунікації між нашими членами, інститутами громадянського суспільства, партнерами. Це також відіграло роль у реалізації цих практик.

Багато інструментів, корисних практик Ради Європи лягло в основу всього, що ми робили. Зокрема описані практики передбачали співпрацю з представниками та представницями органів місцевої влади та молодіжних організацій для спільного сприяння посиленню **участі молоді** й громадської активності як у селах, так і в містах України (зокрема молодих людей з інвалідністю, молоді 3-поміж меншин, а також молодих мігрантів, біженців і внутрішньо переміщених осіб), шляхом розвитку спроможності зацікавлених сторін молодіжної політики та підвищення якості молодіжної політики й роботи з молоддю згідно зі стандартами Ради Європи.

Формат 50X50, який використовує Рада Європи, ми теж намагаємося запроваджувати, запрошуємо представників органів влади, департаментів, управлінь молоді й ті організації, що долучені до роботи з молодіжними радами, на наші Національні Діалоги.

Звісно **права людини**, ми завжди про це говоримо.

І саме молодіжні ради – це консультативно-дорадчі органи, це залучення молоді до прийняття рішень. Дуже часто користуємося Переглянутою Європейською Хартією участі молоді в місцевому та регіональному житті⁷⁴, посібниками «Скажи своє слово!»⁷⁵, «Компас»⁷⁶.

Активна співпраця з Радою Європи вилилась у наші чотири майстерні, на яких ми заглибили молодіжні ради в практики і принципи роботи Ради Європи.

74. Переглянута Європейська Хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

75. Скажи своє слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

76. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Асоціація заснувала інструмент, якого не існувало раніше, – **Національний діалог між молодіжними радами України**, на якому піднімають різні питання, актуальні для молодих людей. Після повномасштабного вторгнення ми провели V Національний Діалог. На той час ми вже мали карту стану молодіжних рад і надали їм можливість перейняти кейси роботи від тих, хто не зупинив свою роботу. У межах співпраці з Офісом добросовісності Національного агентства з питань запобігання корупції ми надали частину інструментів антикорупційної діяльності, Міністерство молоді та спорту окреслило чітку картину в переформатуванні молодіжної політики під час війни тощо.

Ми отримали інформацію про ситуацію від обласних молодіжних рад. У нас є чат-комунікація між усіма обласними молодіжними радами України. Нам дуже легко отримати інформацію, бо вони напряму звертаються і до обласних державних адміністрацій, і до різних молодіжних рад. Ця карта дала початок масштабного **дослідження**, яке ми проводили протягом трьох місяців, оцінювали, що відбувається з молодіжними радами, і ситуацію з інститутами громадянського суспільства, які входять до них, досліджували їхню взаємодію між собою, у що переформатувалася діяльність, які вектори роботи зараз. Усі подальші практики спиралися лише на прямий **запит**. Без цього ми рух не могли би продовжувати.

Ми стикнулися з тим, що 62% молодіжних рад призупинили свою діяльність, і в них був запит: **«А що ми маємо робити?»**. Саме тому Асоціація спільно з громадською організацією «Центр розвитку соціального капіталу» вирішила дати їм **конкретні вектори, куди можна рухатись**.

Нам було вкрай важливо показати, як зараз виживають молодіжні ради. Зокрема, ми

представили **кейс** молодіжної ради Первомайська Харківської області – як вони співпрацюють із владою, що вони роблять для молодих людей; кейс молодіжного конгресу Зборівщини Тернопільської області, що не втратив функцію дорадчості, там проводять стажування в органах місцевого самоврядування, збирають кошти на Збройні Сили України; кейси Київської обласної ради, яка змогла надавати психологічну підтримку й допомогу у створенні місцевих молодіжних рад; кейси молодіжних рад Луганської і Донецької областей, які взагалі перемістились і почали створювати молодіжні ради в областях, де тимчасово перебувають зараз, та інші. Це нас надихає. Потужні були кейси, і нам на цьому діалозі було важливо не просто їх показати, тому ми згодом сформували конспекти й гайди та запустили вебінари. Було шість вебінарів. Середнє охоплення учасників у нас було 30 – 40 осіб. За кількістю представництва – 12 областей мінімум були присутні.

З цього впливля **відновлювальна програма «Збройні сили молодіжних рад України»**, яка мала на меті створення проєктних рішень для роботи молодіжних рад, молодіжних консультативно-дорадчих органів та їхніх ініціативних груп, молодіжних громадських організацій в умовах війни, а надалі відбудови громад, областей і України загалом.

У межах програми було три активності підготовчого етапу:

- V Національний Діалог, про який ми вже говорили і з якого все й почалось;

- **зустріч обласних молодіжних рад** задля відновлення взаємодії між ними в контексті перейняття досвіду роботи, за результатами якої сформували гайд про функціонування обласних молодіжних рад у воєнний час;

- підготовча **коуч-сесія «Молодіжна рада = молода людина»**, на якій пропрацювали психологічний аспект молодих людей, план реагування на ситуацію в країні та надали коучингову підтримку.

Після підготовчого етапу ми вже мали результати дослідження, на основі яких почали реалізовувати **відповідні блоки**. І в кожного блоку був свій продукт, нам важливо було не просто поговорити й розійтись.

- **Інструменти участі:** ми пропрацювали загальні інструменти участі: як в умовах війни можна застосовувати петиції, звернення, обговорювали повноваження помічників-консультантів різних рівнів, як працюють студентські ради, молодіжне самоврядування, громадські організації тощо. Також ми систематизували практичні кейси різних рівнів. Заходи з цього блоку відбувалися виключно онлайн, бо було багато учасників з різних областей. Як продукт ми маємо конспекти виступів щодо петицій, опис молодіжної приймальні (кейс Маріуполя).
- **Антикорупційна діяльність:** проводили зустрічі молодіжних рад з Національним агентством з питань запобігання корупції, розробили методичний посібник «9 інструментів впливу для громадян: як використовувати?» з кейсами моло-

діжних рад, зокрема кейсом Зборова про створення антикорупційного штабу.

- **Психологічна та коучингова підтримка:** з коучами дали молодіжним радам інформацію про індивідуальну коучингову підтримку, розповіли, де вони можуть пропрацювати план роботи молодіжних рад. Оскільки молодь була з усіх областей, то ми проводили заходи онлайн.
- **Екологія:** нам було важливо підняти цю тематику серед молоді, оскільки тема екології в громадах і до війни була актуальна. Ми знайшли чеську організацію, яка у співпраці з Міністерством екології встановлює в Україні датчики повітря та досліджує, як російська агресія впливає на нашу екологію. Ми з ними запустили міжрегіональний діалог між Харківською, Донецькою, Одеською, Чернігівською та Сумською областями, які зазнали найбільшого впливу. У межах зустрічі обласні військові адміністрації та експерти презентували власну інформацію, а молодіжні ради свої проекти. І вийшов такий обмін досвідом щодо ситуації, яка склалася. Зараз ми формуємо гайд для моло-

діжних рад. Цей блок ще триває. Плануємо комбінований формат (онлайн і офлайн).

- **Молодіжна рада та внутрішньо переміщені особи:** на Хмельниччині спільно з громадською організацією «Захід» ми зробили інтеграційну подію для молоді. Зокрема був обмін досвідом влади, молоді, студентства, учнівства. Ми пропрацювали створення відділів для роботи з внутрішньо переміщеними особами. До речі, молодіжна рада Маріуполя запустила проєкт «Я – Маріуполь – молодь», коли молода людина звертається до молодіжної ради, а вона вже відповідно до органів влади й опрацьовує запити, дає відповіді й допомагає. У межах цього блоку ми почали інтегрувати в молодіжні ради відділ для роботи з внутрішньо переміщеними особами, зокрема на Чернігівщині та Київщині.

- **Співпраця молодіжних рад зі студентським самоврядуванням.** Цей блок анонсовано, події відбуватимуться пізніше. Також **за підтримки проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» ми провели** протягом двох тижнів **чотири майстерні**, які стосувалися роботи молодіжних рад: як правильно вести документообіг, фасилітація, права людини і як їх інтегрувати в роботу молодіжної ради, обмін міжнародним досвідом. Саме на основі наших попередніх практик і проєктів ми виокремили теми, які потребують підсилення.

Іншими практиками є:

- **Методичний посібник «Комунікації молодіжних рад під час війни»**, який висвітлює інструменти комунікації в соціальних мережах під час воєнного стану.

- **Документальна кінострічка «Молодіжний фронт України»⁷⁷** – унікальна історія головної героїні з Маріуполя, яка вижила під час воєнних злочинів Росії та геноциду українського народу в місті.

Аліна – молода людина, громадська активістка, яка через призму власного життя розповість історію 22 молодих людей від Маріуполя до Бучі, які щодня борються за нашу державу та перемогу на різних фронтах. Київ, Боярка, Чернігів, Луцьк, Зборів, Ірпінь, Бахмут, Хмельницький, Харків, Херсон, Дніпро, Луганськ, Бахмут, Суми, Буча, Маріуполь – у кожному з цих міст своя історія, свої молоді герої, про яких варто розповісти.

Як ділитися напрацюваннями?

Наші представники беруть участь у підготовці ініціатив, формуванні продуктів, поширенні інформації, **вони завжди в процесі**.

Ми також **намагаємося працювати й назовні**. Для нас важливо, щоб був результат, бо багато молодіжних рад знаходяться поза Асоціацією, а нам важливо, щоб вони мали до цього доступ і перебирали собі ці кейси. Робимо розсилку через базу молодіжних рад України, ділимося інформацією в чатах з обласними, локальними молодіжними радами, у себе на сторінках комунікації (Instagram, Telegram-канал, Facebook).

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Якщо говорити про загальну мету, то її досягнуто.

Для нас важливим є **відгук учасників**. Приємно, коли вони наголошують, що було ефективно, публікують дописи в соціальних мережах. Також важливою є **кількість молодих людей**, які приєднуються, та кількість тих, хто попереджає, що через відсутність світла не зможуть доєднатись, але просять лінк на

77. <https://www.youtube.com/watch?v=91FCsbTFsUw>

запис, бо їм це потрібно. Для нас важливо, щоб інформація доходила до зацікавлених.

Завдяки залученню експертів у нас виходить **якісний контент**.

Для нас **часовий ресурс є проблемою** для реалізації наших ініціатив. І також деякою мірою **матеріальний ресурс**, тому що іноді доводилося витратити власні кошти. Ми працюємо, але треба якось більше залучити фінансування. Це напрям для розвитку, тому що це сталість організації.

З відгуків молоді, влади, міжнародної спільноти про нашу діяльність на міжнародній арені, на національному, регіональному, локальному рівні, Асоціація – доволі стійка, експертна й виконує мету й завдання в практиках, що їх реалізує.

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Варто розуміти, що **молодіжна політика, молодіжна робота – на часі зараз!** І вони мають бути актуальними, їх не можна втрачати ні на рівні громади, ні на регіональному рівні, ні на національному. Зараз влада йде назустріч, завдяки цій взаємодії, яка є сьогодні, молодіжна робота може бути кроссекторальною, міжрегіональною.

Робити те, що насправді цінне, не за власним запитом, а **за запитом молодих людей**.

Кожен може знайти **іншу молоду людину й надихнутися нею**, як це робимо ми. Подивіться, хто що робить, імплементуйте, додайте. І все це посилить і вдосконалить молодіжну політику й молодіжну роботу.

ІРИНА СІМОНОВА

Чернігівський обласний молодіжний центр
(м. Чернігів)

«Я вважаю, що базові підходи до молодіжної роботи мають бути ціннісними, щоб не робити просто захід заради заходу. Щоб молодіжна робота була чесною, відкритою, кваліфікованою. Важливими також є знання про молодіжну роботу, інформовану про травму».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС – відновлення діяльності Чернігівського обласного молодіжного центру після руйнації приміщення внаслідок ракетного удару, запуск **ціннісно орієнтованої молодіжної роботи** для підтримки молоді, перетворення набутого досвіду на **психоемоційне зростання** в подальшому.

МЕТА: сприяння процесам відновлення та **нормалізації** життя громад, які постраждали у війні, та промоція цінностей молодіжної роботи.

Ми **релокували наш молодіжний центр і команду** в Чернігові за іншою адресою. У цьому іншому приміщенні маємо два майданчики, де працюємо, наскільки це можливо в тих умовах, у яких перебуваємо.

Ми проводили **рефлексійні зустрічі**, щоб проговорити набутий досвід, визначити, що ми маємо робити, кожен для себе та в команді. Для молодіжних працівників ми проводили **цикл зустрічей, організували підвищення кваліфікації**, зокрема з питань молодіжної роботи, інформованої про травму. Проводимо **рефлексійні зустрічі та клуби**, де люди можуть проговорювати їхні проблеми з психологами (групова та індивідуальна робота).

Ми **створюємо умови для включеності молоді в процеси відновлення громад, пропонуємо ініціативи, проєкти, івенти**. Люди, які раніше були не активними, зараз відчують потребу себе реалізувати, і ми маємо **створити майданчик, щоб людина могла це зробити**.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: головне – **не зупинятися**. Тому що, коли ти зупиняєшся, ти робиш крок чи два назад. Можливо, це буде не швидко. Можливо, ти йтимеш повільно, але це нормально. Ми, коли говоримо про супердосягнення, супергероїв, то надриваємо самих себе, бо хочемо досягнути недосяжних цілей і про це всім розказати. Нам потрібно **працювати м'яко й наполегливо, але щодня**.

А стосовно людей і команди: **не втрачати себе**, бо дуже важкі часи й дуже легко втратити себе. І навіть якщо ти зараз це не відчуваєш, то це втрата, яка в подальшому відіграє значну роль у твоєму виборі. І звичайно, **берегти себе та своїх близьких**.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- важливими були знання про молодіжну роботу, інформовану про травму.

ІРИНА СІМОНОВА

Чернігівський обласний молодіжний центр
(м. Чернігів)

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Нам допомогли відновитися донорські програми. Я не можу сказати, що нам допомогла обласна адміністрація чи обласна рада, бо в них самих немає такого ресурсу. Добре, що вони не заважають. Ми в основному борсаємося самі. **У нас достатньо компетентностей, щоб усе це подолати, ніхто за нас нашу роботу не зробить.** Але **головне, щоб про нас не забували** і вписували в компоненти навчання, субгрантинг тощо.

Я хочу також відзначити, що особисто мене дуже сильно підтримала моя **спільнота молодіжних працівників**. Спільнота – це дуже важливо. Це саме про те середовище, яке ми змінюємо.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Я вважаю, що базові підходи до молодіжної роботи мають бути **ціннісними**, щоб вони дали змогу не робити просто захід заради заходу. Щоб вона була чесною, відкритою, кваліфікованою. І це дало змогу серйозніше продумати, що це має бути за тих умов, які ми маємо. Також важливими були знання про молодіжну роботу, інформовану про травму⁷⁸.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Чернігівський обласний молодіжний центр було створено в 2017 році й розміщено в приміщенні старого кінотеатру, розташованого в центрі міста, про який забули, який обходили люди. Він **побудований у 1939 році** та є пам'яткою архітектури, але був у забутті. **Це був перший громадський майданчик, де проходили всі заходи в громаді.**

З 2017 року ми туди запускали мережу сервісів, створювали, відновлювали. Вони були абсолютно різними за тематикою: кінопокази, зустрічі з режисерами, танцювальні вечори, мистецькі та освітньо-навчальні заходи. І центр набув **історичної цінності у громадському плані для людей, громади, для громадських організацій**, це був простір, куди можна було прийти, де можна було провести наради для громадських організацій, збори, обговорення. Молоді люди проводили там час після навчання. У нас у холі було піаніно. Ми були абсолютно за, щоб молоді люди не просто десь тинялися, а могли прийти та позайматись. У нас була ветеранська кав'ярня, яка посилювала цей комунікативний майданчик. Можна було взяти каву, поговорити. Це такий був публічно-громадський простір.

Ще в 2017 році в нас не було ні команди, ні техніки, ні обладнання. Коли ми починали працювати, у нас було 17 пластикових стільців страшного зеленого кольору й більше нічого... Разом з приміщенням до нас прийшли борги за опалення. На 2022 рік у нас уже був і досвід грантових проєктів, і досвід освітніх заходів, і досвід співпраці з мережею молодіжних працівників, які працювали в громадах. Ми створювали разом з ними заходи для молоді й разом з молоддю.

78. Молодіжна робота, інформована про травму. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/trauma-informed-youth-work-youth-centres-start-learning>

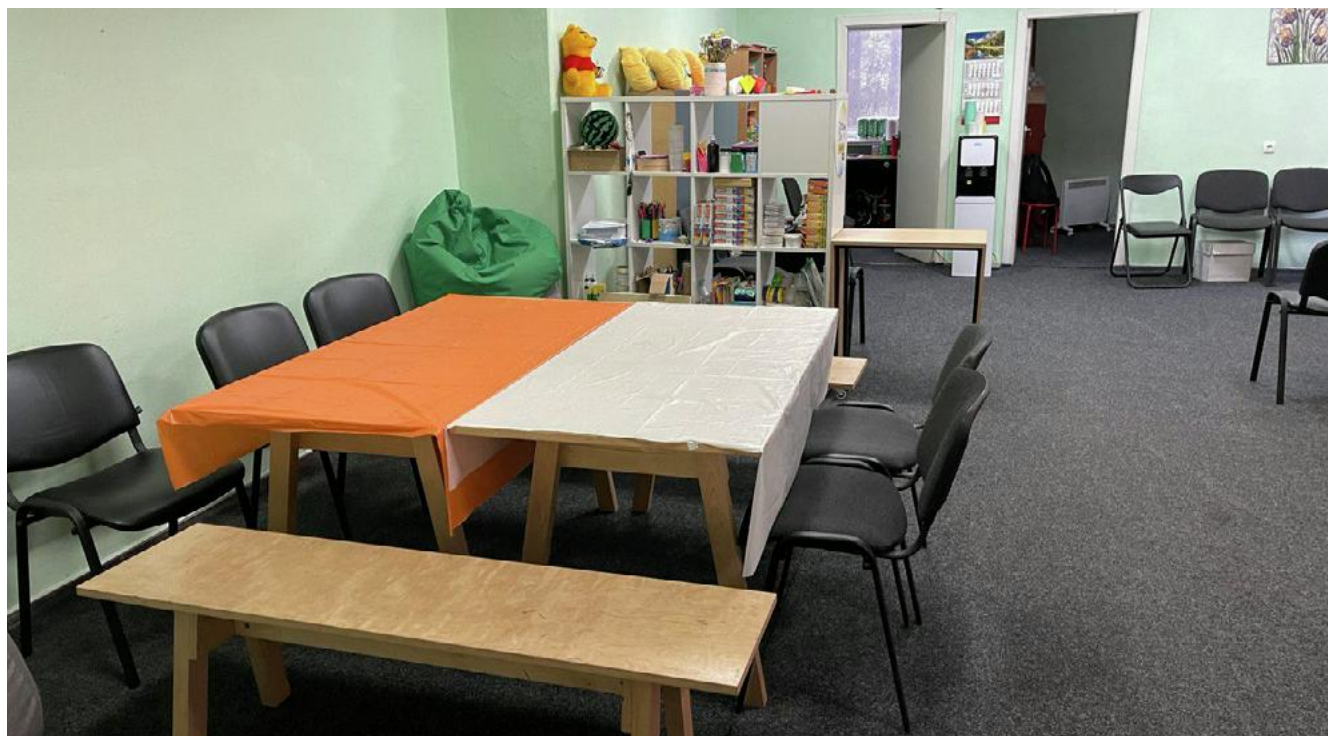
Ми **мали великий проєкт реконструкції** цього приміщення в 2500 м², де ми врахували, що нам будуть потрібні коворкінг, зала-трансформер. Ми виборювали гроші на цю реконструкцію чотири роки, і 3 грудня 2021 року почалися ремонтні роботи, а 27 лютого в приміщення молодіжного центру влучила ракета. Під час Другої світової війни це приміщення так само було зруйноване під час авіанальотів на місто, коли центр міста у нас практично весь був знищений. Ми втратили все. Єдине – жодна людина не постраждала!

Команда почала волонтерити: хтось об'єднався в невеличкий волонтерський пул, хтось долучився до мілітарі сектора, хтось допомагав тваринам, хтось людям. Для команди було викликом зберегти те, що лишилося в молодіжному центрі. Ми **релокували наш молодіжний центр і команду** в Чернігові, лише за іншою адресою, організували там роботу. В цьому іншому приміщенні маємо два майданчики, маємо простір, де молодіжні працівники та працівниці можуть працювати, наскільки це можливо в тих умовах, у яких ми перебуваємо. Це все не пройшло легко для команди. Коли стабілізувалася ситуація для налагодження роботи, то, звичайно, люди відчували, що

вони вигоріли, що це не та головна мета, чим би вони могли займатися, перейшли в інші волонтерські структури. А втім, ми відновили процеси молодіжної роботи і для молодіжного центру, ми відновили мережу й наше розуміння, де ми, що ми є для кожного персонально і для команди загалом. Як ми бачимо наше майбутнє, як ми маємо відновити молодіжну роботу в молодіжному центрі. За нами ще залишається той додаток, що ми маємо опікуватися тією будівлею, яка зруйнована, це займає дуже багато ресурсу.

Ми проводили **рефлексійні зустрічі**, щоб проговорити досвід, якого ми набули, що ми маємо робити, кожен для себе та в команді. І як той досвід використовувати далі для подальшого психоемоційного зростання. Виклики лишаються ще досі. Ми розуміємо, що ми працюємо у війну і так швидко, як хотілося б, це не закінчиться. Усі втомилися від гуманітарки, але виявляли бажання й потребу в тому, що ми маємо **повернутися в сенсову молодіжну роботу** і для молодіжних працівників, і для молоді. Це лишається головним завданням, діяльністю на зараз і на найближчий час.

Для молодіжних працівників ми проводили цикл зустрічей, організували підвищення

кваліфікації, зокрема щодо молодіжної роботи, інформованої про травму. Тому що це одна з таких маст-хев компетентностей у молодіжного працівника або працівниці у війну.

З молодіжної роботи ми проводимо відповідні заходи. Коли була тепліша погода, у нас були мистецькі зустрічі, вечори «в руїнах, які встояли». Це було доволі символічно. Івент називався «Репетиційна читка сценарію молодими акторами». Ми зараз активно пропрацьовуємо наративи, важливі для молоді в контексті протидії пропаганді. Зосереджуємо увагу на демократичній участі й важливості. І водночас говоримо, як вберегти себе, пережити набутий досвід і використовувати його в подальшому.

Проводимо рефлексійні зустрічі та клуби, де люди можуть проговорювати їхні проблеми з психологами (групова та індивідуальна робота). Ми хочемо сконцентрувати їх не на жалінні себе, а на тому, що цей набутий досвід дає подальший поштовх для роботи, пошуку себе, розуміння власної історії, розуміння, як правильно потрібно вчиняти. У нас був такий виклик і дисонанс щодо тих людей, які поверталися. Важливо змістити ставлення до

них, щоб інтегрувати їх з тими, які лишилися. Ми інтегруємо їх через рефлексійні зустрічі, клуби, спільні заходи, де люди розслабляються, вчаться наново з собою комунікувати.

Нам суперважливо, щоб ці **заходи відбувались очно**. Це несе за собою масу викликів, звичайно, але люди зустрічаються в колі, де можуть проговорити їхній досвід. Скільки зустрічей ми не проводили, але я розумію, що ми ще не виговорились. Нам треба про це ще говорити й говорити для того, щоб якось **стабілізувати наш досвід**. Кожного разу воно все легше й легше, тому що це кілька разів уже проговорено, можливо, 1000 разів. Але оця зустріч безпосередньо очі в очі і плече до плеча – це дуже важливо.

У нас був проєкт «Віднова». І до нас приїхали люди, більшість з яких узагалі ніде раніше не були. І це було таким надбанням, що у людей зараз виявлена така активність, що вони готові долучатися до таких заходів. Люди, які раніше ніколи не відвідували заходи такої тематики, зараз навпаки включаються. Вони бачать, що відбувається навколо. І молодіжну роботу зараз я розумію як таку, яка підтримує тих людей, у яких якраз підвищена активність. Її головне не втратити. Можливо, з часом

людина матиме не таку активну позицію. А якщо зараз її підтримаєш, то можна отримати дуже гарний результат і людина по-іншому буде себе самореалізовувати. У межах проєкту ми працювали над двома івент-просторами, про які я говорила раніше. Ми проводили також зустрічі з активними представниками громади, громадськими організаціями, організували зустрічі й навчання щодо участі, унікальності громади, взаємодії в громаді, вечірню гру Game of Minds на тему «Робота». Дуже багато часу ми приділяли в цьому проєкті рефлексії, і це було доречно.

Також ми **створюємо умови для включеності молоді в процеси відновлення громад, пропонуючи ініціативи, проєкти, івенти**. Це теж про важливість волонтерської активності людей, якої зараз дуже багато. Люди, які раніше були не активними, зараз відчувають потребу себе реалізувати, і ми маємо **створити майданчик, щоб людина могла це зробити**.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Лютий – березень були найважчим часом. Людям потрібно було привести до нормального стану. Я вважаю, що мені за пів року **вдалося стабілізувати стан команди**, щоб люди прийняли для себе важливі рішення, і я цим пишаюся. **Відновлений молодіжний центр** – так. **Мережа молодіжних працівників**, які вже втомилися від гуманітарної роботи та готові будь-що робити, є. Робота для молодіжних працівників є.

Наративи, що ми їх розвиваємо, допомагають молодим людям робити вибір, завдяки якому ми ще боремось. Якщо ці люди передумують, то немає про що далі говорити...

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Головне – **не зупинятися**. Тому що, коли ти зупиняєшся, ти робиш крок чи два назад. Можливо, це буде не швидко. Можливо, ти йтимеш повільно, але це нормально. Ми, коли говоримо про супердосягнення, супергероїв, то надриваємо самих себе, бо хочемо досягнути недосяжних цілей і про це всім розказати. Нам потрібно **працювати м'яко й наполегливо, але щодня**.

А стосовно людей і команди: **не втрачати себе**, бо дуже важкі часи й дуже легко втратити себе. І навіть якщо ти зараз це не відчуваєш, то це втрата, яка в подальшому відіграє значну роль у твоєму виборі. І звичайно, **берегти себе та своїх близьких**.

КАТЕРИНА РОМАНЕНКО

«Свою міжнародну діяльність я починала саме з вивчення матеріалів Ради Європи, таких як «Компас», «Компасіто», Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи, «Скажи своє слово», Переглянута європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті, «Закладинки», Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС – психологічна підтримка молодіжних працівників та проведення навчань з діджитал інструментів.

На початку повномасштабного вторгнення я надавала **психологічну підтримку** в онлайн-форматі для молодіжних працівників, які виїхали за межі України й почали волонтерити. Були зустрічі у двох форматах – групові та індивідуальні. Було чотири групи молодіжних працівників. Вони раз на тиждень протягом восьми тижнів приходили й говорили на конкретні теми – **про оточення і про особисту стійкість**. Група називалась «Особиста ефективність», але там ми досліджували тему стійкості. Групи мали завдання, і ми обговорювали перелік питань згідно з тематикою.

Я надавала психологічну підтримку також офлайн для груп волонтерів у Польщі. Також я робила групи демо-підтримки, тобто **інтеграційні зустрічі**, коли приїжджали ті, хто тільки перетинали кордон і не знали, куди йти, що робити, куди звернутися. Ці групи були саме для українців. А згодом були й міксовані групи.

Потребу **тренінгів для молодіжних працівників з діджитал інструментів** була викликана тим, що вони **втратили контакт з їхнім колективом чи активом**, а для молодіжного працівника це дуже велика травма. Ми проводили тренінги для українських молодіжних працівників, які переїхали в Польщу. Але вони привели з собою ще й польських молодіжних працівників. За програмою це був один тренінг, але ми його тричі повторили.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: не «завдавати добро», не осуджувати, а допомагати лише тим, хто дійсно цього просить, і бути уважним. Добром не можна насилувати. Не можна заставляти добро взяти, але й не можна обмежувати в можливості його отримати.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- «Компас»;
- «Компасіто»;
- Портфолію молодіжної роботи Ради Європи,
- «Скажи своє слово»;
- Переглянута європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті;
- «Закладинки».

КАТЕРИНА РОМАНЕНКО

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Перш за все, я бачила дуже багато прикладів за цей час. Я стикалася з тим, що психологи, яких ми набирали для консультування людей, сиділи під обстрілами й говорили: «Я можу взяти собі людей на консультацію». Але хворий лікар не вилікує жодного хворого. Травмованим психологам важко допомагати іншим.

Тому я виїхала за кордон, бо розуміла, що моєї кваліфікації було достатньо, щоб допомагати, але так само я розуміла, що не допомогатиму кваліфіковано, якщо буду знаходитись в умовах відсутності фізичної безпеки. Першою умовою має бути те, що спеціаліст, який проводить таку практику, має бути в безпеці й не бути травмованим у момент проведення практики. Якщо ти не маєш професійної стабільності, то ще більше травмуєш клієнта.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проектах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Свою міжнародну діяльність я починала саме з вивчення матеріалів Ради Європи, наприклад, таких, як «Компас»⁷⁹, «Компасіто»⁸⁰, Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи⁸¹, «Скажи своє слово»⁸², Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті⁸³, «Закладинки»⁸⁴. На основі Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи я досі у своїй роботі розробляю корпоративне оцінювання. Я показую його бізнес-структурам і на

бізнес-зустрічах різних як один з елементів самооцінювання. Це гарний інструмент для індивідуального оцінювання себе.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будьласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Я за освітою психолог і педагог для дорослих. Коли почалось повномасштабне вторгнення в лютому, ми з колегою мали проводити другий день онлайн-тренінгу програми «Молодіжний працівник» у Херсоні. Так вийшло, що зранку почали приходити повідомлення, що якісь території окуповані. Колега, з якою ми проводили той тренінг, з Полтави, я з Києва. Родина в мене в Запоріжжі. І тут у Херсоні таке сталося, що тренінг вочевидь не склався 24-го. І то був такий важкий період, коли територія окупована, коли такі страшні речі...

У мене активна практика психолога, то мій приватний бізнес. Але молодіжною роботою я постійно займалася. Потім перейшла більше на рівень роботи з молодіжними працівниками, де можна розширювати власний професіоналізм, **підтримку для молодіжних працівників**. Мені почали приходити в чати повідомлення від молодіжних працівників з різних регіонів, що вони потребують підтримки. Такі події їх дуже травмують, бо вони хочуть бути приналежні, бо взагалі **молодіжна робота – це про приналежність і про те, щоб бути корисним суспільству**. І тут просто **світ перевернувся**.

На початку повномасштабного вторгнення я надавала **психологічну підтримку** в онлайн-форматі. Молодіжні працівники – це люди, які працюють з людьми, і для них соціальний контакт – найважливіша річ. А в них цей контакт забрали.

79. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

80. Компасіто: посібник для навчання дітей правам людини. URL: <https://www.schools-for-democracy.org/biblioteka/posibnyky-rady-yevropy-z-prav-liudyny-ta-aktyvnoi-uchasti-dlia-molodi/kompasito>

81. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи: Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>

82. Скажи своє слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

83. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

84. Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

Тиждень я ще сама була в прострації. А потім одразу включилась. Першу онлайн - зустріч з психологічної адаптації я провела 2 чи 3 березня з молодіжними працівниками, які виїхали за межі України й почали волонтерити. І то було показником, що ті люди не стали осторонь і не сподівалися на те, що люди з іншої країни допоможуть, вони самі стали волонтерами. І постало питання, що їм важко то робити, тому що вони працюють не тільки з українцями, вони працюють у командах ще з і польськими волонтерами або в якійсь установі, молодіжному будинку культури або, наприклад, на вокзалах. Був також момент, що морально важко допомагати, якщо ти сам у такій ситуації, допомагати людині, яка стресована приїжджає, і то був найбільший челендж підтримки молодіжних працівників.

Були зустрічі у двох форматах – групові та індивідуальні. Були прохання розказати якісь кейси. Я збрала групу психологів, які допомагали загалом людям, а не тільки молодіжним працівникам. Я собі взяла молодіжних працівників, бо мені ця тема близька, і тому мені було то неважко зробити. Я розумію, про що вони питають. Не кожен психолог працює з травмою, з людьми в групах. Я мала такий досвід. У мене були люди з різних регіонів. Я Херсонському регіону допомагала, поки був більш-менш зв'язок, бо потім були дуже великі проблеми зі зв'язком, їм було дуже складно виїхати.

Я свою діяльність проводжу на всій території України. У мене було оголошення з анкетною в Telegram-каналі. Охочі заповнювали. Ми всіх закликали, а не тільки молодіжних працівників. А молодіжні працівники приходили також за рекомендацією моїх колег. Вони всі приходили в групи. Групи були різні: 10 – 12 осіб, три особи, залежно від можливостей моїх та їхніх.

Я в контексті воєнної травми працюю з 2014 року, професійно була залучена в Костянтинівці, Слов'янську, Краматорську. Відбувалася психологічна підтримка психологів і педагогів. Я туди їздила з місіями. Я звикла. Тому мені було простіше, ніж моїм колегам – психологам і педагогам.

Я до того проводила майстер-майнд групи для підприємців та інших категорій. Моя таргет-група в бізнес-середовищі. І так вийшло, що групи такої психологічної підтримки для молодіжних працівників переросли в майстер-майнд групи. Таких груп було чотири. Вони раз на тиждень протягом восьми тижнів приходили й говорили на конкретні теми – **про оточення і про особисту стійкість**. Група називалась «Особиста ефективність», але там ми досліджували тему стійкості. Майстер-майнд групи мають характер самоодерації, є модератор, перелік питань. Учасники діляться їхніми проблемами, зустрічаються, щоб обговорити той чи той кейс. У групах я більше покладаюсь на психологію та знання педагогіки. Групи мають завдання, і ми обговорюємо перелік питань згідно з тематикою. Майстер-майнд група має програму, під кожен зустріч є питання. І є ще завдання для роботи між тижнями. Саме такий підхід я використовувала і для молодіжних працівників.

Я надавала психологічну підтримку також офлайн для груп волонтерів у Польщі. Також я робила групи демо-підтримки, тобто **інтеграційні зустрічі**, коли приїжджали ті, хто тільки перетнув кордон і не знав куди йти, що робити, куди звернутися. Найскладніші місяці були березень і квітень. У травні вже менше людей їхало. На такі групи приходили інколи й по 20 – 30 осіб. Я проводила це не в регіональних центрах. Для невеликих міст у Польщі це багато людей.

Підтримка потрібна не тільки в Україні, але й за кордоном. Відціє підтримки за кордоном залежить, чи ці люди повернуться, чи ні. Ці групи були саме для українців. Але згодом були й міксовані групи. З'явилася потреба, тому що українці почали ходити в суспільство, вивчати мову, спілкуватися, почалося вивчення культури. Виникли моменти, які були дуже незвичними, для декого було важко зрозуміти, чому так говорять чи по-іншому, чому такі свята чи інші. Тому виникла потреба в таких інтеграційних зустрічах. Я була здивована, але були в Польщі такі люди, які хотіли дізнатися більше про культуру і приходили на такі зустрічі. Не розуміючи культури, нам важко порозумітися.

Близько 20 – 30% учасників були поляки та 70 – 80% – українці, і це було ефективно. І такі самі зустрічі ми робили з учителями, які переїхали й пішли в польські школи працювати вчителями. Людей на такі зустрічі шукали по знайомству. Вони частково пов'язані з молодіжною роботою, хтось напряму пов'язаний з молодіжною роботою та волонтерством. Я знаю молодіжні будинки культури, молодіжні ради, установи, які працюють у цій системі, ради вчителів.

Також ми проводили **тренінг для молодіжних працівників з діджитал інструментів**. Був великий виклик на початку. Молодіжні працівники **втратили контакт з їхнім колективом чи активом**. Актив – це 10 – 15 людей, які зазвичай будуть волонтерити, допомагати щось робити. Навіть у найменшій громаді їх завжди буде п'ять – десять осіб. І для молодіжного працівника дуже велика травма, коли він переїжджає, а актив залишається на місці або роз'їжджається по інших країнах. Я допомагала організувати зустріч з молодіжною радою в Запоріжжі, радила, як провести її інтерактивно, а не просто зустрітися в Zoom. Zoom – то інструмент з пандемії, а під час війни інструменти мають бути більш інтерактивними й дієвими, щоб можна було умовно доторкнутися до іншої людини. Або в групах попрацювати, або разом щось зробити, або тренінг провести, щоб можна було ще між тренінгами взаємодіяти. Ми зібрали такі інструменти, які не популярні в Україні, як Genially. Ми зробили такий тренінг з діджиталізації щодо інструментів, які можуть допомогти. Основу зробили на Genially, тому що це був найменш відомий в Україні інструмент. Спочатку ми давали 10 інструментів, але потім нам дали фідбек, щоб більше акцент зробили на Genially. Ми зробили на Genially, Bitmoji, які не такі знані. Ми робили це для українських молодіжних працівників, які переїхали в Польщу. Але вони привели з собою ще й польських молодіжних працівників. Шукали учасників/учасниць в основному по знайомих. Оскільки це волонтерське, то немає PR-менеджера чи людини, яка займається залученням. Загалом пройшло понад 1000 осіб, але молодіжних працівників

небагато. За програмою це був один тренінг, але ми його тричі повторили. Перший раз за 10 – 12 інструментами. Другого разу вже сфокусувалися на Genially, який заміняє багато інших інструментів. Платформа постійно розвивається. Швидко виходять оновлення, і можливості додаються й додаються.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Було **недостатньо часу, щоб якісно це оцінити**, бо ефект від таких груп не настає швидко, можливо, за пів року. Що хотілося би покращити, це зворотний зв'язок. У тренінгах з діджитал інструментів його було легко отримати, а в групах на заходах з психологічної адаптації дати якісний зворотний зв'язок важко. Я досі знаходжуся в пошуку методу збору зворотного зв'язку для такої ситуації. І поки не знайшла...

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Не «завдавати добро», не осуджувати, а **допомагати лише тим, хто дійсно цього просить**, і бути уважним. Добром не можна насилувати. Не можна заставляти добро взяти, але й не можна обмежувати в можливості його отримати. Я багато чую, що люди соромляться попросити, а волонтери говорять, що до них приходять хама. Деякі люди не готові приймати та відкриватися, ходити на групові заходи. Часто чую від молодіжних працівників, що хтось не прийшов на групу, а йому так потрібно. Ніхто не знає, що кому потрібно, не можна приймати рішення за іншу людину.

ОЛЕНА КРАВЧУК

«Мені допомогла Рада Європи... цінності Ради Європи, матеріали... про те, як працювати з молодими людьми, вивчати їхні потреби. Тому я питала в молодих людей, що їм потрібно... Я намагалась їх згуртувати... Участь у заходах, які ми проводили, була на добровільній основі. У нас ніколи не було дискримінації. Усі цінності Ради Європи я впроваджувала».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС

– тренінгова програма психосоціальної підтримки для української молоді, переміщеної до Польщі, м. Варшава, «Крок до успіху», що мала за мету згуртувати українську молодь, яка стала переміщеною до Польщі після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, та допомогти адаптуватися, інтегруватися в іншій країні, але залишати власну українську ідентичність.

Програма проходила у вигляді серії тренінгів, спрямованих на:

- формування важливих життєвих і соціальних навичок;
- підвищення самооцінки;
- уміння працювати в команді та представляти себе;
- ознайомлення зі світом почуттів та емоцій;
- розвиток креативного мислення та арт-терапію.

«Крок до успіху» проходив приблизно два місяці (з середини червня до середини серпня), ми збиралися двічі на тиждень, а потім молодь уже самостійно почала пропо-

нувати ідеї. Ми починали з 10 людей, а вже через два – три тижні нас було 40.

Ми проводили розмовний клуб польської мови, майстерні з виготовлення лялькотанок, дивилися фільми українською та польською мовами, обговорювали їх, грали в Мафію, а потім створили власний молодіжний центр, назвали його «Сковорода» і працюємо далі.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: якщо ти – молодіжний працівник, то ти маєш **залишатися молодіжним працівником**, незважаючи на твій стан, незважаючи на країну, у якій ти є, ти маєш залишатися молодіжним працівником і не боятися робити все те, що ти можеш робити. Ставити мету й досягати її!

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- «Компас»;
- матеріали про те, як працювати з молодими людьми, вивчати їхні потреби;
- цінності Ради Європи;
- принцип добровільності;
- жодної дискримінації.

ОЛЕНА КРАВЧУК

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

У мене був мій **ресурс, моє бажання допомогти людям навколо**. Якщо я працювала з молоддю, я хотіла їй допомогти. Важливим був людський ресурс, тому добре, що я знайшла громадську організацію, громадських діячів, і польських, і українських, які об'єдналися. Це був людський ресурс і моє бажання зробити щось саме для українців.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Корисною була участь у навчанні про молодіжну роботу, інформовану про травму, та про соціальну згуртованість і безбар'єрне середовище. Також наш молодіжний центр був у проєкті Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза I», нам надали «Компас»⁸⁵, і ми вивчали **цінності Ради Європи**, матеріали про те, як працювати з молодими людьми, вивчати її потреби. Тому я питала в молодих людей, що їм потрібно. Спочатку я намагалась їх згуртувати, а потім питала, що їм цікаво, що вони хочуть. Участь у заходах, які ми проводили, була на добровільній основі. У нас ніколи не було дискримінації. Усі цінності Ради Європи я впроваджувала. У своїй роботі я використовувала вправи з «Компасу».

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Практика має назву: **тренінгова програма психосоціальної підтримки для української молоді, переміщеної до Польщі, м. Варшава «Крок до успіху»**. Вона мала за мету згуртувати українську молодь, яка була переміщеною до Польщі після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, та допомогти адаптуватися, інтегруватися в іншій країні, але залишати власну українську ідентичність.

Спочатку я переїхала до Варшави і зрозуміла, що просто так не можна сидіти, тому що багато дітей/молоді переїхало до Польщі (близько 200 тисяч дітей і молоді тільки у Варшаві). Я зрозуміла, що їх треба якось об'єднувати, щоб вони змогли зрозуміти, що вони тут не одні й можуть спілкуватись українською мовою, щось робити разом.

З чого все починалось?

На початку я була аніматором, сиділа з дітками, коли з дорослими займались польські психологи або польські діячі. Діточок і молоді було багато, їх потрібно було чимось зайняти, і я як аніматор це робила. Але мені хотілося щось більше зробити для дітей і молоді, які знаходяться в Польщі, щоб об'єднати їх, згуртувати, щоб вони почали щось робити, не були сам на сам. У мене є така авторська програма «Крок до успіху», розроблена для психосоціальної підтримки та адаптації молодих людей, які навчаються в школі й мають якісь проблеми.

Я знайшла польську громадську організацію «Fundacja Inna Przestrzeń», яка під час війни почала надавати допомогу українцям, зокрема громадським діячам і громадським організаціям, як Центр координації для українців. Ця громадська організація надала мені приміщення й допомогла в пошуку учасників тренінгів, які я планувала проводити для молодих людей.

85. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

У чому суть та ідея практики?

Програма проходила у вигляді **серії тренінгів**, спрямованих на:

- формування важливих життєвих і соціальних навичок;
- підвищення самооцінки;
- уміння працювати в команді та представляти себе;
- ознайомлення зі світом почуттів та емоцій;
- розвиток креативного мислення та арт-терапію.

Участь у програмі сприяла **розвитку почуття команди, підтримки, взаємодопомоги, критичного ставлення до ризикованих ситуацій**, емпатії. Програма була спрямована на формування здорового способу життя, профілактику стресу, зміцнення образу «Я», інтеграцію неадаптованих молодих людей. Ця програма передбачала кілька аспектів: надати підліткам можливість поговорити про їхні переживання, страхи та побоювання, зокрема пов'язані з пережитою подією; познайомити учасників зі способами подолання труднощів, які можуть виникнути внаслідок кризових/надзвичайних ситуацій; направити на відновлення системних стосунків між підлітками й дорослими.

Молодь була з різних куточків України: Київ, Авдіївка, Харків, зі східної України, з Рівненської, Львівської областей тощо. Усі розгублені, а потім познайомились, почали працювати разом, проводили енерджайзери різні, які згуртували нас. Вони після тренінгу (більше, ніж півтори години я їх не тримала) не хотіли розходитись, стали обмінюватися телефонами, зробили Telegram чат, де досі скидають інформацію і продовжують спілкуватись. Деякі молоді люди мали високий рівень психологічного травмування, який опосередковано впливав на їхній психосоціальний стан і гальмував їхній розвиток. Я бачила, що в деяких були травми, тому що

поведінка в них була не дуже адекватна. Тому їхня участь у тренінгах була корисною.

«Крок до успіху» проходив приблизно два місяці (з середини червня до середини серпня), ми збиралися двічі на тиждень, так поступово відбулось занурення в себе, і в такий спосіб я їх трішки повиводила з цього стану.

А що відбулося після тренінгу?

Ми проводили тренінги, через які вони розвивалися й мали бажання ще щось зробити. Вони розкрилися й потім уже почали ідеї пропонувати.

На початку я питала, що молодь найбільше цікавить, і з'ясувала, що це вивчення польської мови. Для дорослих були програми вивчення польської мови, і це безкоштовно, а для діточок – ні. Тоді ми спільно написали проєкт з **вивчення польської мови**, тому що це було їм необхідно. Це був розмовний клуб, де ми вивчали і українську культуру, і польську, приходили поляки й розповідали про їхню культуру. Була також художня майстерня, екскурсії Варшавою, ми ходили до музеїв. І так вони чули і українську мову, і польську, вивчали культуру, історію, у них був діалог між собою та польськими діячами. Учили польську мову, розмовляли, розумілися, інтегрувались.

Також молодь хотіла зробити **молодіжний простір або молодіжний центр**, де вони могли би збиратися, щось робити. На той час у мене була домовленість з керівниками польської громадської організації про користування їхнім приміщенням безкоштовно. У цьому приміщенні є кухня, де можна робити чай, каву.

Були в нас також **майстерні**, ми робили ляльки-мотанки й відправляли їх як обереги для наших військових, і так ми стали розвиватися. Крім того, ми **спільно переглядали фільми** українською та польською мовами, обговорювали їх. Також ми **грали в Мафію**.

Ми починали з 10 людей, а через два – три тижні нас уже було 40, серед яких три активісти, які могли за собою повести, я їх навчила, як працювати. Я познайомила їх з координаторкою громадської організації, щоб вони одне одному допомагали та підтримали ідеї молоді. Вони там зараз багато чого роблять, створили такий свій молодіжний центр «Сковорода», де різноманітні заходи проходять, у яких беруть участь разом і українці, і поляки. Вони збираються, свята разом організують, просто спілкуються.

Я вже десь з середини вересня повернулася в Україну й зараз працюю в Донецькому обласному дитячо-молодіжному центрі, у якому працювала до повномасштабного вторгнення, зараз він релокувався з Краматорська до Вінниці, і ми налагодили вже тут роботу. Але всю інформацію про заходи онлайн я надсилаю в наш чат у Telegram. Ми часто спілкуємось, зокрема з активістами, про те, як у них справи, яка допомога їм потрібна.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Я отримала задоволення від того, що в мене була мета об'єднати, згуртувати молодь, і я її досягла. Я зрозуміла, що в нас **в Україні дуже потужна молодіжна робота**. Молодь настільки патріотична, я ніколи не думала, що вони такі, вони малюють, співають українські пісні, хочуть щось зробити для наших Збройних Сил України. **У нас крута молодь**, у нас крута молодіжна робота, з-за кордону нехай приїжджають до нас і беруть цей досвід.

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Якщо ти молодіжний працівник, то ти маєш **залишатися молодіжним працівником**, незважаючи на твій стан, незважаючи на країну, у якій ти є. І **не боятися робити все те, що ти можеш робити**. Ставити мету й досягати її! Як я включила свою молодь, і вони почали ставити мету й досягати її. Ми разом з молоддю переживали це все, одне в одного вчилися, у чомусь допомагала я їм, у чомусь вони мені, тому що було розуміння, що я одна все це не зроблю, і вони завжди йшли на допомогу.

РОМАН РАСЕВИЧ

«Я вдячний Раді Європи за те, що брав участь від березня в кожному навчанні в межах проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза II», багато я навчився й багато запозичив на рівні як ознайомлення з документами, так і практик молодіжної роботи після 24 лютого, бо молодіжна робота не зупинялася».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС – діяльність Дитячого Сокільства.

Це розвиток **шкільництва**, головне завдання якого – створити **комфортне середовище для проживання дитини** та умови для її **саморозвитку**. Має бути **місток між школою і позашкільним середовищем**.

Діти (7 – 15 осіб) зі старшокласником на чолі формують різновіковий сокільський гурт. Ці групи створюють **за місцем мешкання дітей**. Вони займаються спортом, благоустроєм, організовують мандрівки, вшановують воїнів, книги пам'яті пишуть, опікуються сім'ями, які втратили когось на війні. **Фактично те, що проєктують діти, є основою роботи Дитячого Сокільства**. Групи діють постійно, але особливо вони дієві в літній період. Ресурсів на реалізацію немає – усе в складчину або самостійно роблять. Є педагогічне наставництво. Дітям доручають **управлінські ролі**. **Довіра** – першооснова всіх наших успіхів. Чим скоріше ми довіримо такі ролі дітям, старшокласникам, тим більше вони будуть впевнені.

Сьогодні в нас є конкретні школи, які показують практичні кейси діяльності Дитячого Сокільства.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: іти до людей. Розчинятися між людьми. Не вивершуватися над ними. Жити їхніми болями, тривогами. І **контакт завжди знайдеш**. Люди є люди. Вони тебе зрозуміють, підтримають і підуть з тобою.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

Принципи Ради Європи:

- добровільність;
- участь;
- можливість впливати на рішення.

РОМАН РАСЕВИЧ

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Підтримка від школи, зацікавленість від громади. Мусимо **єднатися**. Слід пізнати суть Дитячого Сокольства.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Я вдячний Раді Європи за те, що брав участь від березня в кожному навчанні в межах проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза II», скільки було проведено засідань нашими тренерами – дуже славно, багато я навчився і багато запозичив на рівні як ознайомлення з документами, так і практик молодіжної роботи після 24 лютого, бо молодіжна робота не зупинялася...

Цикл Колба – то велика благодать.

Принципи Ради Європи:

- добровільність;
- участь;
- можливість впливати на рішення.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Я максимально стараюсь актуалізувати питання **шкільництва**, тим більше, що в молодіжній роботі ця ланка трошки затінена.

З учнівською молоддю, особливо в позаурочний час, форм роботи, технологій роботи для того, щоб включити їх у діяльнісні форми, немає. Головне – створити **комфортне середовище проживання дитини** для того, щоб вона почувалася добре, була зайнята корисними справами, працювала з інтересом. Ідея і суть **Дитячого Сокольства** мають свою тяглість, бо ми започаткували цю роботу ще в 1992 році, починаючи фактично з української незалежності, і до сьогодні, і в період з 24 лютого цю роботу проводимо.

У теперішній роботі в нас є конкретні школи, які показують, як відбувається посвята, для того, щоб стартували діти в цій їхній роботі. Також добре видно їхню щоденну роботу, як вони збираються, **організуються в діяльнісні форми**. Тим більше зараз з посиленням громад це дуже актуально. Школа не має випускати з поля зору дітей. Необхідний **місток між школою і позашкільним середовищем**.

Діти (7 – 15 осіб) на чолі зі старшокласником, якому можна сповна їх доручити, формують різновіковий сокільський гурт, або, як його ще називають, сокільський ключ. У суспільстві також до об'єднань належать люди різного віку. Тому різновіковість – це природний стан, і дитина, яка виходить зі стін власної хати, потрапляє в різновікове середовище. Тому одновіковість більше годиться для навчальної мети, ніж для виховної.

Діє принцип змінюваності, тобто керівників груп обирають не на постійно, а на пів року.

Групи організують **за місцем мешкання дітей**. Вони займаються спортом, благоустроєм, організують мандрівки, вшанування воїнів, книги пам'яті пишуть, опікуються сім'ями, які втратили когось на війні. **Фактично те, що проєктують діти, є основою роботи Дитячого Сокольства**.

Тимчасово переселені діти теж входять у ці групи, бо вони ходять до школи й на загальних підставах приєднуються до сокільських ключів за місцем проживання. Немає розмежування.

Групи діють постійно, але особливо вони цінні в літній період.

Крім того, утворюється Сокільська рада з лідерів сокільських гуртів, які періодично в школах засідають. Координує сокільську раду станичний, який також є старшокласником.

Дитяче Сокільство – це методологія, наука і практика.

У Дитячому Сокільстві є власна атрибутика, символіка, сокільські прапори, сокільські хоругви – усе це в нас оформлено, аби воно мало свій ранжир, щоб був інтерес.

Ресурсів на реалізацію немає – усе в складчину або самостійно роблять, але дають собі раду. Гурт на гурт у футбол грають, наприклад. Якби громада допомогла, благо було б. Але, може, то й добре, бо вичерпаються ресурси й усе закінчиться, а так є ініціатива.

Є педагогічне керівництво, школа – це педагогічний центр, учитель управляє процесами, це наставницька, провідницька роль – для надання консультацій, модерування.

Школа має не тільки провадити навчальний процес, але і значну увагу приділяти виховній роботі. Тому зараз Дитяче Сокільство – це перспективна технологія.

Учителі, депутати місцевої ради, бізнесмени, батьки є наставниками таких груп. Вони перебувають під опікою школи, громади. Система – закріплена. Діти завжди під наглядом. За допомогою школи, самих дітей процес іде.

Дітям доручають **управлінські ролі**, вони здобувають **життєвий досвід**. Це унікальна

можливість – ці навички здобути ще в стінах школи, використовуючи педагогіку відносин, щоб процес ішов динамічно, мав висхідний характер, була можливість бути почутим, бути веденим і ведучим, щоб бути вільними і всебічно розкривати свої творчі здібності.

Діти в такому середовищі почуваються комфортно, сміливо можуть іти на різні експерименти, досвіди, практики. У процесі цих відносин і формуються якості, які потрібні дитині, суспільству.

Довіра – першооснова всіх наших успіхів. Чим скоріше ми довіримо такі ролі дітям, старшокласникам, тим більше вони будуть впевнені.

Усе на самоініціативі, сам процес формалізації – добровільний. Треба, щоб школа цим жила, щоб директор цим жив. Має бути зацікавленість.

Ця робота дуже актуальна, бо діти не сидять у телефонах, об'єднуються на місці, де живуть, на чолі зі старшокласником, групи живуть, діють, творять, особливо це актуально під час дистанційного навчання.

Але важливо, що виховна роль не повністю була перекладена на плечі лідера, потрібні і гуртки в школах, і музична школа, бізнесмен може організувати гурток конструювання, Пласт. Важлива різнопланова діяльність. Це суспільна відповідальність.

Було би добре запровадити Школу сокільських лідерів, щоб підготувати їх до подальшої роботи. Та й вихователів (переважно це педагоги в школах, а можуть бути і місцеві депутати, бізнесмени, батьки) треба готувати. Не може ж усе йти спонтанно і стихійно.

Можна це все робити з великим інтересом і малими затратами.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Справа в тому, що динаміка є. **Кожен новий день народжує нову ідею для життя**, неповторювану ідею. Багато речей кладеться на папір, багато речей вдосконалено, скориговано і загалом Дитяче Сокольство вже є, воно фіксоване, воно вже відбулось як таке в Україні. Інша справа – наскільки вдалось впровадити його в громадах... Треба хотіти включити дітей в такі види діяльності. Треба цим жити. Мусить бути творчість, ініціатива. **Максимум працювати**, віддаватися для дітей.

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Іти до людей. Розчинятися між людьми. Не вивершуватися над ними. Жити їхніми болями, тривогами. **І контакт завжди знайдеш.** Люди є люди. Вони тебе зрозуміють, підтримають і підуть з тобою.

ТЕТЯНА СТОРОЖКО

Молодіжна агенція з адвокації ромської культури «АРКА»

«Уся робота нашої організації – це вплив багаторічного навчання в межах різних програм і заходів Ради Європи. Уся освітня діяльність дуже пов'язана з матеріалами та посібниками Ради Європи. Будуємо нашу роботу на підходах неформальної освіти, принципах роботи з молоддю, не тільки для молодих людей, а й разом з ними як з рівноправними партнерами».

Основною **метою створення й розвитку ромської медіаплатформи** було підвищення присутності ромської теми в медіапросторі та зміна сприйняття ромської спільноти в Україні й за її межами. Пілотну версію платформи було створено у 2019 році, наступним етапом у розвитку стало проведення медіалабораторії для молодих людей, які цікавляться медіа, розвивають власні компетентності як журналісти, блогери у створенні контенту й хочуть працювати на цій платформі більш професійно.

Другою практикою є **проведення ретриту для (про)ромських активісток та створення художньої виставки, а також документальної театральної вистави на основі зібраних досвідів учасниць**. Ми працювали з психологом та арт-терапевтом, ділились особистими історіями, вели відеозапис свідчень молоді, і автори історій ставали акторами та розповідали власні історії та історії їхніх колег. На їх основі ми створили документальний фільм, а також театральну виставу, які будемо демонструвати широкому загалу. Зараз ми

орієнтуємося на адвокацію та лобювання інтересів і потреб ромської молоді, зокрема, через мистецькі засоби.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: я як молодіжна працівниця та представниця громадянського суспільства вважаю, що ми маємо планувати і працювати на **відновлення України** вже зараз: боротися з наслідками війни, шукати партнерів, можливості, створювати коаліції, працювати над новими для себе напрямками.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

Уся робота нашої організації – це вплив багаторічного навчання в межах різних програм і заходів Ради Європи. Вона **пов'язана з матеріалами, посібниками Ради Європи**. Будемо нашу роботу на **підходах неформальної освіти, участі молоді**, роботи не тільки для молодих людей, а й разом з ними як з рівноправними партнерами.

ТЕТЯНА СТОРОЖКО

Молодіжна агенція з адвокації ромської культури «АРКА»

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

У нас є досвід **багаторічної низової роботи** з ромськими сім'ями, з ромськими громадами. Нам вдалося створити **мережу партнерів** в Україні та за її межами. І це допомагає нам розвивати проекти й досягати цілей. При цьому ми завжди мали підтримку міжнародних партнерів та організацій, завдяки чому вдавалося переймати успішні практики, а також виходити за межі власної інформаційної бульбашки та орієнтуватися на інтерсекційні підходи.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проектах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Уся робота нашої організації – вплив багаторічного навчання в межах різних програм і заходів, це вплив тренінгів і рамок Ради Європи. Це були як навчання, сфокусовані виключно на ромській тематиці, так і заходи, присвячені роботі з історичною пам'яттю чи неформальній освіті з прав людини. Я та мої колеги пройшли навчання «Компас»⁸⁶ від Ради Європи. Відтак, **уся наша робота дуже пов'язана з матеріалами, посібниками Ради Європи**. Будуємо нашу роботу на **підходах неформальної освіти, участі молоді**, роботи не тільки для молодих людей, а й разом з ними як з рівноправними партнерами. Ромські громади – співтворці наших практик.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Основною метою створення й розвитку **ромської медіаплатформи** (<https://yngo-arca.com/en/infoplatfrom-djanes-en/>) було підвищення присутності ромської теми в медіапросторі та зміна сприйняття ромської спільноти в Україні й за її межами. Пілотну версію платформи було створено у 2019 році, наступним етапом у розвитку стало проведення медіалабораторії у 2021 р. за підтримки Європейського молодіжного фонду⁸⁷. Медіалабораторія відбувалась для молодих людей, які цікавляться роботою в галузі медіа, розвивають власні компетентності як журналісти, блогери, спеціалісти зі створення контенту та хочуть працювати в цьому напрямі більш професійно. З початком повномасштабного вторгнення потреба в джерелах достовірної інформації стала більш нагальною. Тим більше, зважаючи на пропаганду й численні маніпуляції інформацією з боку Росії, особливо важливо перевіряти факти й ділитися перевіреною інформацією, працювати з професійними журналістами і змінювати уявлення про Україну, формувати нові наративи як активні громадяни. У нас на платформі є шість ключових тематичних напрямів, які публікуємо щотижня, дуже успішно, бо аудиторія потребує додаткової інформації. Платформа на регулярній основі з повною командою стартувала в січні 2022 року. Окрім усього перерахованого, для нас також особливо важливо забезпечувати робочі місця та можливість професійного розвитку в межах діяльності платформи навіть під час війни для молодих спеціалістів, які втратили домівки та стабільний дохід через російську агресію.

Другою практикою є **проведення ретриту для (про)ромських активісток та створення соціально важливих культурних продуктів на основі зібраних досвідів учасниць**

86. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

87. <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation>

– художньої виставки та документальної театральної вистави. Початковою метою була підтримка та відновлення молодіжного сектора, передусім його ромської частини. У процесі ми змінили фокус, щоб краще зрозуміти, як молоді активістки переживають різні травми війни та якої саме підтримки потребують. Ми працювали з психологами й арт-терапевтами, ділились особистими історіями. Разом планували, як формувати нові мережі взаємопідтримки всередині громадянського суспільства, адже, як виявилось у ході роботи, надзвичайно цінною є жива комунікація з людьми, які пережили подібний досвід, можуть вислухати, зрозуміти. Ми здійснювали відеозапис свідчень учасниць, згодом деякі

оповідачки історій стали актрисами й долучилися до створення театральної вистави. На нашу думку, саме поширення таких особистих історій може якнайкраще донести реалії сьогодення українців, викликати емпатію та підтримку в європейського суспільства. У жовтні ми проводили тижневу театральну майстерню зі створення театральної вистави. А в грудні в межах Форуму ромського громадянського суспільства, який проходив у Берліні, відбулась її перша офіційна презентація. Зараз ми орієнтуємося на адвокацію та лобювання інтересів і потреб ромської молоді, їхню інформаційну присутність у громадському просторі, зокрема через мистецькі засоби.

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Медіаплатформа є доволі успішною ініціативою, що швидко розвивається. Ми досягаємо поставлених цілей. Задовольняємо потреби нашої аудиторії, **виходимо з власної інформаційної бульбашки**. Зараз перед нами стоїть завдання: розширити партнерську мережу в Україні та за її межами, охопити ширший спектр тем, щоб рухатися вперед, щоб покращувати нашу роботу. Ми підтримуємо молодих фахівців, щоб вони могли відчувати себе частиною великої спільноти і продовжували розвиватися як професіонали.

Чи було досягнуто мети ініціативи зі створення майданчиків підтримки української молоді? Однозначно так, адже надзвичайно важливо мати **простір, щоб поділитися власним досвідом і розповісти про свої труднощі та травми**. Невеличкий семінар-ретрит

став поштовхом до кількох унікальних і масштабних ініціатив: мистецької виставки, документальної театральної вистави і врешті-решт Форуму ромського громадянського суспільства. Важливо бачити реальність молодих людей України, підтримувати діалог між Україною та Європою й розуміти одне одного.

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Загалом у таких умовах важко працювати і щось планувати на місяці, роки. Як молодіжна працівниця та представниця громадянського суспільства вважаю, що ми маємо розробляти стратегії, плани **відновлення України**. Треба вже думати над відбудовою й боротися з наслідками війни, знаходити партнерів, працювати над новими напрямками, шукати можливості.

ЯНА САЛАХОВА

Громадська організація «Театр змін»

«Мені дуже подобається драбина участі Харта. У нас є різні учасники і учасниці, які можуть залучитися до процесу. Іншим інструментом є Жива бібліотека, яку використовує Рада Європи. Спілкування з різними людьми в безпечному просторі. Наша діяльність також є безпечним простором для спілкування словами, образами, власним тілом. Більш складне спілкування».

ПРАКТИКА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС – діалогові практики співтворчості через методику театру пригноблених онлайн і вживу.

Ми створювали досвід через спільну творчість і діалог про актуальні особисті та соціальні питання громади у форматі **форум-вистави**; залучали учасників до співтворчості та діалогу в безпечному просторі театру для пошуку опор під час війни та відновлення соціальних зв'язків, аналізу проблеми місцевої громади через форум-виставу.

Театр пригноблених – це поєднання різних ігор з тілом, голосом, усіма органами чуття з метою вивчення власного досвіду. Граючи, ми **говоримо про серйозні проблеми**. Кожна гра має тему, коли учасники та учасниці грають, вони резонують окремо і групою. Дуже важливо, що це колективний процес в одному просторі й активується разом. Так досліджують важливі теми, які група хоче обговорити. Пізніше на обрану групою тему ми ставимо виставу, яка формулює проблему і питання для обговорення з місцевою громадою.

Одним із найбільших викликів є те, що кожна людина має різний досвід війни. Можна легко спровокувати нові конфлікти, відчути ізоляцію і самотність. Ми намагаємося створити **безпечний простір, довіру один до одного та прийняття досвіду**, створити нові відносини між учасниками, розвинути соціальний капітал у громаді.

КЛЮЧОВА ПОРАДА: завжди намагайтеся знайти **креативні способи створити простір, щоб бути з іншими людьми**, спілкуватися з ними, підтримувати одне одного. У складні часи людям потрібні люди. Спочатку **ресурс для себе**, а потім ми можемо інвестувати ці ресурси в інших.

Ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, які допомогли:

- Драбина участі Харта⁸⁸;
- Жива бібліотека⁸⁹.

88. Драбина участі Харта. URL: <https://rm.coe.int/168066c846>

89. Не судіть за обкладинкою!: посібник для тих, хто організовує Живу бібліотеку. URL: <https://rm.coe.int/-/1680a458ad>

ЯНА САЛАХОВА

Громадська організація «Театр змін»

— ПРО МОТИВАЦІЮ

На вашу думку, які ключові елементи та/або ресурси дозволили вам працювати з молодими людьми в ці важкі часи?

Освіта, грамотність, звичка дізнаватися все з першоджерела.

Одним із викликів є те, що зараз ми невелика спільнота і ми постійно подорожуємо. Ми намагаємося знайти **представників та представниць локальних спільнот**, щоб вони могли залишитися та здійснювати цю діяльність в довготривалій перспективі. Створити довіру з громадою. У загальному підході до розвитку цієї діяльності на місцевому рівні ми звертаємо увагу на місцеві запити. Деякі громадські організації, громади звертаються до нас із проблемою, яку вони хочуть дослідити, вони вже мають соціальний капітал у їхній громаді, отже, це місцева власність. Як наслідок, генеруються нові ідеї, нові ініціативи, нові молодіжні групи, місцеві практики, які залишаються у громадах, будуються зв'язки.

У межах проекту ми фінансово підтримуємо діяльність практичних методик, які отримують запити від локальних ініціатив.

Як ресурси, інструменти та матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам працювати з молодими людьми під час війни?

Мені дуже подобається **драбина участі Харта**⁹⁰. У нас є різні учасники і учасниці, які можуть залучитися до процесу.

Іншим інструментом є **Жива бібліотека**⁹¹, яку використовує Рада Європи. Спілкування з різними людьми в **безпечному просторі**. Наша діяльність також є безпечним простором для спілкування словами, образами, власним тілом. Більш складне спілкування, дуже важливе для розуміння та трансформації людей. Тепер я змінюю це у своєму житті. Це щось нове, я спираюся на історію людини, і моє сприйняття змінюється. Завдяки цьому людина може відчувати, що зміни в житті можливі. Це може статись під час майстерні, гри або форум-вистави. Своїми роздумами також діляться глядачі і глядачки. За допомогою цього методу люди можуть співпереживати ситуації, з'являється більше бажання встановлювати зв'язки.

— ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або ваш досвід молодіжної роботи.

Ми проводили **діалогові практики співтворчості** через методик **театру пригноблених** онлайн і вживу. Створювали досвід через спільну творчість і діалог про актуальні особисті та соціальні питання громади у форматі **форум-вистави**. Залучали учасників до співтворчості та діалогу в безпечному просторі театру для пошуку опор під час війни та відновлення соціальних зв'язків, аналізу проблем місцевої громади через форум-виставу.

Поєднання різних ігор з тілом, голосом, усіма органами чуття з метою вивчення власного досвіду. У театрі пригноблених кожна людина є

90. Драбина участі Харта. URL: <https://rm.coe.int/168066c846>

91. Не судить за обкладинкою!: посібник для тих, хто організовує Живу бібліотеку. URL: <https://rm.coe.int/-/1680a458ad>

знавцем власного життя. Граючи, ми **говоримо про серйозні проблеми**. Кожна гра має тему, коли учасники та учасниці грають, вони резонують окремо і групою. Дуже важливо, що це колективний процес в одному просторі й активується разом. Так досліджують важливі теми, які група захоче обговорити. Пізніше ми розробляємо форум-виставу, яка завершується на піку конфлікту і ставить запитання місцевій спільноті, як це можна змінити. Ілюстрація конфлікту, ситуації несправедливості запрошує глядачів та глядачок втрутитися та змінити хід подій на основі власних ідей та стратегій, які спрацювали в їхньому житті. Одним з найбільших викликів є те, що кожна людина має різний досвід війни: хтось виїжджає за кордон, хтось залишається, навіть в окупації. Дуже важливо не порівнювати, бо це може завдати ще більше болю, спровокувати нові конфлікти, створити відчуття ізоляції та самотності. Тому ми граємося, щоби створити безпечний простір, довіру одне до одного, прийняти досвід, який привносить в коло майстерні кожна людина. Так люди можуть створити нові відносини між учасниками, розвинути соціальний капітал у власній громаді.

У книзі «Ігри для акторів та неакторів»* Аугусто Боалє є опис методики театру пригноблених. З 2014 року я багато працюю з дискримінованими групами та різним контекстом. Тому є досвід того, як група реагує на кожну гру, і можна знайти, яку гру застосувати в новій ситуації. Кожного разу, коли я планую гру, я перемикаюся на щось інше. Ігри необхідні, щоб дослідити себе - своє тіло, свої почуття, це додаткова цінність звернення уваги на наше тіло зі стресом/травмою. Це можливість самовираження, не так багато місць, де є простір для цього. Ігри також допомагають взаємодіяти з іншими людьми, їхніми позицією та досвідом. Це процес спільної творчості та погодження спільних правил для групи разом. Важливо шукати одне одного...

— ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ

Після проведених вами заходів як би ви оцінили роботу з молоддю, здійснену на сьогодні? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Результати поки що здаються хорошими. Іноді не всі люди готові ділитися. Також деякі процеси нелегко задокументувати. Для воркшопів одним із показників є зміна емоцій людини – із закритих на відкриті. Щоб людина відчула себе більш відкритою, почала більше говорити, а потім спробувала змінити спосіб взаємодії. Це важка **емоційна подорож**. Зараз ми проводимо майстерню в парі. Щось може стати тригером, тоді один продовжуватиме фасилітацію, а інший вирішуватиме тригерну ситуацію.

Ще одним показником, заснованим на рефлексії, є те, як людям вдається **відчувати власне тіло**. Людина краще володіє власним тілом через акторські вправи, відчувається більш вільно і творчо. Інший показник – це коли люди діляться їхнім **досвідом**, історіями особистого життя.

Ще одне – **це оцінювання себе та інших людей**. Люди починають відчувати цінність самовираження, висловлюючи власний досвід без узагальнення. Цінно взаємодіяти з іншими людьми, це колективний процес проектування чогось разом.

І ще один показник – **продовження спілкування** після події, нові ідеї для нових заходів, активна дискусія з аудиторією. Для аудиторії важливо не тільки говорити, а й діяти.

*Книга перекладена українською і доступна безкоштовно на сайті teatrzm.in.org.ua

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим молодіжним організаціям або молодіжним працівникам і працівницям, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті реалізації молодіжної роботи під час війни?

Шукайте **креативні способи створити безпечний простір, щоб бути з іншими людьми**, спілкуватися з ними, підтримувати

одне одного. У складні часи людям потрібні люди. Театр, час за чаєм, щось, що створює простір для відпочинку, щоб спілкуватися й бути разом, будувати стосунки, розповідати історії одне одному. Будь-який спосіб буде чудовим. Це велика підтримка. Так люди відчують **підтримку**, відчують силу щось зробити і, що важливо, відчують, що їх приймають інші. Спочатку **ресурс для себе**, а потім ми можемо інвестувати ці ресурси в інших.

РЕСУРСИ РАДИ ЄВРОПИ, ЩО ЇХ ЗГАДАЛИ В ІСТОРІЯХ ДОСВІДУ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ

Стандарти

- Рекомендація Комітету міністрів державам-членам про молодіжну роботу. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>
- Рекомендація Комітету міністрів державам-членам про доступ молодих людей до прав. URL: <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a153fc>
- Рекомендація Комітету міністрів державам-членам про доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав. URL: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a153fa>
- Рекомендацією Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>
- Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо підтримки молодих біженців на етапі переходу до дорослого життя. URL: <https://rm.coe.int/-unofficial-translation-into-ukrainian-traduction-non-officielle-en-uk/1680a6123e>

Освітні ресурси та навчальні можливості

- Європейський молодіжний фонд. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation>
- Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>
- Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Добра практика в молодіжних центрах. URL: <https://bit.ly/2WE2gRa>
- Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Роль цінність і вплив молодіжних центрів. URL: <https://bit.ly/3haocx1>
- Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Управління якістю в молодіжних центрах. URL: <https://bit.ly/3nKsNbx>
- Інструмент самооцінки молодіжної політики. URL: <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-ukrainian/168098b16a>
- Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

- Курикулум для експертів та експерток проєкту «Молодь за демократію в Україні», проєкт (2021). URL: <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>
- Навчальні комплекти (T-Kits) для підготовки та фасилітації навчання з групами молодих людей. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/t-kits>
- Не судіть за обкладинкою!: посібник для тих, хто організовує Живу бібліотеку. URL: <https://rm.coe.int/-/1680a458ad>
- Переглянута Європейська Хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>
- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи: Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>
- Молодіжна робота, інформована про травму. Посібник з навчального курсу. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/trauma-informed-youth-work-youth-centres-startlearning>
- Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>
- Скажи Своє Слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>
- Гра «Країна Гідності». URL: http://www.p4ec.org.ua/ua/news_article/1262
- Compasito. Manual on human rights education for children. URL: <http://www.eycb.coe.int/compasito/>

Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» зібрав та описав досвіди і практики реалізації молодіжної роботи **в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України** в період після 24 лютого 2022 року.

До колекції ввійшли 20 історій досвіду й рефлексій – як командні проєкти, ініціативи молодіжних центрів, громадських організацій тощо, так і індивідуальні досвіди, спрямовані на соціальні, культурні, освітні, екологічні перетворення, реалізовані молодими людьми разом з молодими людьми і для молодих людей.

Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» спільно з Міністерством молоді та спорту України створили цю **колекцію досвіду і практики молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи**, у воєнний час задля документування, навчання й натхнення молодіжних працівників і працівниць як в Україні, так і в інших країнах-членах Ради Європи.

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованого на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

